

Østfold-Natur nr. 45
2011
ISSN 0803-4443

Ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden 1970–72

Viggo Ree (red.)

Rapportserien *Østfold-Natur*

- 1977: 1. **Øra-området ved Fredrikstad, en litteratur- og kildeoversikt.** Geir Hardeng. 17 s. *Utgått*, men en supplert utvidet utgave inngår i nr. 25.
2. **Årsrapport 1976 Akerøya Ornitologiske Stasjon.** Ole Jørgen Hanssen (red.). 54 s.
- 1978: 3. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1977.** Ole Jørgen Hanssen (red.). 64 s.
4. **Rovfuglforekomster i Søndre Smaalenene før og nå.** Artikler om bever, virveldyrliste for Østfold og truete plantearter. Geir Hardeng (red.). 71 s. *Utgått*, kan fås i kopi.
- 1979: 5. **Virkning på fuglelivet på Østfoldkysten, etter oljeutslipp i Skagerrak høsten 1978.** Ole Jørgen Hanssen. 24 s. *Utgått*, kan fås i kopi.
6. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1978.** Ole Jørgen Hanssen (red.). 60 s.
- 1980: 7. **Fuglelivet i Skinnerflo og Seutelva. Årsrapport 1979.** Geir Stenmark. 32 s.
8. **Plante- og dyreliv i Trømborgfjella, Eidsberg.** Atle Haga. 32 s. Kr. 15,-. 2. opplag.
9. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1979.** Rune G. Bosy (red.). 34 s.
10. **Kurefjorden 1973–78. Ornitologiske undersøkelser og utviklingen i området.** Ø. Lågbu og A. Rosnes (red.). 84 s.
- 1981: 11. **Onsøys flora.** Øivind Johansen. 101 s.
12. **Fuglelivet i Vansjø-Hobølvassdraget.** Ole Jørgen Hanssen (red.). 73 s.
13. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1980.** Rune G. Bosy (red.). 22 s. *Utgått*, men kan fås i kopi.
- 1982: 14. **Kråkerøys natur, flora og fauna. Et tillegg til Kråkerøys bygdebok.** Ole Jørgen Hanssen. 98 s.
15. **Naturfaglige og naturvernmessige forhold i Haldenvassdraget og tilgrensende områder med norsk del av Stora Le.** Geir Hardeng. 148 s.
- 1983: 16. **Robert Collett (1842–1913) og opplysninger fra Østfold i Norges Fugle I–III.** Morten Viker (red.). 63 + 9 s.
17. **Habitatbeskrivelse og fuglefauna i 20 av Østfolds innsjøer.** Atle Haga. 43 s.
18. **Fuglelivet langs Seutelva, Skinnerflo og Auberghølen.** Geir Stenmark. 108 s.
19. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1981–82.** Rune G. Bosy (red.). 48 s.
- 1984: 20. **Atlas-prosjektet (fugl) i Østfold.** Status pr. 31.12.83. Per Richard Viker. 50 s.
21. **Natur, flora og fauna i Ågårdselva-området, Tune.** Runar S. Larsen. 68 s.
22. **Ornitologiske registreringer på Jeløya, Moss.** Arne Thelin. 98 s.
- 1985: 23. **Fuglelivet ved Lysakermoa, Eidsberg.** Atle Haga. 37 s.
- 1986: 24. **Ornitologiske registreringer i Østfolds våtmarksområder.** Geir Hardeng (red.). 234 s.
25. **Fuglelivet i Øraområdet – med en fullstendig litteraturoversikt.** Morten Viker og Rune G. Bosy (red.). 143 s.
26. **Naturfaglige forhold i Heravassdraget, Trøgstad.** Atle Haga. 112 s.
- 1988: 27. **Vandrefalken i Østfold: Tilbagegang, utryddelse og reetablering.** Geir Hardeng. 26 s.
28. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1983–85.** Magne Pettersen. 40 s.
- 1990: 29. **Fuglelivet i Øra-området 1985–88.** Ottar Krohn (red.). 42 s.
- 1991: 30. **Akerøya Ornitologiske Stasjon 1986–89.** Magne Pettersen, Tor Strøm, Stein Engebretsen, Tomas Aarvak, Geir Hardeng, Morten Viker. 144 s.
- 1990: 31. **Fauna og flora på Søndre Asmaløy, Hvaler.** Morten Viker, Rune G. Bosy, Per R. Viker. 81 s.
- 1991: 32. **Fuglelivet og annen ornitologisk virksomhet Mossedistriktet.** Lennart Fløseth. 278 s.
- 1993: 33. **Ornitologiske registreringer i Kurefjorden 1989–91, med et tillegg om vegetasjonen i Rosnesbukta 1972.** Rune Botnermyr mfl. 50 s.
34. **Akerøya Ornitologiske Stasjon 1990–91, og observasjoner 1865–1960.** Morten Viker & Geir Hardeng (red.). 110 s.
- 1995: 35. **Natur i Rakkestad. Øyenstikkere, sommerfugler og virveldyr.** Bjørn Petter Løfall (red.). 281 s.
- 1997: 36. **Biologisk mangfold i Sarpsborg kommune.** Jan Ingar I. Båtvik. 232 s.
- 1998: 37. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 1992–1997.** Bjørn Frostad (red.). 124 s.
- 2001: 38. **Glommavassdraget i Indre Østfold. Ornitologi i Røsægmoa – Brekkemoa, Rakkestad 1994–98.** Per-Otto Suther. 57 s.
39. **Akerøya Ornitologiske Stasjon 1961–2001, med årsrapport 1998–99.** Geir Hardeng (red.). 161 s..
- 2005: 40. **Fugleobservasjoner i Østfold, fra Den lokale rapport- og sjeldenhetskomiteen (LRSK) i Østfold, 1972–2002.** Geir Hardeng (red.). 229 s.
41. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 2000–2002.** Christer Jakobsen, Magne Pettersen, Knut-Erik Vedahl. 52 s.
- 2007: 42. **Rehabilitering av oljeskadd fugl etter oljesøl i Glomma, april – mars 2006.** Karen Tvedt og Naomi Paulsen. 25s.
- 2010: 43. **Virksomheten ved Akerøya Ornitologiske Stasjon 2003–2010.** Christer Jakobsen mfl. 115 s.
44. **Ornitologiske registreringer ved Hæravassdraget, Trøgstad 2001–2010.** Atle Haga, Bjørn Aksel Bjerke, Johnny Steen. 60 s.

**Ornitologiske undersøkelser i
Kurefjorden
1970–72**

Viggo Ree (red.)

Forord

Kurefjorden naturreservat ble opprettet i 1978 av Kongen i statsråd og ble i 1985 et *Ramsar*-område, dvs. at området fikk status som et våtmarksområde av internasjonal verdi.

Tanker om vern av dette enestående våtmarksområdet tok til på slutten av 1960-tallet, da bl.a. flere unger ornitologer, overveiende fra Mossedistriktet, begynte å observere fugl her. Det vises til egen omtale av dette arbeidet i rapporten. Førsteamanuensis *Nils-Jarle Ytreberg* hadde da allerede i mange år drevet ornitologisk feltarbeid i Kurefjorden, bl.a. med hettemåker og kvantitative fugletakseringer, særlig på Knappholmene (måker), Åven (strandenger) og i Røstadskogen (fugletakseringer).

På begynnelsen på 1970-tallet ble vernearbeidet frontet av *Østfold Ornitologiske Forening*, som ble etablert i desember 1971. Foreningen var i flere år en viktig drivkraft i vernearbeidet. Miljøvernmyndighetene kom på banen ved friluftsf- og naturvernkonsulent *Isak Selenius* (*Fylkesmannen i Østfold*), ansatt i 1971, og da *Miljøverndepartementet*, ble opprettet i 1972.

Foreliggende rapport redigert av *Vigge Ree*, presenterer det ornitologiske feltarbeidet fra 1970–72, som dannet basis for et verneforslag for større deler av Kurefjorden. Ree ledet det ornitologiske feltarbeidet i Kurefjorden sammen med *Tore Hoell* på begynnelsen av 1970-tallet. Selv om de store strandengene øst for Kuråa gikk tapt under oppdyrking i 1972–73, ble de øvrige arealene fredet.

Fylkesmannen i Østfold har forvaltningsansvaret for reservatet. Rapporten viser hvor viktig slike våtmarksområder er, særlig for vadere og en del andre vannfuglarter. Ved at materialet nå er bearbeidet og presentert, sikrer dette et viktig referansemateriale for ettertiden.

Østfold fylkeskommune har bekostet trykking av rapporten. Fylkeskommunens ansvar er knyttet til forvaltning av jaktbare arter som en del ande- og gåsearter. Kurefjorden er imidlertid et viktig trekkområde uten jakt. Det er også knyttet friluftslivsinteresser til området, bl.a. er et observasjonstårn oppført. Fylkeskommunen har også en viktig rolle knyttet til overordnet arealbruk i denne delen av fylket gjennom *fylkesplanen*.

Kjersti Gram Andersen
Miljøverndirektør
Fylkesmannen i Østfold

Atle Haga
Fylkesrådmann
Østfold fylkeskommune

Øivind Lågbu
Leder i Østfold
Ornitologiske Forening

Norway 7.133.653 Кольцо — Ring		Baukema Вид — Species		Пол Sex ♂	Возраст Age juv
31.8.72 Дата кольцевания Ringing date		Kurefjorden 542-1045 Место кольцевания — Place of ringing = minor			
4	11.08.73 Дата встречи Recovering date	Volchansk (30.15° N, 36.58° E), Kharkov, Ukraine, USSR. Место встречи — Place of recovering "Charadriidae" G. J. Berg			

Forord 5

Viggo Ree:

Fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna (artsliste pr. 14/8–1972) / Kart-
er over raste- og furasjeringsplasser for regelmessig forekommende arter
i Rosnesbukten under undersøkelsesperioden (1970–72) 6

Kart over Kurefjorden 17

Tore Hoell, Eivind Sørnes og Viggo Ree:

Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden hos 40 vadefugler i
Kurefjorden i Østfold høsten 1972 18

Viggo Ree, Tore Hoell, Asgeir Rosnes, Hallstein Rosnes og Eivind Sørnes:
Resultater fra ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold i peri-
oden august 1970 – oktober 1972 22

Viggo Ree:

Kurefjorden – en av Østlandets beste fuglelokaliteter. De ornitologiske
undersøkelsene avsluttet for i år. Rapport fra arbeidsgruppen av Østfold
Ornitologiske Forening 42

Eivind Sørnes, Viggo Ree og Tore Hoell:

Gjenfunn av fugler ringmerket i Kurefjorden i Østfold i perioden 30. juli
– 28. september 1972 46

Viggo Ree:

Det ornitologiske arbeidet i Kurefjorden i Østfold 1970–72 – bakgrunn,
strategier og metoder 62

Til referansebruk (eksempel):

Hoell, T., Sørnes, E. & Ree, V. 2011. Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden hos 40
vadefugler i Kurefjorden i Østfold høsten 1972. S. 18–21 i: Ree, V. (red.) 2011. Ornitologiske
undersøkelser i Kurefjorden 1970–72. *Østfold-Natur* nr. 45: 1-80.

Forord

I perioden august 1970 – oktober 1972 ble det gjennomført ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold. Undersøkelsene i 1972 ble organisert og utført av en arbeidsgruppe innen Østfold Ornitologiske Forening under ledelse av Tore Hoell og Viggo Ree. Resultatene ble presentert i tre stensilerte/kopierte rapporter og ulike avisreportasjer. Det har lenge vært planer om å få offentliggjort dette materialet i rapportserien *Østfold-Natur*. Allerede på 1980-tallet ble det gjort forberedelser til presentasjon av disse Kurefjorden-rapportene for et bredere publikum. På begynnelsen av 2010 ble det bestemt at disse planene skulle gjennomføres og slutføres. Det 38 år gamle skriftlige materialet er i løpet av dette året blitt ajourført, og i tillegg er det forfattet to nye artikler med resultater og oppsummeringer i tilknytning til de ornitologiske undersøkelsene i Kurefjorden og vernearbeidet på begynnelsen av 1970-tallet. Dessuten har fotografisk materiale blitt samlet og inkludert i ulike artikler. Det rettes en takk til alle som har hjulpet til under denne prosessen. En spesiell takk går til Yngve Kvebæk som har sørget for layout til denne rapporten i *Østfold-Natur* der originale oppsett er fulgt i stor grad.

Innholdet i denne rapporten tegnes Asgeir Rosnes. Han var en god venn og kollega under undersøkelsene i Kurefjorden i 1970–72. Til tross for sin unge alder på dette tidspunktet – han var født den 14.4.1959 – gjorde han en stor innsats i felt i denne perioden. I 1977 var han med på å starte Norsk Ornitologisk Forenings lokallag i Moss, og han var leder av denne foreningen de første årene. Etter at deler av Kurefjorden ble fredet i 1978 var Asgeir den første oppsynsmannen i reservatet. Han var også med i lokallaget av Østfold Naturvern. Også der var han i en periode leder. I ulike sammenhenger markerte Asgeir seg som en dyktig og engasjert naturverner. Etter en arbeidsulykke i Sverige i 1985 mistet han det ene beinet. Dette satte han tilbake fysisk, men han klarte allikevel å komme seg ut i felt. Senest sommeren 1987 dro han til Taralden for å ringmerke sjøfugler. Den 23.12.1987 døde Asgeir under dramatiske omstendigheter i Vest-Bengal i India. Han ble følgelig bare 28 år gammel.

Viggo Ree

redaktør

Røyse, 20.1.2011

Asgeir Rosnes (1959–1987)

Fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna (artsliste pr. 14/8–1972) / Karter over raste- og furasjeringsplasser for regelmessig forekommende arter i Rosnesbukten under undersøkelsesperioden (1970–72)¹

Av Viggo Ree

Tegnforklaring:

Ikke observert i nyere tid	: e
Streifgjest (meget sjelden), mindre enn 5 observasjoner	: rr
Streifgjest (sjelden), mer enn 5 observasjoner	: r
Regelmessig i lite antall	: ff
Regelmessig i større antall	: f
Meget vanlig	: c
På vårtrekk (på våren fram til 1. juli)	: tv
På høsttrekk (på høsten fra 1. juli)	: th
Vår- og høsttrekk, mest tallrik om våren	: tvh
Vår- og høsttrekk, mest tallrik om høsten	: thv
Vintergjest	: w
Forekommer året rundt	: y
Hekking konstatert ved reir- eller ungefunn	: b
Trolig hekking. Ingen sikre bevis, men hekking overveiende sannsynlig	: (b)
Hekket tidligere, ingen hekking påvist i nyere tid	: eb

Smålom	(<i>Gavia stellata</i>)	rr	th
Toppdykker	(<i>Podiceps cristatus</i>)	r	tvh
Horndykker	(<i>Podiceps auritus</i>)	r	thv
Storskarv	(<i>Phalacrocorax carbo</i>)	rr	th
Gråhegre	(<i>Ardea cinerea</i>)	ff	thv
Chileflamingo	(<i>Phoenicopterus chilensis</i>)	rr	th
Stokkand	(<i>Anas platyrhynchos</i>)	c	y b
Krikkand	(<i>Anas crecca</i>)	c	tvh
Knekkand	(<i>Anas querquedula</i>)	ff	tv
Snadderand	(<i>Anas strepera</i>)	r	tv eb
Brunnakke	(<i>Anas penelope</i>)	ff	tvh
Stjertand	(<i>Anas acuta</i>)	ff	tvh
Skjeand	(<i>Anas clypeata</i>)	ff	tvh
Rødhodeand	(<i>Netta rufina</i>)	rr	th

¹ Denne artikkelen baserer seg på rapportteksten til Ree (1972). Det er foretatt enkelte endringer når det gjelder norske og vitenskapelige navn slik at disse er i samsvar med Norsk Ornitologisk Forenings siste anbefalte og publiserte navneliste. Denne bygger på internasjonalt aksepterte taksonomipublikasjoner. Et unntak er artsrekkefølgen, som følger oppsettet i 1972.

Bergand	(<i>Aythya marila</i>)	rr	tv	
Toppand	(<i>Aythya fuligula</i>)	ff	tvh	
Taffeland	(<i>Aythya ferina</i>)	rr	tv	
Kvinand	(<i>Bucephala clangula</i>)	f	tvhw	
Havelle	(<i>Clangula hyemalis</i>)	rr	th	
Sjørre	(<i>Melanitta fusca</i>)	rr	thv	
Svartand	(<i>Melanitta nigra</i>)	rr	thv	
Ærfugl	(<i>Somateria mollissima</i>)	ff	y	b
Siland	(<i>Mergus serrator</i>)	f	y	b
Laksand	(<i>Mergus merganser</i>)	f	tvw	
Lappfiskand	(<i>Mergellus albellus</i>)	rr	w	
Gravand	(<i>Tadorna tadorna</i>)	c	tvh	b
Rustand	(<i>Tadorna ferruginea</i>)	rr	tv	
Grågås	(<i>Anser anser</i>)	ff	thv	
Sædgås	(<i>Anser fabalis</i>)	rr	tv	
Kortnebbgås	(<i>Anser brachyrhynchus</i>)	rr	thv	
Kanadagås	(<i>Branta canadensis</i>)	rr	tv	
Knoppsvane	(<i>Cygnus olor</i>)	ff	tvh	b
Sangsvane	(<i>Cygnus cygnus</i>)	rr	tvh	
Musvåk	(<i>Buteo buteo</i>)	ff	tv	
Fjellvåk	(<i>Buteo lagopus</i>)	rr	tv	
Spurvehauk	(<i>Accipiter nisus</i>)	ff	tvhw	
Hønehauk	(<i>Accipiter gentilis</i>)	ff	tvhw	
Vepsevåk	(<i>Pernis apivorus</i>)	rr	th	
Sivhauk	(<i>Circus aeruginosus</i>)	rr	tv	
Myrhauk	(<i>Circus circus</i>)	rr	tv	
Fiskeørn	(<i>Pandion haliaetus</i>)	ff	tvh	
Lerkefalk	(<i>Falco subbuteo</i>)	rr	tv	
Dvergfalk	(<i>Falco columbarius</i>)	rr	thv	
Tårnfalk	(<i>Falco tinnunculus</i>)	ff	tvh	(b)
Orrfugl	(<i>Tetrao tetrix</i>)	e		eb
Storfugl	(<i>Tetrao urogallus</i>)	e		
Rapphøne	(<i>Perdix perdix</i>)	r	y	eb
Fasan	(<i>Phasianus colchicus</i>)	ff	y	b
Trane	(<i>Grus grus</i>)	ff	tv	
Åkerrikse	(<i>Crex crex</i>)	e		eb
Sivhøne	(<i>Gallinula chloropus</i>)	r	thv	(b)
Sothøne	(<i>Fulica atra</i>)	rr	tv	
Tjeld	(<i>Haematopus ostralegus</i>)	c	thv	b
Vipe	(<i>Vanellus vanellus</i>)	c	thv	b
Sandlo	(<i>Charadrius hiaticula</i>)	c	thv	b
Dverglo	(<i>Charadrius dubius</i>)	ff	tvh	
Tundralo	(<i>Pluvialis squatarola</i>)	ff	thv	
Heilo	(<i>Pluvialis apricaria</i>)	f	thv	
Steinvender	(<i>Arenaria interpres</i>)	ff	thv	b

Enkeltbekkasin	(<i>Gallinago gallinago</i>)	f	thv	
Dobbeltbekkasin	(<i>Gallinago media</i>)	rr	tv	
Kvartbekkasin	(<i>Lymnocyrtus minimus</i>)	rr	tv-th	
Rugde	(<i>Scolopax rusticola</i>)	ff	tvh	b
Storspove	(<i>Numenius arquata</i>)	f	tvh	(b)
Småspove	(<i>Numenius phaeopus</i>)	f	tvh	
Svarthalespove	(<i>Limosa limosa</i>)	rr	tv	
Lappspove	(<i>Limosa lapponica</i>)	ff	tvh	
Skogsnipe	(<i>Tringa ochropus</i>)	ff	thv	
Grønnstilk	(<i>Tringa glareola</i>)	f	thv	
Rødstilk	(<i>Tringa totanus</i>)	c	thv	b
Sotsnipe	(<i>Tringa erythropus</i>)	ff	thv	
Gluttsnipe	(<i>Tringa nebularia</i>)	f	thv	
Strandsnipe	(<i>Actitis hypoleucos</i>)	f	thv	
Polarsnipe	(<i>Calidris canutus</i>)	ff	thv	
Fjæreplytt	(<i>Calidris maritima</i>)	rr	tv	
Dvergsnipe	(<i>Calidris minuta</i>)	ff	thv	
Temmincksnipe	(<i>Calidris temminckii</i>)	ff	thv	
Myrsnipe	(<i>Calidris alpina</i>)	c	thv	
Tundrasnipe	(<i>Calidris ferruginea</i>)	ff	thv	
Fjellmyrløper	(<i>Limicola falcinellus</i>)	rr	th	
Brushane	(<i>Philomachus pugnax</i>)	c	thv	
Avosett	(<i>Recurvirostra avosetta</i>)	rr	tv	
Tyvjo	(<i>Stercorarius parasiticus</i>)	rr	th	
Svartbak	(<i>Larus marinus</i>)	ff	y	b
Sildemåke	(<i>Larus fuscus</i>)	ff	thv	b
Gråmåke	(<i>Larus argentatus</i>)	f	y	b
Fiskemåke	(<i>Larus canus</i>)	f	y	b
Dvergmåke	(<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	rr	th	
Hettemåke	(<i>Larus ridibundus</i>)	c	thv	b
Krykke	(<i>Rissa tridactyla</i>)	rr	th	
Svartterne	(<i>Chlidonias nigra</i>)	rr(e)	tv	
Makrellterne	(<i>Sterna hirundo</i>)	c	thv	b
Dvergterne	(<i>Sternula albifrons</i>)	rr(e)	th	
Rovterne	(<i>Hydroprogne caspia</i>)	rr	th	
Alke	(<i>Alca torda</i>)	r	w	
Lomvi	(<i>Uria aalge</i>)	r	w	
Skogdue	(<i>Columba oenas</i>)	ff	thv	b
Ringdue	(<i>Columba palumbus</i>)	c	thv	b
Tyrkerdue	(<i>Streptopelia decaocto</i>)	ff	thv	b
Gjøk	(<i>Cuculus canorus</i>)	ff	tvh	
Spurveugle	(<i>Glaucidium passerinum</i>)	rr	w	
Kattugle	(<i>Strix aluco</i>)	ff	y	(b)
Hornugle	(<i>Asio otus</i>)	rr	tv	b
Jordugle	(<i>Asio flammeus</i>)	rr	tv-th	

Perleugle	(<i>Aegolius funereus</i>)	rr	th	
Nattravn	(<i>Caprimulgus europaeus</i>)	rr	th	
Tårnseiler	(<i>Apus apus</i>)	c	thv	b
Grønnspekk	(<i>Picus viridis</i>)	ff	y	b
Gråspekk	(<i>Picus canus</i>)	rr	w	
Flaggspekk	(<i>Dendrocopos major</i>)	ff	y	(b)
Dvergspett	(<i>Dendrocopos minor</i>)	r	y	
Tretåspett	(<i>Picoides tridactylus</i>)	rr	w	
Svartspett	(<i>Dryocopus martius</i>)	rr	tv	eb
Vendehals	(<i>Jynx torquilla</i>)	ff	tvh	b
Topplerke	(<i>Galerida cristata</i>)	rr	tv	
Trelerke	(<i>Lullula arborea</i>)	rr	tv	b
Sanglerke	(<i>Alauda arvensis</i>)	c	tvh	b
Fjellerke	(<i>Eremophila alpestris</i>)	rr	th	
Låvesvale	(<i>Hirundo rustica</i>)	c	thv	b
Taksvale	(<i>Delichon urbicum</i>)	c	thv	b
Sandsvale	(<i>Riparia riparia</i>)	ff	thv	
Kråke	(<i>Corvus cornix</i>)	c	y	b
Kaie	(<i>Corvus monedula</i>)	f	y	b
Kornkråke	(<i>Corvus frugilegus</i>)	rr	th	
Skjære	(<i>Pica pica</i>)	ff	y	b
Nøtteskrike	(<i>Garrulus glandarius</i>)	ff	y	(b)-eb
Kjøttmeis	(<i>Parus major</i>)	f	y	b
Blåmeis	(<i>Parus caeruleus</i>)	f	y	b
Svartmeis	(<i>Parus ater</i>)	ff	y	b
Toppmeis	(<i>Parus cristatus</i>)	ff	y	b
Løvmeis	(<i>Parus palustris</i>)	ff	y	b
Granmeis	(<i>Parus montanus</i>)	f	y	b
Spettmeis	(<i>Sitta europaea</i>)	ff	y	(b)
Trekryper	(<i>Certhia familiaris</i>)	ff	y	b
Gjerdsmett	(<i>Troglodytes troglodytes</i>)	rr	tv	
Duetrost	(<i>Turdus viscivorus</i>)	rr	tv	
Gråtrost	(<i>Turdus pilaris</i>)	c	y	b
Måltrost	(<i>Turdus philomelos</i>)	f	tvh	b
Rødvingetrost	(<i>Turdus iliacus</i>)	f	thv	b
Ringtrost	(<i>Turdus torquatus</i>)	rr	tv	
Svarttrost	(<i>Turdus merula</i>)	f	tvh	b
Steinskvett	(<i>Oenanthe oenanthe</i>)	ff	thv	b
Buskskvett	(<i>Saxicola rubetra</i>)	ff	tvh	b
Rødstjert	(<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	ff	tvh	b
Rødstrupe	(<i>Erithacus rubecula</i>)	f	tvh	b
Rørsanger	(<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	ff	thv	b
Sivsanger	(<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	r	thv	eb
Gulsanger	(<i>Hippolais icterina</i>)	ff	tvh	(b)
Munk	(<i>Sylvia atricapilla</i>)	ff	tvh	b

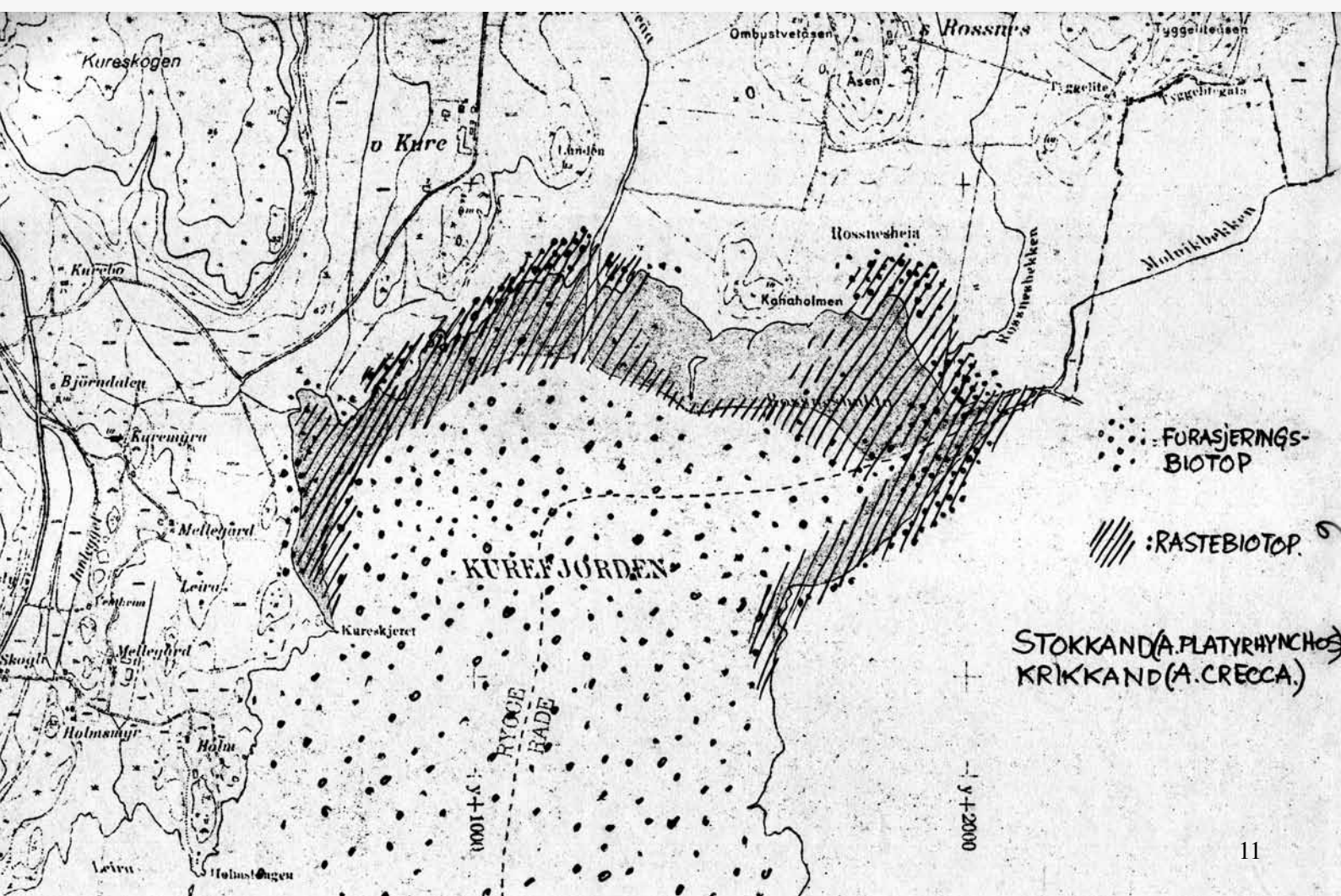
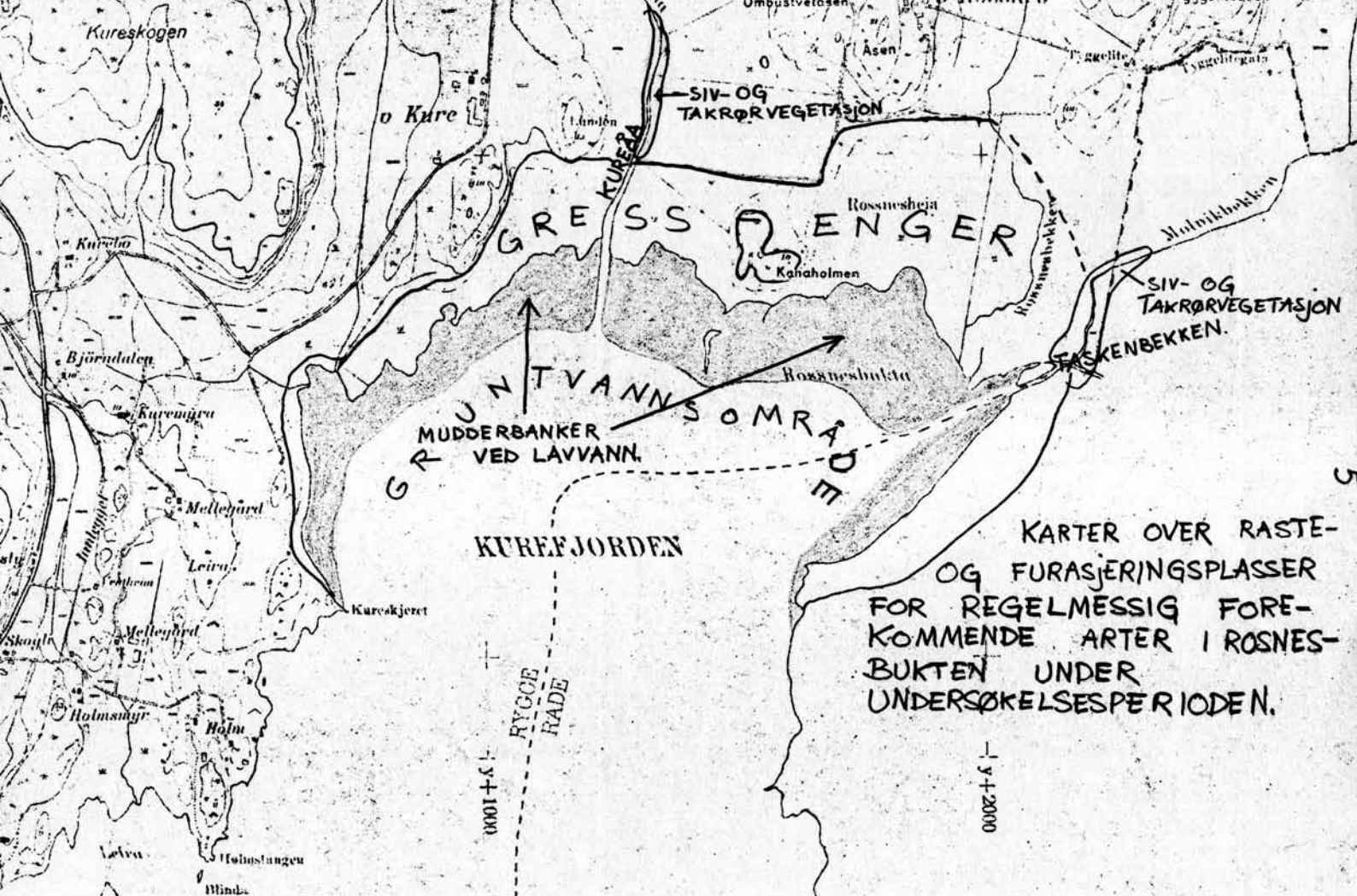
Hagesanger	(<i>Sylvia borin</i>)	ff	tvh	b
Tornsanger	(<i>Sylvia communis</i>)	ff	tvh	b
Møller	(<i>Sylvia curruca</i>)	ff	tvh	b
Gransanger	(<i>Phylloscopus collybita</i>)	ff	tvh	b
Løvsanger	(<i>Phylloscopus trochilus</i>)	c	tvh	b
Bøksanger	(<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	r	tvh	
Fuglekonge	(<i>Regulus regulus</i>)	ff	thv	(b)
Gråfluesnapper	(<i>Muscicapa striata</i>)	ff	tvh	b
Svarthvit fluesnapper	(<i>Ficedula hypoleuca</i>)	ff	tvh	b
Jernspurv	(<i>Prunella modularis</i>)	ff	tvh	b
Trepiprleke	(<i>Anthus trivialis</i>)	ff	tvh	b
Heipiprleke	(<i>Anthus pratensis</i>)	f	thv	
Skjærpiplrleke	(<i>Anthus petrosus</i>)	ff	tvh	b
Linerle	(<i>Motacilla alba</i>)	c	thv	b
Vintererle	(<i>Motacilla cinerea</i>)	rr	tv	
Gulerle	(<i>Motacilla flava</i>)	f	thv	b
Sidensvans	(<i>Bombycilla garrulus</i>)	r	w	
Varsler	(<i>Lanius excubitor</i>)	r	thv	
Tornskate	(<i>Lanius collurio</i>)	ff	tvh	b
Stær	(<i>Sturnus vulgaris</i>)	c	thv	b
Grønnfink	(<i>Carduelis chloris</i>)	f	y	b
Stillits	(<i>Carduelis carduelis</i>)	rr	thv	
Grønnsisik	(<i>Carduelis spinus</i>)	f	y	
Tornirisk	(<i>Carduelis cannabina</i>)	f	thv	b
Bergirisk	(<i>Carduelis flavirostris</i>)	ff	tvh	
Gråsisik	(<i>Carduelis flammea</i>)	ff	tvhw	
Polarsisik	(<i>Carduelis hornemanni</i>)	rr	tvhw	
Dompap	(<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	ff	y	b
Grankorsnebb	(<i>Loxia curvirostra</i>)	rr	th	
Bokfink	(<i>Fringilla coelebs</i>)	ff	tvh	b
Bjørkefink	(<i>Fringilla montifringilla</i>)	ff	tvh	
Gulspurv	(<i>Emberiza citrinella</i>)	ff	y	b
Sivspurv	(<i>Emberiza schoeniclus</i>)	ff	thv	b
Lappspurv	(<i>Calcarius lapponicus</i>)	rr	tv	
Snøspurv	(<i>Plectrophenax nivalis</i>)	ff	tvh	
Gråspurv	(<i>Passer domesticus</i>)	f	y	b
Pilfink	(<i>Passer montanus</i>)	ff	y	b

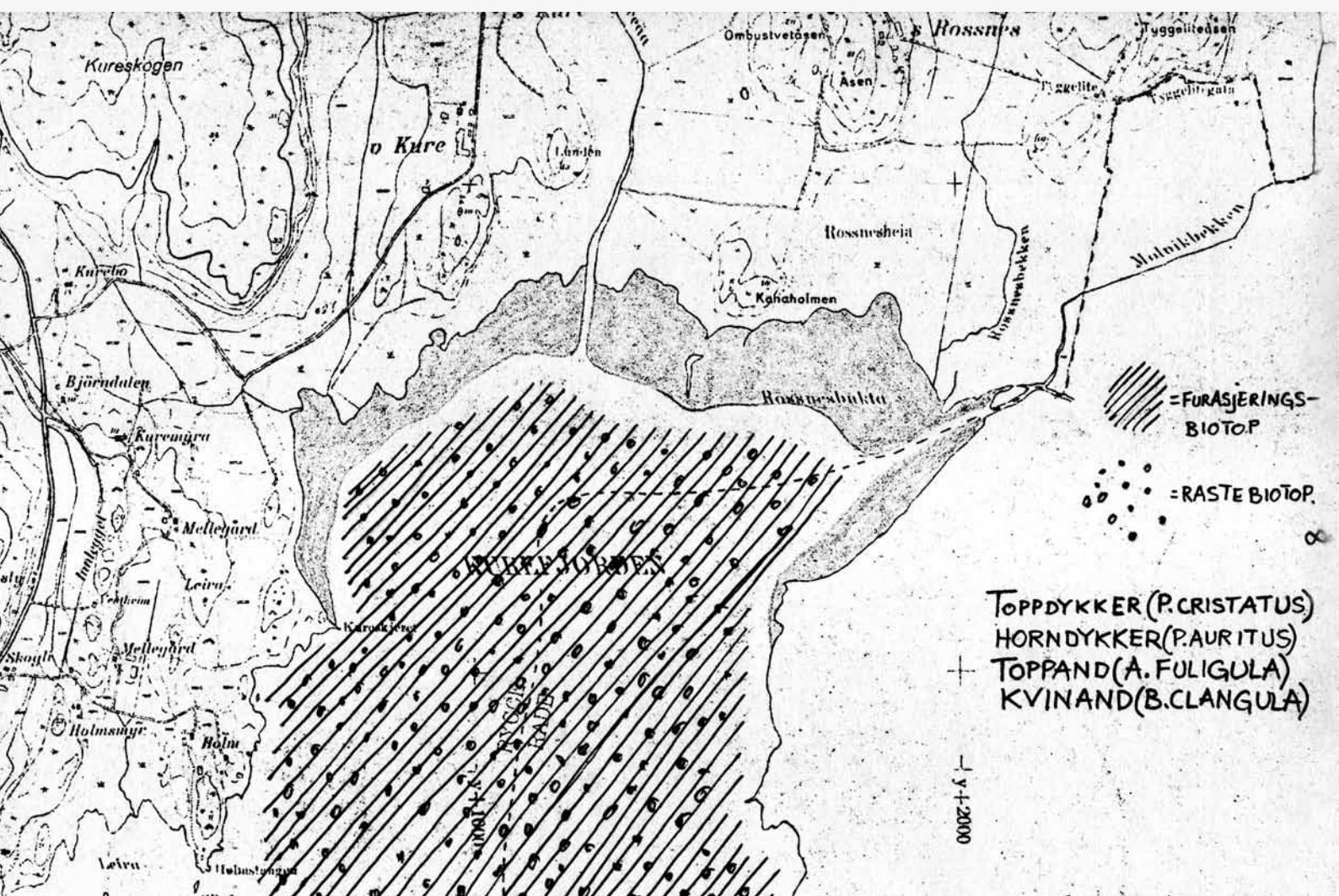
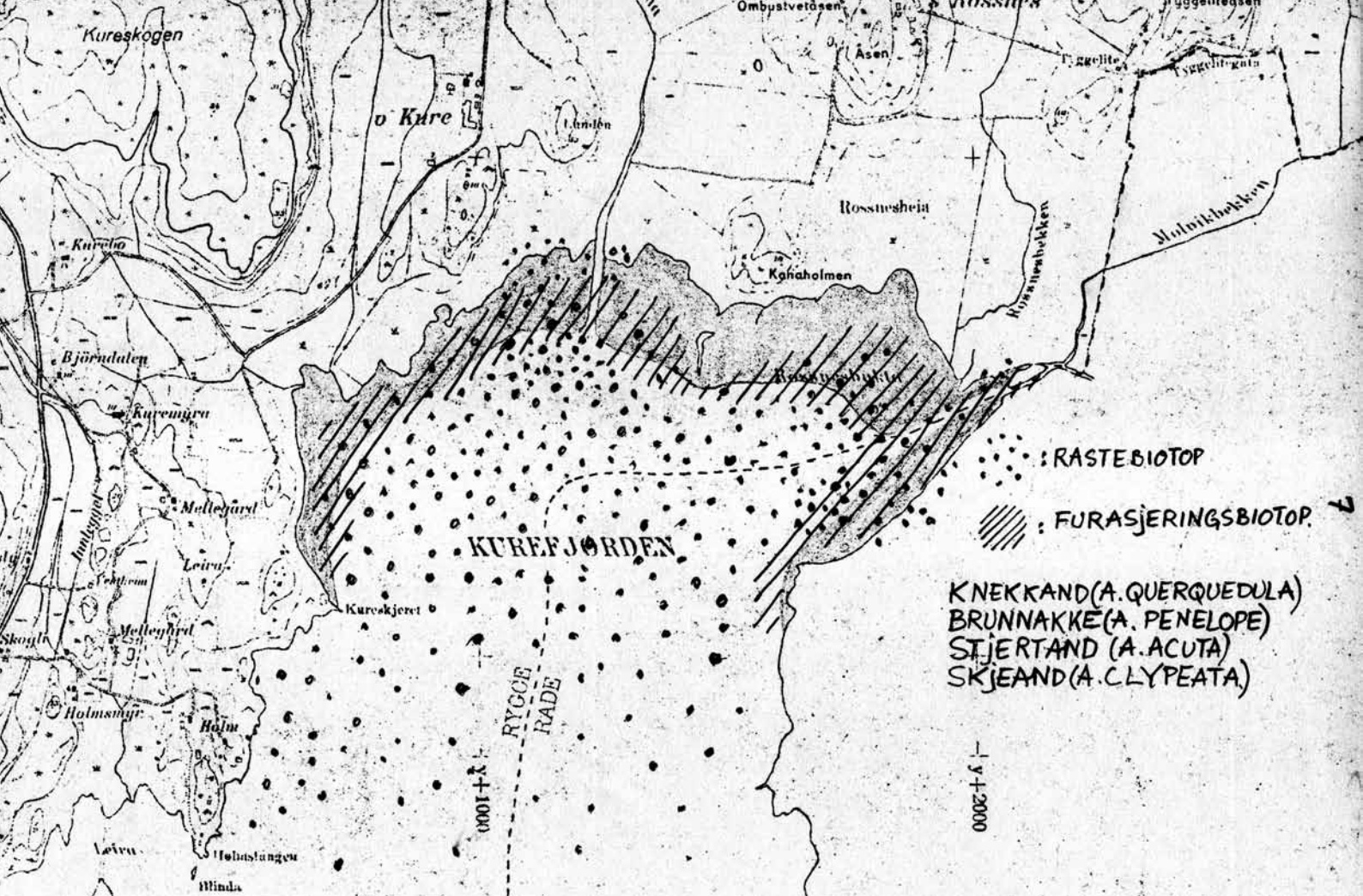
Totalt: 186 arter.

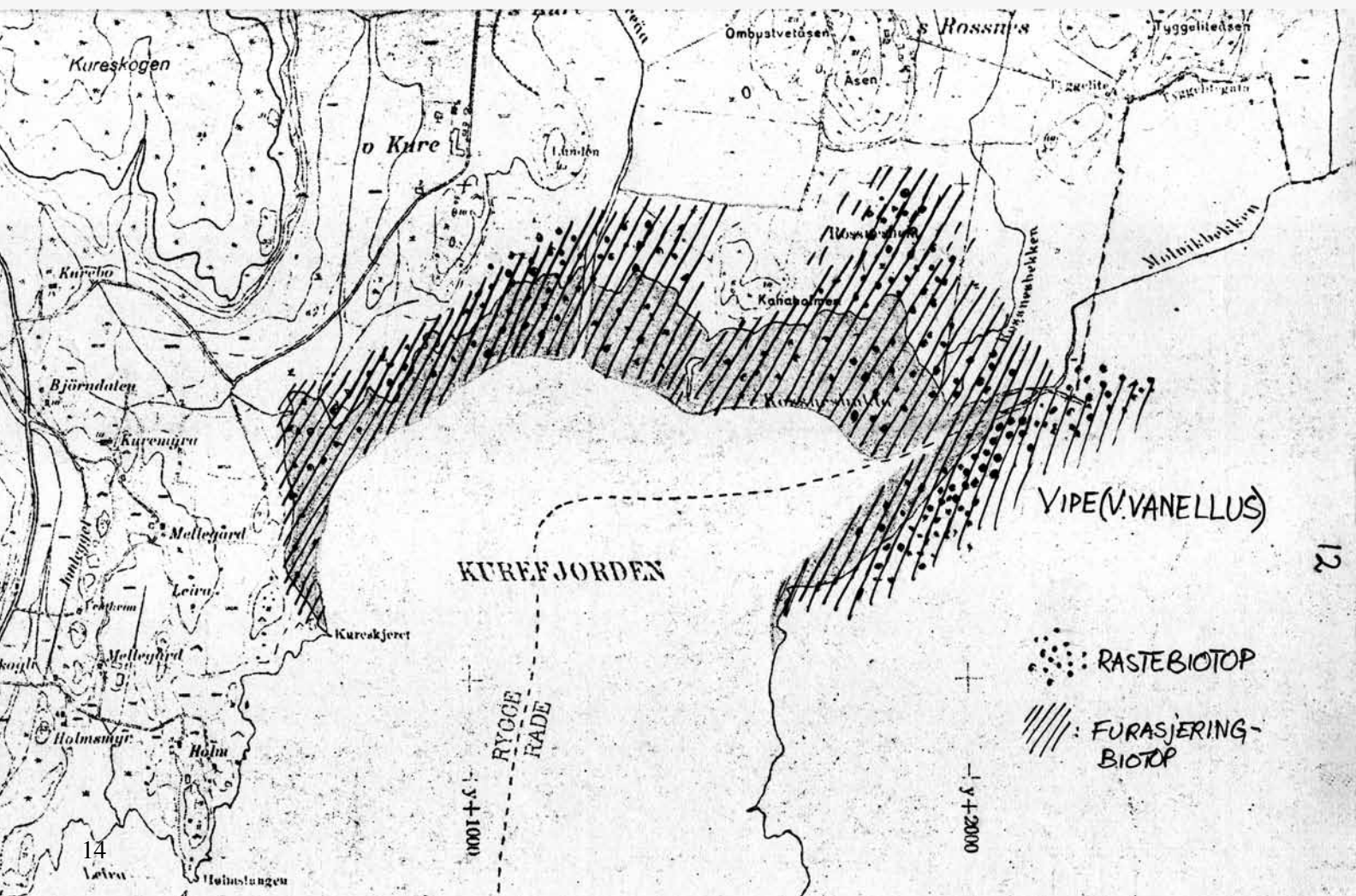
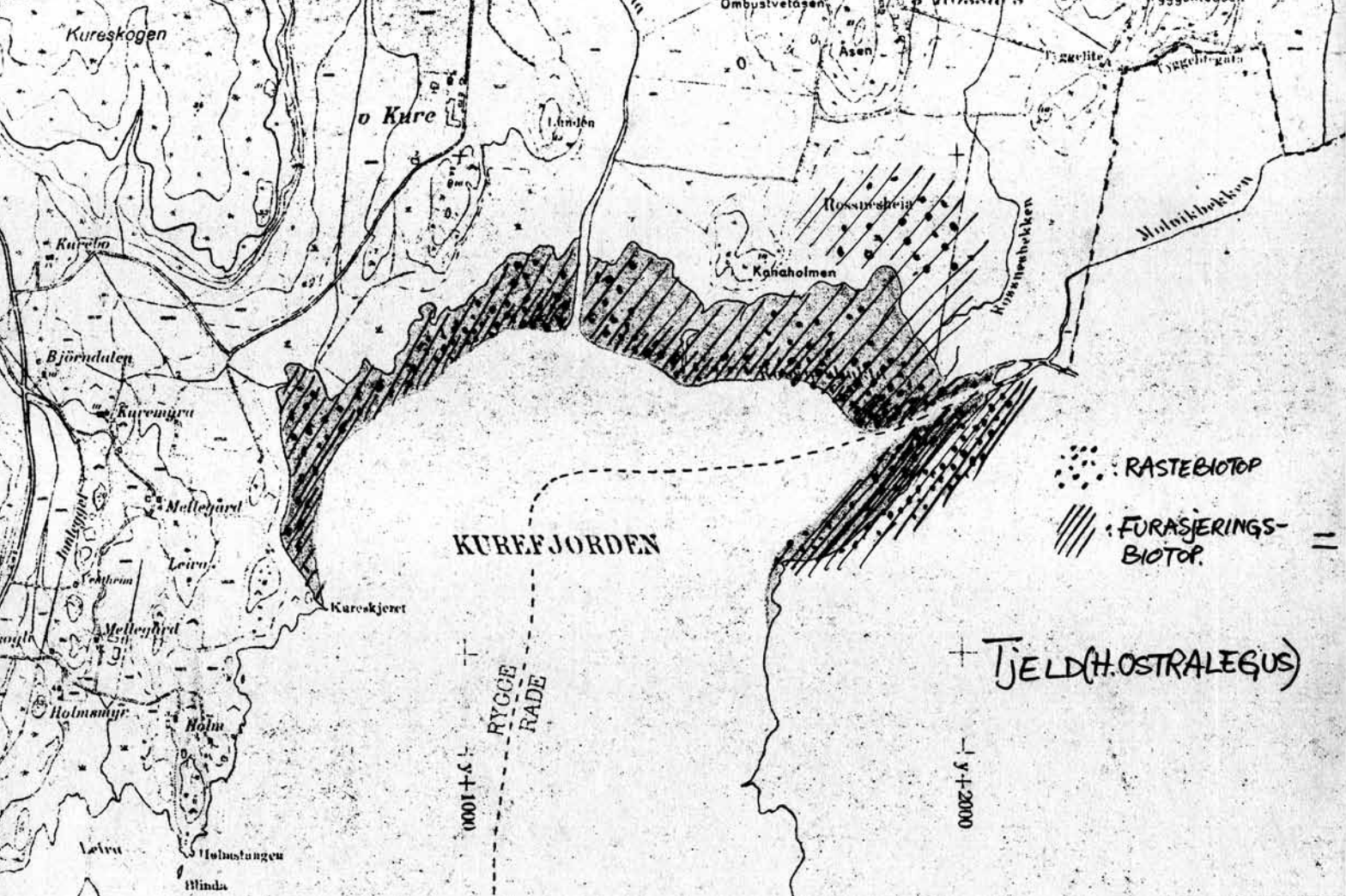
Jeløy, august 1972

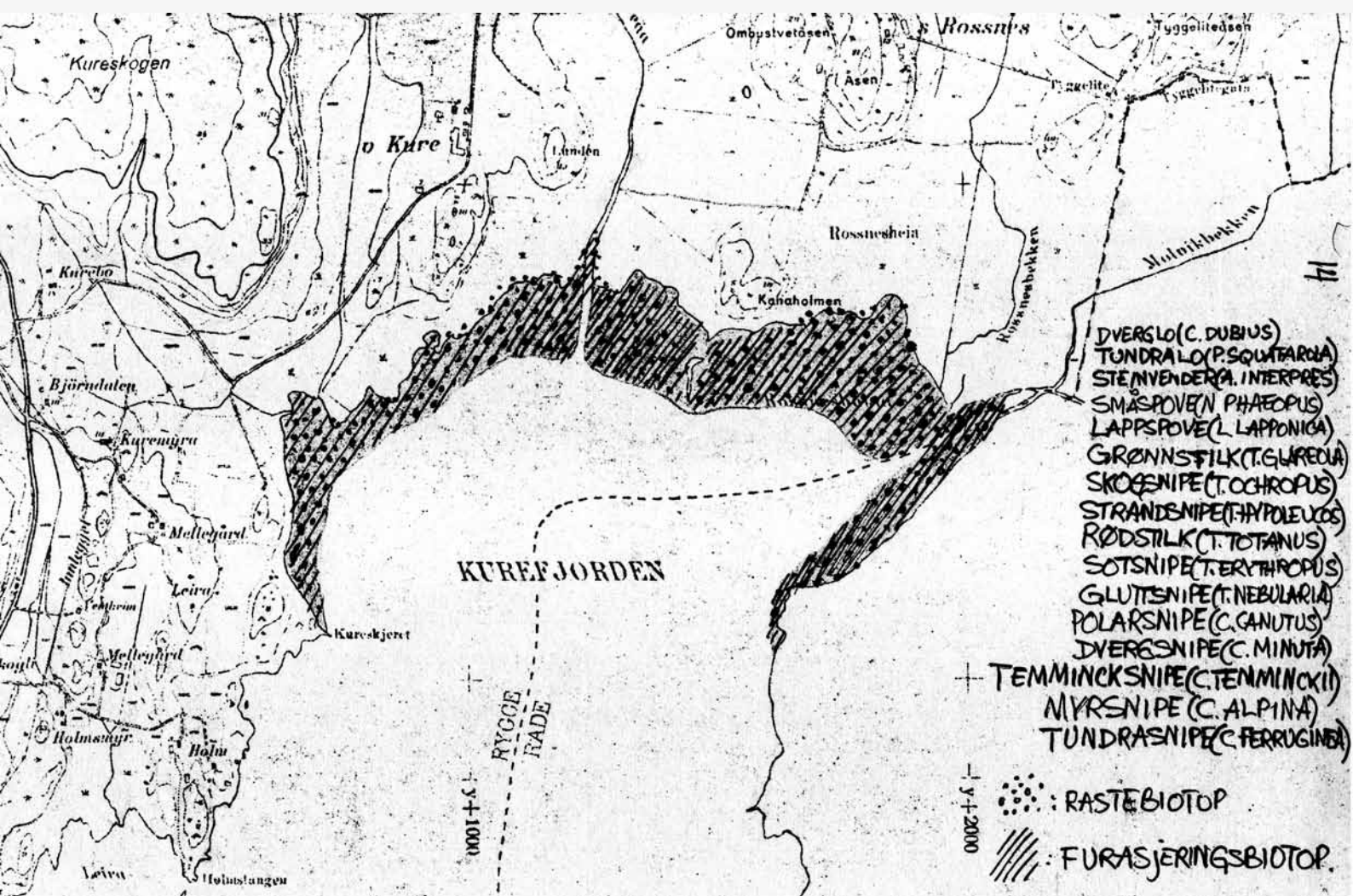
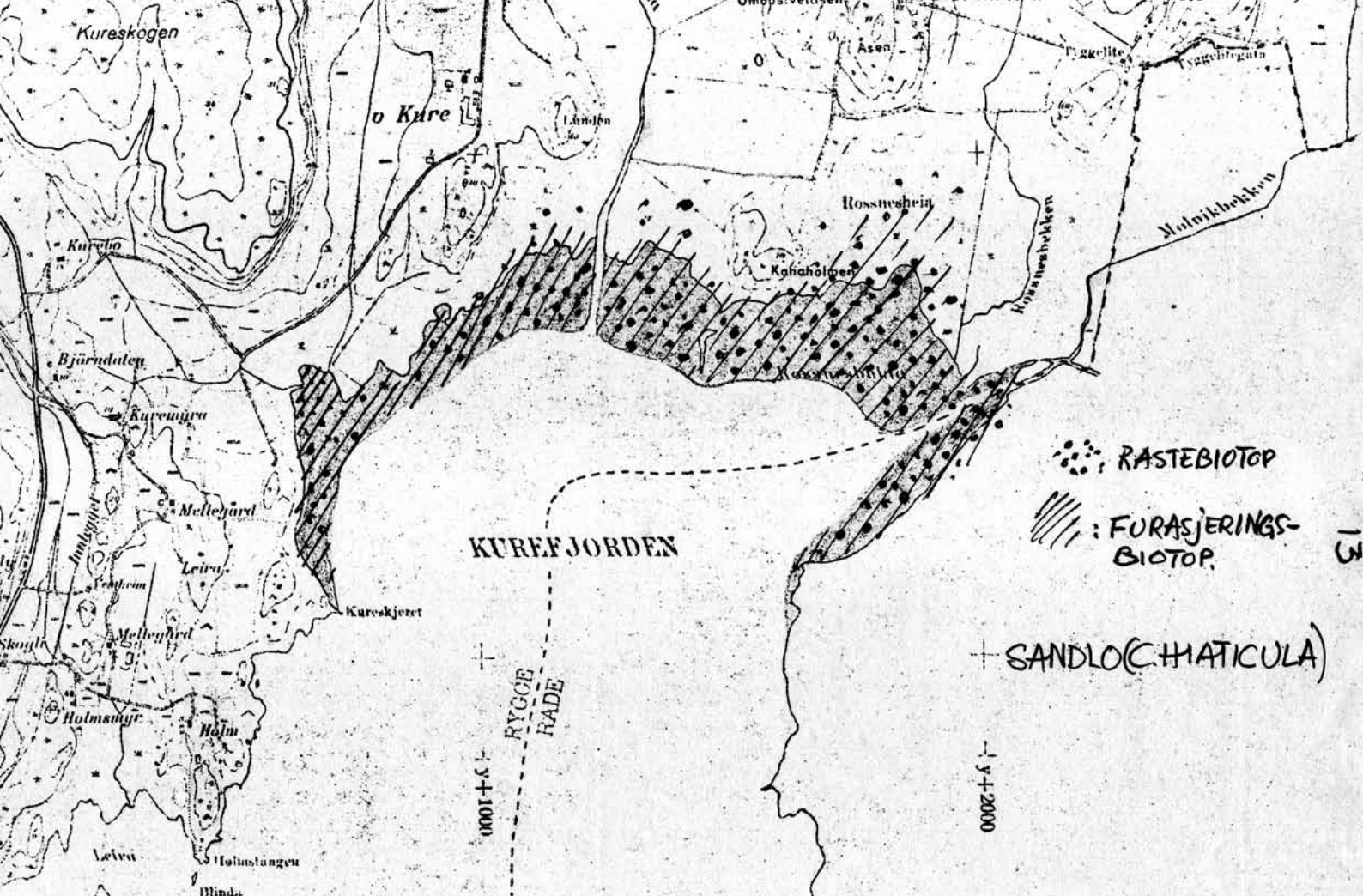
Referanser

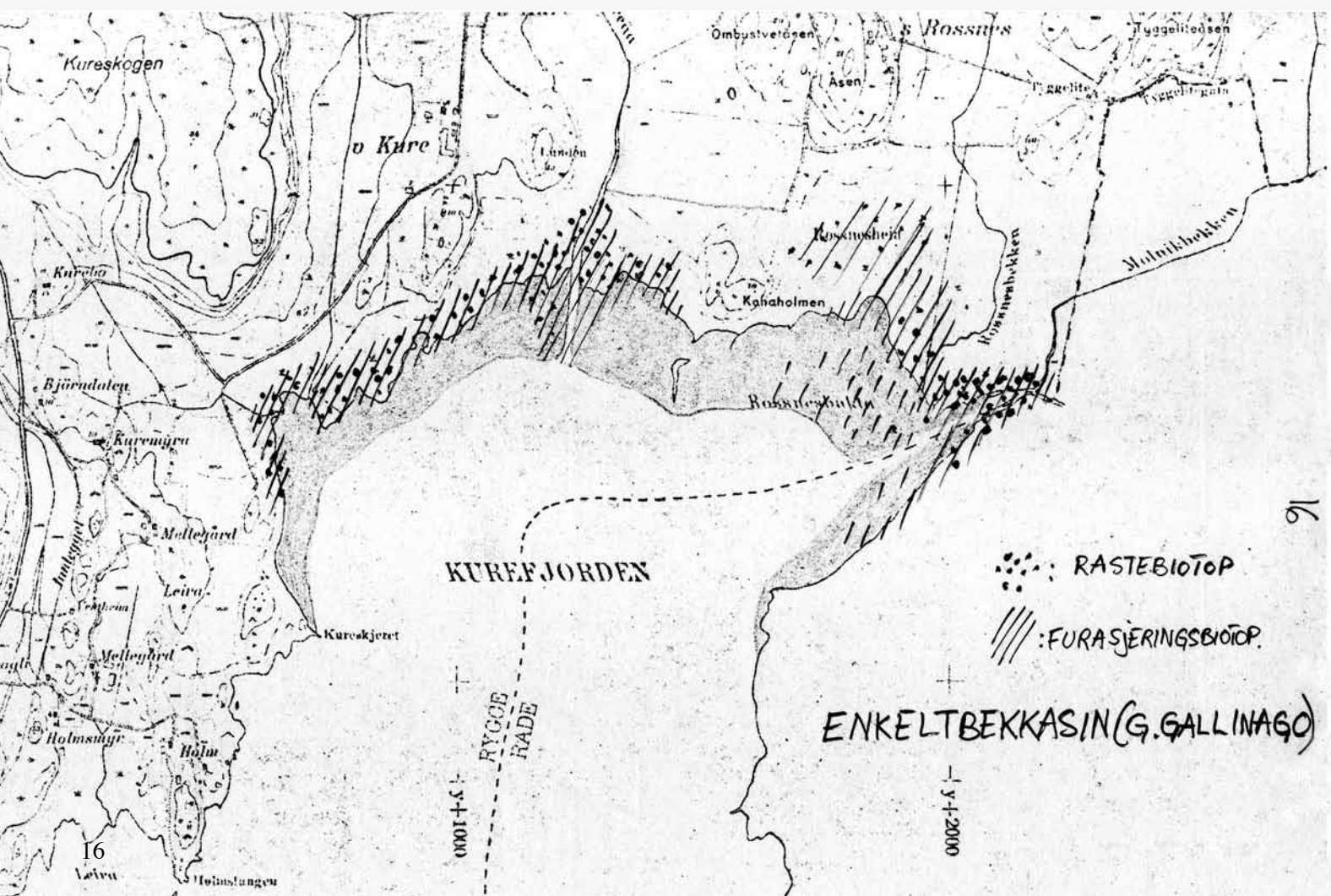
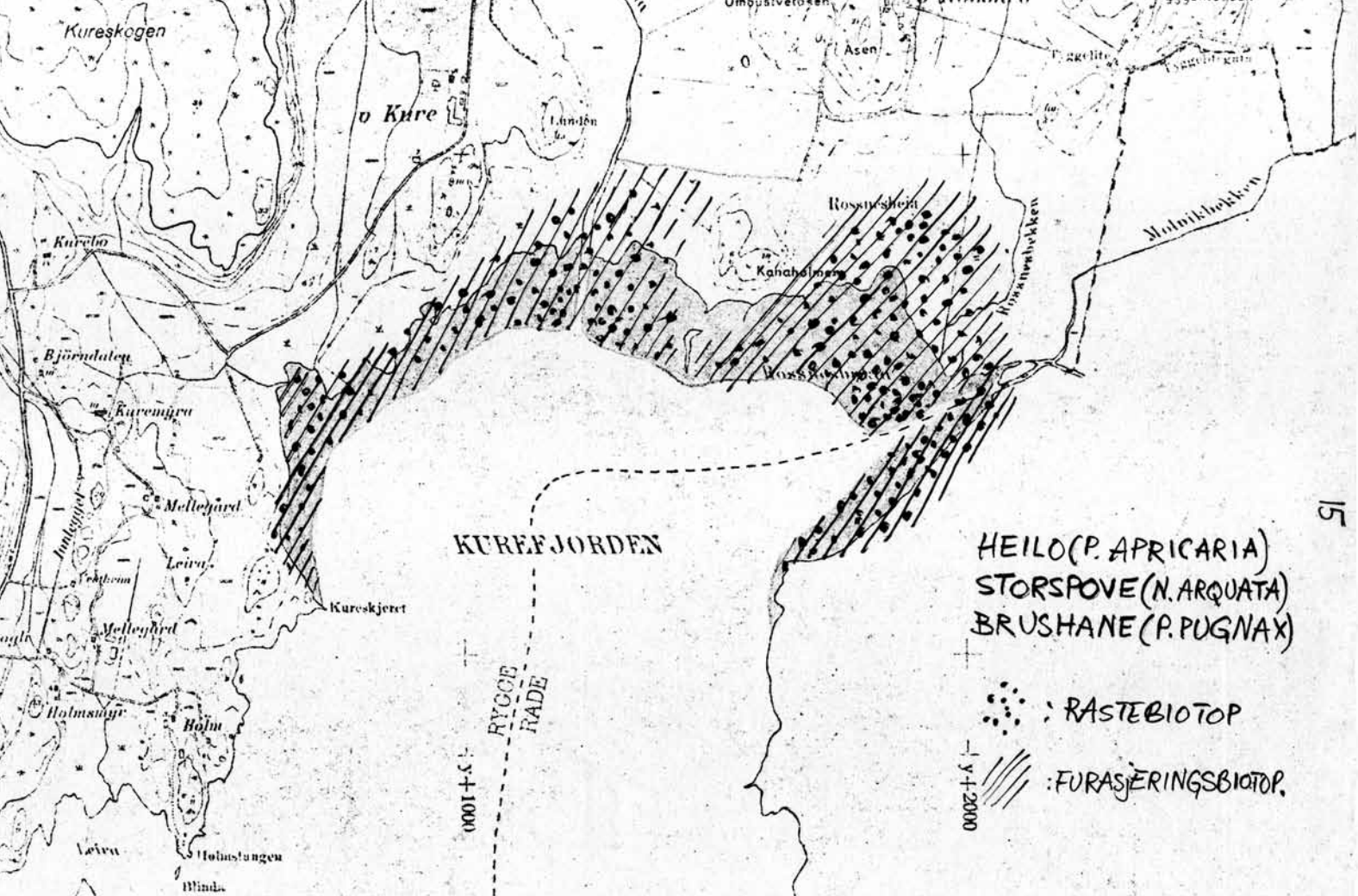
Ree, V. 1972. Fortegnelse over Kureffjordens fuglefauna (Artsliste pr. 14/8-1972) / Karter over raste- og furasjeringsplasser for regelmessig forekommende arter i Rosnesbukten under undersøkelsesperioden (1970–72). Rapport til Østlandske Naturvernforening. 4+12 s.

Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden hos 40 vadefugler i Kurefjorden i Østfold høsten 1972¹

Av Tore Hoell, Eivind Sørnes² og Viggo Ree

I perioden 30.7.–26.9.1972 ble det fanget og ringmerket i alt 629 vadere av 20 forskjellige arter på mudderbankene innerst i Rosnesbukten i Kurefjorden i Østfold (Ree 1972). Det ble foretatt veiinger av og kondisjonsavlesninger på alle fuglene. Vektvurderingene er basert på ringmerking og gjenfangster opp til 3 ganger av samme fugl. Dette omfattet 19 myrsnipen *Calidris alpina*, 10 dvergsniper *Calidris minutus*, 3 sandloer *Charadrius hiaticula* og 8 brushaner *Philomachus pugnax*.

Eivind Sørnes utførte de fleste veiinger og kondisjonsavlesninger. De øvrige ble foretatt av Tore Hoell og Viggo Ree.

Metoder

Veiing

Utført med to fjærvekter; Pesola 50 g og Salter 200 g. Fuglene ble veiet i poser som var tarert til 0. Ved alle veiinger utført med Pesola-vekt ble alle avlesninger foretatt med 0,1 grams nøyaktighet. Imidlertid ble de veiinger som ble utført med Salter-vekt avrundet til nærmeste 0,5 g. Mot slutten av sesongen ble 0-merket på innmaten av Salter-vekta noe løs slik at denne måtte stilles for hver veiing. I praksis må resultatene på denne vekta tilkjennes en nøyaktighet på $\pm 0,5$ g.

Avlesning av fett

Fettavleiringen lar seg enkelt observere på innfangede fugler ved at man blottlegger de to thoracale (fuglenes kragebein) ved å blåse til side brystfjærene. Fettmengden i denne grop avleses etter en vilkårlig skala fra 0 til 4, der 0 er ingen antydning til

fett og 4 der gropen er helt oppfylt med fett. Dette er en meget subjektiv metode med flere feilkilder, og den viktigste i denne sammenheng har vært at avlesningen alltid har blitt gjort i lyset fra en lommelykt eller petromax-lampe.

Vurdering av fettmengden i forhold til vektene er ikke blitt gjort her, men forandringer i fettmengden er blitt ført opp i Figur 1–4.

Oppholdstiden

Oppholdstiden er definert som «tiden i døgn (dager) fra fuglen ble ringmerket til den ble gjenfanget for siste gang», og er avrundet til hele og halve døgn siden fuglene vesentlig ble fanget mellom kl. 21–23 og kl. 04–06. Nettene fanget for det meste i tussemørke og i grålysningen, men nettrunder ble nattestid gått ca. kl. 22, kl. 23.30, kl. 01.30 og kl. 03.30.

Tilbaketrekk fra Øra til vektøkning i Kurefjorden

En dvergsnipe ble fanget på Øra og ringmerket med Stat. Vilt.-ring nr. 964086 på kvelden den 26.8.1972. Denne fuglen ble fanget og kontrollert to døgn senere i Kurefjorden – den 28.8.1972 kl. 21. Den 3.9. ble den kontrollert på nytt i Kurefjorden. Dvergsnipen hadde gått opp i vekt fra 23,5 g til 26,8 g under det 6 døgn lange oppholdet på denne lokaliteten. Dette går ikke fram i rapportteksten til Hoell (1972), men vises her på den ledsagende figuren.

Eksempel på hurtig næringsopptak

En myrsnipe som ble ringmerket med Stav. Mus.-ring nr. 8119346 den 14.8.1972 kl. 04 ble fanget igjen 16,5 timer senere – kl. 20.30. I vekt hadde fuglen gått fra 42,0 g til 49,5 g, og i fettmengde fra 1 til 3. En vektøkning på 7,5 g tilsvarer 17,9 %

¹ Denne artikkelen baserer seg på rapportteksten til Hoell (1972). Det er foretatt enkelte justeringer i teksten og figurene er utformet på nytt.

² Jon Eivind Ansmo endret i 1986 sitt navn til Jon Eivind Sørnes. Han bruker i dag kun fornavnet Eivind.

Fig.1

Vekt- og kondisjonsendringer hos rastende myrsnipe i Kurefjorden, Østfold høsten 1972

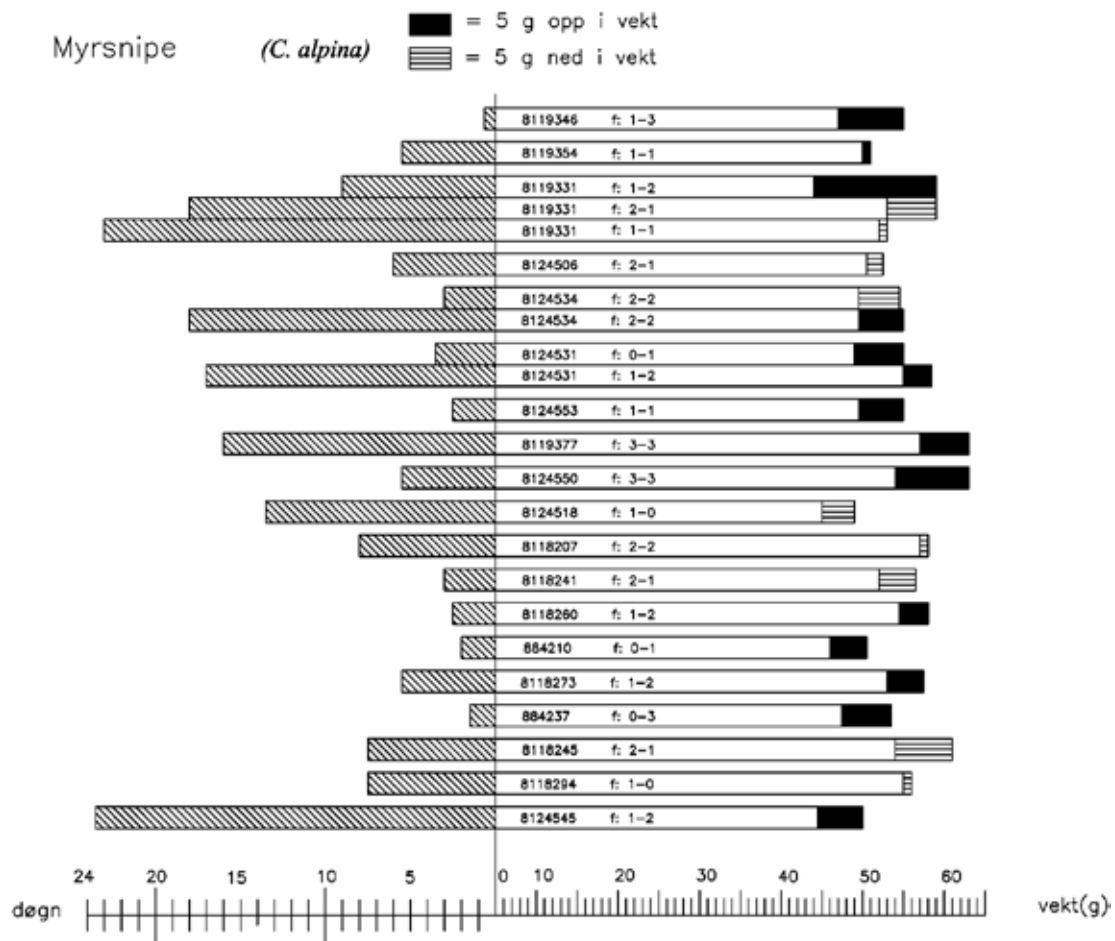
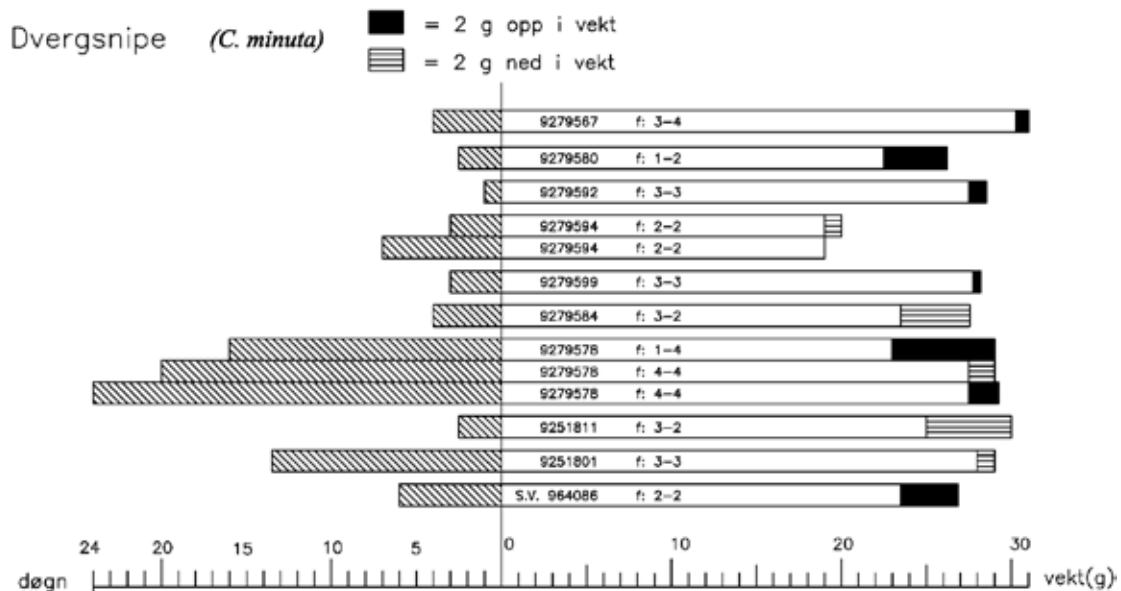

Fig.2

Vekt- og kondisjonsendringer hos rastende dvergsnipe i Kurefjorden, Østfold høsten 1972

av fuglens opprinnelige kroppsvekt, det vil si en vektøkning på noe over 1 % i timen!

Eksempler på maksimal oppholdstid

Noen av de ringmerkede vaderne oppholdt seg lenge i Kurefjorden høsten 1972. En myrsnipe med Stav. Mus.-ring nr. 8124575 ble kontrollert første gang etter 23 døgn. Den lengst registrerte oppholdstiden var en dvergsnipe med Stav. Mus.-ring nr. 9279578 som ble kontrollert 3 ganger og siste gang hele 23,5 døgn etter ringmerkingen.

Gjennomsnittlig oppholdstid

For ringmerkede og kontrollerte myrsnipen var gjennomsnittlig oppholdstid i Kurefjorden 8,8 døgn. Gjennomsnittstiden for alle de 40 vaderne var 7,5 døgn. Det er vanskelig å konkludere med en reell oppholdstid ut i fra dette materialet. Et uttrykk for en relativt lang oppholdstid skulle man tro var en realitet i de tilfeller der fuglene ble gjenfanget 2–3 ganger. På den annen side kan man anta at det for de fleste fugler som ble gjenfanget etter 2–3 dager vil representere for kort tid med tanke på å oppnå maksimal trekkondisjon.

Vektøkning for enkelte arter

Myrsnipe

I alt ble 19 myrsnipen kontrollert, og dette gir et noenlunde sikkert bilde på næringsopptaket. En utregning for 18 myrsnipen viser en gjennomsnittlig vektøkning på 5,8 %. For de samme 18 fuglene viser utregninger en vektøkning på 1,5 % pr. døgn.

Dvergsnipe

Dette er meget små vaderne med en gjennomsnittsvekt på ca. 25 g. Like mange (5 individer) gikk opp som ned i vekt. De fleste gjenfanget etter 3–4 dager viser et tap i vekt, noe som blant annet kan skyldes at oppholdet i nett (inntil 2 timer) kan ha tappet for mye krefter til at fuglene hadde lagt på seg på denne tiden. Næringsforholdene i forhold til vannstand (høyt og lavt vann) er nok imidlertid den viktigste faktor i denne sammenheng.

Sandlo

Det ble kontrollert for få fugler (3 individer) til å komme fram til noe tallmateriale av betydning. Allikevel synes det som om fuglene kunne øke næringsopptaket proporsjonalt med oppholdstiden (begrenset).

Brushane

Dette er robuste fugler som ikke så lett lar seg påvirke av for eksempel fangst i nett. Tre individer viser en jevn vektøkning på ca. 1,2 % pr. døgn (1,17 % pr. døgn, 1,19 % pr. døgn og 1,16 % pr. døgn).

Forklaring til figurene

Vektkontrollene for de 4 artene er vist i Fig. 1–4. Kurvene er delt i et horisontalplan med tykk linje (abscisse) og langs denne er det avsatt søyler merket med hvert sitt ringnummer. På den positive ordinaten er antall dager (døgn) avsatt. Når 2–3 søyler er satt sammen er fuglen gjenfanget 2–3 ganger, og hver forandring i vekt (gram) er sammenholdt med tiden (antall dager) individet har hatt for å forandre vekten.

Konklusjon

Vurderingen er ingen nøyaktig analyse av vadernes vektforandringer jevnført med oppholdstiden på Rosnesstranden i Kurefjorden. Man vil imidlertid kunne påpeke en tendens til at de fuglene som rastet på lokaliteten går opp i vekt og øker fettmengden, og dermed styrker sine trekkondisjoner. Vadernes oppholdstid i Kurefjorden for å oppnå dette er ca. en uke.

Ut i fra dette materialet kan vi konkludere med at Rosnesstranden i Kurefjorden er en viktig raste- og furasjeringslokalitet for vadefugl under høsttrekket.

Referanser

Hoell, T. 1972. *Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden i Kurefjorden hos 40 vadefugl, høsten –72*. Stensilert rapport. 5 s.

Ree, V. 1972. *Resultater fra 2 års ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold*. Rapport til Østlandske Naturvernforening. 17 s.

Fig. 3

Vekt- og kondisjonsendringer hos rastende sandlo i Kurefjorden, Østfold høsten 1972

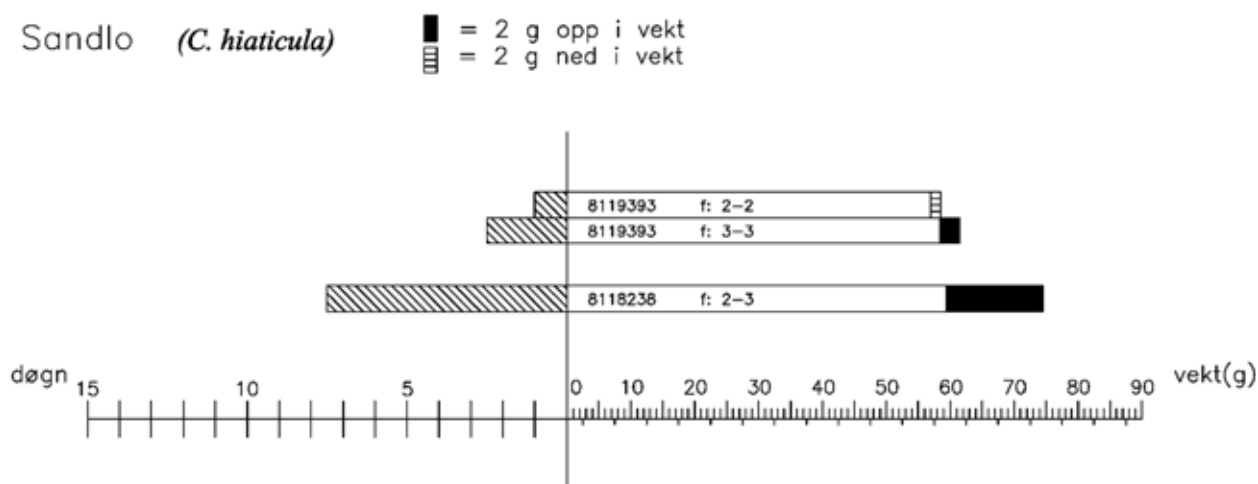
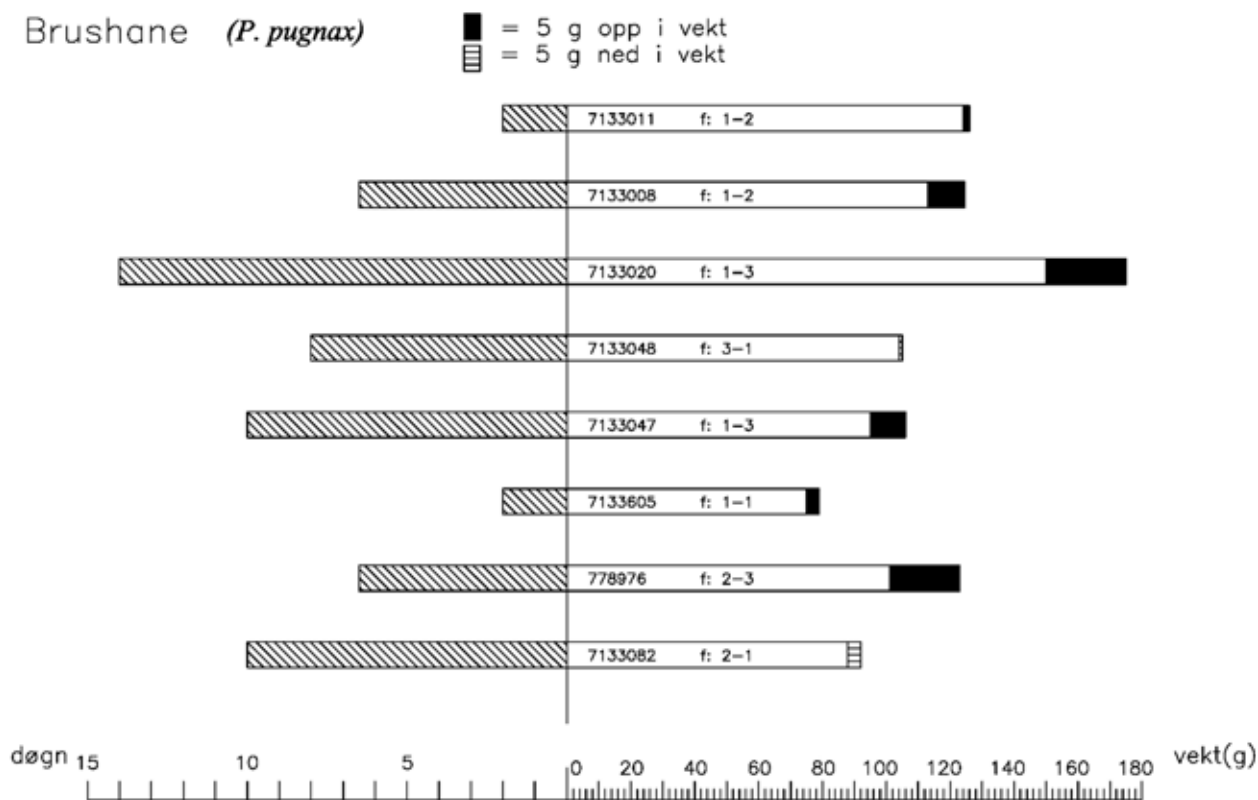

Fig. 4

Vekt- og kondisjonsendringer hos rastende brushane i Kurefjorden, Østfold høsten 1972

Resultater fra ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold i perioden august 1970 – oktober 1972¹

Av Viggo Ree, Tore Hoell, Asgeir Rosnes², Hallstein Rosnes og Eivind Sørnes³

Det er tidligere drevet ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden. Amanuensis Nils-Jarle Ytreberg har hver vår fra 1951 arbeidet på Åven og øyene i Kurefjorden, hvor han spesielt har gjennomført vitenskapelige studier av hettemåke *Larus ridibundus*. Den indre delen av Kurefjorden, Rosnesbukten, har aldri tidligere vært undersøkt annet enn ved enkelte sporadiske observasjoner fram til 1970-årene.

¹ Denne artikkelen baserer seg på rapportteksten til Ree (1972). Det er foretatt enkelte endringer når det gjelder norske og vitenskapelige navn slik at disse er i samsvar med Norsk Ornitologisk Forenings siste anbefalte og publiserte navneliste. Denne bygger på internasjonalt aksepterte taksonomipublikasjoner. Et unntak er artsrekkefølgen, som følger oppsettet i 1972.

² Asgeir Rosnes født 1959, død 1987.

³ Jon Eivind Ansmo endret i 1986 sitt navn til Jon Eivind Sørnes. Han bruker i dag kun fornavnet Eivind.

Høsten 1970 ble det gjort innledende registreringer for å undersøke den betydning stedet har for fugl under trekket, vesentlig for vannfugl (vade- og andefugler). Undersøkelsene ble fulgt opp i året 1971, men da noen av notatene fra høsten 1971 ble mistet, foreligger det ikke så fyldige resultater som man kunne ha hatt. Det var først i 1972 at undersøkelsene fikk bredere omfang. Da ble området besøkt regelmessig i løpet av vårsesongen. En arbeidsgruppe innen Østfold Ornitologiske Forening, ledet av Tore Hoell og Viggo Ree, ble dannet den 7. juni 1972. Dette var en videreføring av «Kontaktgruppen for Kurefjorden», som ble etablert i april samme år. Formålet var å gjennomføre et utstrakt ringmerkings- og registreringsarbeid i løpet av høstsesongen 1972. Arbeidet ble avsluttet den 18. oktober 1972.

Bedre arbeidsmetoder og ytterligere arbeidsinnsats i årene framover vil selvsagt bidra til å danne et bedre bilde av vannfugltrekkets omfang.

*Kurefjordens innerste partier fra strandengene ved Kanaholmen i Rosnesbukten og vestover mot eiendommene Søndre og Vestre Kure i Rygge en sensommerdag i 1972.
Foto: Viggo Ree.*

Under høsttrekket samles store mengder vadere i Kurefjorden. Her finner de den nødvendige føden for å bygge opp fettreserver slik at forflytningen videre mot sør kan finne sted. Fuglene på bildet er furasjerende unge myrsnipper i marsklandet med muddermark og salturt i Rosnesbukten i Rygge en høstdag i 1972. Foto: Viggo Ree.

Oversikt over arbeidsdager:

Høsten 1970: 8.8.–9.10. (8 dager)
 Våren 1971: 17.1.–30.6. (42 dager)
 Høsten 1971: 25.7.–29.12. (30 dager) (+ mistede data)
 Våren 1972: 3.1.–15.6. (80 dager)
 Høsten 1972: 1.7.–18.10. (93 dager, hvorav sammenhengende 5.7.–28.9.)

Forfatterne vil med denne rapporten på vegne av arbeidsgruppen i Østfold Ornitologiske Forening få rette en takk til de personer og instanser som har ydet

To av de mest aktive personene i arbeidsgruppen innen Østfold Ornitologiske Forening som videreførte oppgavene til «Kontaktgruppen for Kurefjorden» i 1972 – Asgeir Rosnes (venstre) og Tore Hoell. Sistnevnte var en av lederne i arbeidsgruppen. Bildet ble tatt på Kanaholmen i Rygge høsten 1972. Foto: Viggo Ree.

Eivind Sørnes under en observasjonstur i Rosnesbukten i Rygge høsten 1972. I tillegg til at han gjennomførte det meste av ringmerkingsarbeidet for arbeidsgruppen innen Østfold Ornitologiske Forening, var den daglige registrering og opptelling av vannfugl i hele Kurefjorden-området en viktig oppgave i undersøkelsesperioden. Foto: Viggo Ree.

Hallstein Rosnes sørget for majoriteten av loggførte vannfuglobservasjoner under arbeidsgruppens undersøkelsesperiode i Kurefjorden i 1972. På dette tidspunktet var Plum-teleskopet et viktig arbeidsredskap. Foto: Viggo Ree.

bistand og økonomisk hjelp for å få muliggjort dette undersøkelsesarbeidet. En spesiell takk rettes til grunneierne av de indre deler i Kurefjorden: Arne Rosnes, Johannes Rosnes, Nicolai Roer, Jens Weel og Ivar Prytz, som har gitt deltakerne i undersøkelsene tillatelse til å ferdes i området. Grunneierne gikk høsten 1972, etter oppfordring fra arbeidsgruppen, sammen og fredet området mot jakt fram til 1.10.1972. Det hadde i tidligere år vist seg at mesteparten av fuglene forsvant fra området, idet andejakten startet. Fredningen høsten 1972 resulterte i at store mengder fugl gjennomførte en naturlig raste-, furasjerings- og trekkprosess.

Arbeidsgruppen fikk fra Norsk Ornitologisk Forening, Oslo-avdelingen, sommeren 1972 et stipend på kr. 500, som bl.a. ble brukt til innkjøp av fuglegarn for ringmerkingsarbeidet.

Følgende personer har deltatt aktivt i ringmerkings- og registreringsarbeidet under perioden:

Eivind Sørnes, Jeløy
Tore Hoell, Ski
Tellef Kjellesvik, Fredrikstad
Tor Lindberg, Jeløy
Jon Markussen, Rygge
Morten Nilsen, Jeløy
Stig Olavesen, Jeløy
Bjørn Pettersen, Jeløy
Viggo Ree, Jeløy
Asgeir Rosnes, Rygge
Hallstein Rosnes, Rygge
Asgeir Skjelhaugen, Moss

Hallstein Rosnes foretok mesteparten av observasjonene fram til høsten 1972. Eivind Sørnes utførte mesteparten av ringmerkingen høsten 1972.

Dessuten har rapporter og lister kommet fra:

Morten Brandt, Oslo
Leif Bunes, Fredrikstad
Morten Didriksen, Moss
Helge Eek, Jeløy
Bjørn Richard Eriksen, Jeløy
Timothy Greenwood, Kent, England
Alex Jenkins, London, England
Steinar Koht, Fredrikstad
Ottar Krohn, Fredrikstad
Stephen Mills, Oxford, England
Hardy Pedersen, Jeløy

Bengt Rydin, Fredrikstad
Jan Ove Skjelhaugen, Moss
Kjell Stubberud, Jeløy
Rolf Sørensen, Rygge

Metoder

Om lag 95 % av observasjonene stammer fra den indre delen av Kurefjorden, Rosnesbukten. De øvrige observasjonene stammer fra Åven, også noen få fra øyene Knappholmene, Taralden og Lade. Observasjonene fra øyene er spesielt omtalt i rapporten. De få Åven-resultatene som foreligger er ikke nevnt spesielt siden Rosnesbukten og Åvenbukten for en stor del representerer de samme naturtyper. Dessuten ligger de to områdene nær hverandre, med avstand ca. 2 km. Undersøkelsene har vist at når det gjelder andefugler, har disse når det har blåst, foretrukket å oppholde seg i det området som har vært i ly av vinden. Under nordlige vinder har mesteparten av endene oppholdt seg i Rosnesbukten, og under sørlige vinder har fuglene foretrukket Åven-siden.

Registreringene av hekkende fugl er for det meste utført av Hallstein Rosnes.

Fra undersøkelsesperioden foreligger svært få observasjoner av fugl på direkte trekk. Kurefjorden er

Viggo Ree var en av lederne i arbeidsgruppen innen Østfold Ornitologiske Forening som videreførte oppgavene til «Kontaktgruppen for Kurefjorden» i 1972. Overvåking av vannfugler fra Kanaholmen i Rygge inngikk i denne kartleggingsvirksomheten høsten 1972. Foto: Eivind Sørnes.

Det beste egnete stedet for opptelling av vannfugler i Kurefjorden er Kanaholmen i Rosnesbukten i Rygge. Fra knausene har man god utsikt mot våtmarksarealene i både Rygge og Råde kommuner. Dette fotografiet fra høsten 1972 viser Eivind Sørnes under observasjonsarbeid med teleskop på dette observasjonspunktet. Foto: Viggo Ree.

Beitemarkene innenfor marsklandet i Kurefjorden representerer viktige områder for rastende vannfugler. Spesielt er denne delen av våtmarkslokaliteten av betydning for en del gåse-, gressand- og vaderarter som finner næring på disse strandengene. Dette bildet fra sensommeren 1972 viser beitemarken på østsiden av Kanaholmen i Rygge. Foto: Viggo Ree.

først og fremst et raste- og furasjeringssted for fugl på vei sør- og nordover. Dette gjør at det er lett å få et noenlunde korrekt tall for de tilstedeværende arter fra dag til dag. Observasjonene er for det meste utført fra Kanaholmen midt i Rosnesbukten. Da har man Kureåas (i vest) og Heiabekkens (Taskenbekken) utløp på hver side (området mellom utløpene kalles Rosnesstranden). Rosnesbukdens sørvestligste punkt er Kureskjæret i Rygge. Den sørøstligste delen av bukten befinner seg en snau kilometer rett øst for Kureskjæret – ved Grågåstangen på Taskenlandet i Råde. Fra Kanaholmen kan man ved hjelp av teleskoper og kikkerter artsbestemme og telle samt-

lige fugl i hele Rosnesbukten og langt utover i Kurefjorden uten å forstyrre fuglene. Resultatene fra hver observasjonsdag er blitt nøye journalført. Værobserverasjoner har i de fleste tilfellene (ikke i begynnelsen av undersøkelsesperioden) blitt grundig notert.

Ringmerkingsarbeidet er utført ved fangst av fugl i kanadiske og engelske fuglegarn av typen «mist-nets» og «fowling nets», dessuten er noe fugl fanget i selvkomponerte ruser. De fleste fuglene er blitt fanget om natten, idet garnene er svært synlige om dagen mot åpen sjø og himmel. Fuglene ser da lett og flyr over eller til siden. Til arbeidet ble 7–10 nett benyttet. De innfangede fuglene er blitt ringmerket, identifisert, aldersbestemt og om mulig kjønnsbestemt. Fuglenes standardmål (ving/stjert/tars/nebb) er blitt tatt, samt kondisjonsavlesninger

Ung brushane under næringssøk på strandengen øst for Kanaholmen ved Rosnesbukten i Rygge under høsttrekket i 1972. Enkelte vaderarter hekker i disse beitemarkene, bl.a. tjeld, vipe og sandlo. I tillegg er det registrert brushaneleiker på disse strandengene, men det er uklart om arten har hekket i området. Foto: Viggo Ree.

(fuglenes fettmengde) og veiinger. Dessuten er notater om fuglenes fjærskiftestadium ført opp, bl.a. på spesielle mytekort. Ringmerkingen er utført av Eivind Sørnes, Tore Hoell og Viggo Ree.

Resultater

Resultatene fra undersøkelsene har vist at Kurefjorden i dag er et av de mest verdifulle raste- og furasjeringsplassene for ande- og vadefugler på hele Østlandsområdet. Både kvantitativt og kvalitativt er stedet helt på høyde med andre kjente våtmarksområder rundt Oslofjorden. Sett i større sammenheng er Kurefjorden en av de siste og viktige raste- og furasjeringsbiotopene i Sør-Norge som er livsnødvendige for en rekke ande- og vadefugler som om vinteren er trukket ned fra Nord-Europa til Sør-Europa og Afrika.

Gruntvannsområdene inne i Kurefjorden ligger i dag temmelig urørte. De består av store leir- og mudderbanker som ved høyvann er dekket av vann (marskland). Avrenningsvann, kloakk og grønnsakskyllevann inneholdende mindre grønnsakspartikler fra bekkene gjør sammen med slam, tang og næringsstoffer fra havet området meget næringsrikt. Tang og algevekst som føres inn med havet blir ved lavvann liggende igjen og råtner, og dette gir gode levevilkår for en rekke smådyr som f.eks. vaderne lever av. Brakkvannsdyr og fisk inne i bukten gjør også stedet attraktivt for ande- og vadefugler. Rundt mudderbankene ligger større områder uoppdyrket mark, strandenger, som blir brukt til beitemarker for husdyr. Disse områdene er viktige for rastende fugl, spesielt gressender og enkelte vadefugler. Ved høyvann, når mudderflatene er dekket av vann, blir mange av vadefuglene presset opp på disse engene. Som furasjeringssted blir disse engene benyttet av bl.a. gressender, gjess og enkelte vadefugler. Her finnes også den lokale hekkebestand av vadefugler. Ved utløpene av Kureåa og Heiabekken finnes noe siv og takrør. Denne vegetasjonen tiltrekker de såkalte sumpfugler, f.eks. sivhøne, enkelte vadere og enkelte sangere.

Registreringsarbeidet har i første omgang blitt konsentrert om vannfugl, men alle tilstedeværende arter pr. dag er blitt journalført. I den utvidete artslisten med kommentarer er således alle observerte arter tatt med, men det foreligger allikevel svært mangelfulle opplysninger om f.eks. spurvefugler. Denne gruppen har det dog blitt ofret svært lite tid på. Generelt kan man

Myrsnipen i salturtmarkene i Rosnesbukten høsten 1972. Disse mudderflatene i Kurefjorden representerer viktige raste- og næringsområder for en rekke vaderarter under trekket, og enkelte fugler kan oppholde seg i området i flere uker. Foto: Jon Markussen.

allikevel – etter de undersøkelsene som er foretatt – si at småfugltrekket berører Kurefjorden i liten grad.

Totalt ble det i undersøkelsesperioden påvist 179 forskjellige fuglearter. Dette inkluderte funn av en ny art for landet, nemlig kanadahettemåke (Ree 1974). Siden funnet ikke var blitt behandlet av Norsk navne- og sjeldenhetskomité for fugl da rapporten ble offentliggjort høsten 1972, ble denne arten ikke nevnt her. Tidligere var minst 12 andre arter funnet i området, slik at det totale antall arter for Kurefjorden pr. oktober 1972 var minst 191.

Kort omtale av de mest interessante fuglegruppene

Andefugler

Denne fuglegruppen var den dominerende på våren. Da kunne opp til 2.000 rastende og næringssøkende ender bli sett samtidig (9.4.1972). Totalt ble det registrert 26 forskjellige arter, hvorav 20 arter ender, 4 arter gjess og 2 arter svaner. Gressendene var dominerende, spesielt stokkand og krikkand. Også store mengder gravand ble funnet i området, spesielt under trekket. Av hekkende arter ble stokkand, siland, gravand og knoppsvane påvist.

Vadefugler

Denne gruppen dominerte på høsten. Hele 31 forskjellige vaderarter ble funnet innen registreringsperioden. Av disse forekom 24 arter regelmessig, bl.a. arktiske vadere som tundralo, polarsnipe og tundrasnipe som ikke hekker i Norge. Bare 6 arter – tjeld, vipe, sandlo, steinvender, rugde og rødstilk

Ved 06.55-tiden den 8.8.1972 oppdaget Viggo Ree en 3K+ kanadahettemåke i en liten dam på strandengen vest for Kanaholmen i Kurefjorden. Fuglen holdt seg sammen med om lag 20 næringssøkende hettemåker i denne delen av Rosnesbukten i Rygge. Observasjonsavstanden var rundt 60 meter, og i alt 4 personer fikk se den sjeldne måken denne morgenen. Den ble gjenoppdaget på kvelden, og da hadde ytterligere 3 innen arbeidsgruppen kommet til i håp om å få studert gjesten fra Nord-Amerika. En ny art for Norge måtte feires med et gruppebilde – fra venstre: Bjørn Pettersen, Eivind Sørnes, Bjørn Richard Eriksen, Tor Lindberg, Hallstein Rosnes og Asgeir Rosnes. Foto: Viggo Ree.

– ble funnet hekkende. Hekkelokaliteten for steinvender på Taralden er trolig den innerste i Oslofjorden, hvor denne arten er en forholdsvis sjelden hekkefugl. Ringmerkingen høsten 1972 viste at enkelte fugler oppholdt seg i området i lengre tid før de dro videre. En myrsnipe ble kontrollert 23 dager etter at den ble ringmerket.

Andre fuglegrupper

Av andre grupper som spesielt er knyttet til våtmarksområder ble 2 arter dykkere funnet regelmessig og én lomart funnet tilfeldig. Gråhegre opptrådte regelmessig under trekket, og oppholdt seg om høsten i Rosnesbukten i lengre tid for fiske. Av rovfugler ble 11 arter påvist. Flere rovfuglarter følger trekk av småfugl, vadere osv. og jakter på

disse under trekket. Myrhauk er en typisk våtmarksrovfugl som ble funnet. Fiskende fiskeørn ble registrert regelmessig på vårtrekk. Her må nevnes at Rosnesbukten er en av de svært få stedene i SØ-Norge hvor denne arten raster og furasjerer under vårtrekket. På grunn av den sparsomme siv- og takrørvegetasjonen ble ikke andre riksefugler enn sivhøne og sothøne registrert. I alt 11 forskjellige måkefugler ble registrert. Øyene i Kurefjorden er kjente hekkelokaliteter for flere måkearter, spesielt hettemåke. Av spurvefugler knyttet til våtmarksområder ble rørsanger og sivspurv funnet hekkende i de små takrørrområdene.

Sjeldenheter

Den sjeldneste fuglearten som ble påvist i undersøkelsesperioden var kanadahettemåke. Dette representerte et førstegangsfunn for vårt land. Flere av de 179 artene som ble registrert var mer eller mindre sjeldent forekommende arter i Norges fauna. Rustand, stripegås og flamingo er alle sjeldenheter, men for disse 3 arters vedkommende dreier det seg om fugler rømt fra fangenskap. Dette gjelder spesielt stripegås, som er innført til Europa fra Asia (India, Pakistan). Arten hekker nå i forvillet tilstand flere steder i Skandinavia. Flamingo funnet fra 1970 dreier seg åpenbart også om et forvillet eksemplar, idet fuglen tilhørte underarten chileflamingo *Phoenicopterus phoenicopterus chil-*

ensis (Mohr 1970). Denne formen har senere fått artsstatus. Rustanden oppholdt seg i Rosnesbukten nesten 3 måneder sommeren 1972.

Sivhauk, lercefalk og avosett er alle sjeldne fugler i Norge. De har sine utbredelsesområder sør for Norge. Dvergmåke og rovtterne er også uvanlige, disse har sine hekkeområder i østersjølandene. Snadderanden er sjelden i Norge, men er tidligere funnet i Kurefjorden. På en holme fant Ytreberg arten hekkende i 1965 og 1966. Dette er de eneste hekkefunn av arten i Norge foreløpig (Ytreberg 1967). I undersøkelsesperioden ble arten funnet 3 ganger.

Ringmerking

Ringmerkingen ble utført med Stavanger Museum-ringer (med unntak av 4 ringer fra Statens Viltundersøkelser på våren) i perioden 30.7.–26.9.1972. Totalt ble det ringmerket 861 fugl fordelt på 57 forskjellige arter. Av dette antall var 629 vadere av 20 forskjellige arter. Vaderne ble fanget på mudderbankene innerst i Rosnesbukten. I alt 1–2 nett ble benyttet til småfuglfangst mellom buskvegetasjonen på Kanaholmen, dessuten ble noe fugl fanget i takrør- og sivvegetasjonen i Heiabekken og Kureåa. En spesiell ringmerkinsart må nevnes. Den 9.8.1972 fanget Eivind Sørnes en årsunge av dvergmåke i mistnett. Dette er den første dvergmåke ringmerket i Norge.

Anvendte ringserier:

Stat. Vilt.:	963501–963503:	3
	704554:	1
Stav. Mus.:	9234201–9234300:	100
	9305301–9305323:	23
	9279501–9279600:	100
	9251801–9251834:	34
	8119301–8119400:	100
	8118201–8118300:	100
	884202–884300:	99
	8108601–8108608:	8
	8124501–8124580:	80
	7133001–7133100:	100
	778966–779000:	35
	7133601–7133670:	70
	659001–659011:	11
	418647–418648:	2
	313510:	1

Totalt anvendte ringer: 867

I alt 6 ringer ble mistet eller ødelagt.

Totalt merket: 867 minus 6 = 861 fugler.

Ringmerkingsoversikt fra høsten 1972

Krikkand <i>Anas crecca</i>	1
Siland <i>Mergus serrator</i>	1
Vipe <i>Vanellus vanellus</i>	2
Sandlo <i>Charadrius hiaticula</i>	52
Tundralo <i>Pluvialis squatarola</i>	4
Heilo <i>Pluvialis apricaria</i>	3
Enkeltbekkasin <i>Gallinago gallinago</i>	21
Dobbeltbekkasin <i>Gallinago media</i>	1
Kvartbekkasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	1
Lappspove <i>Limosa lapponica</i>	2
Skogsnipe <i>Tringa ochropus</i>	5
Grønnstilk <i>Tringa glareola</i>	12
Rødstilk <i>Tringa totanus</i>	15
Gluttsnipe <i>Tringa nebularia</i>	7
Strandsnipe <i>Actitis hypoleucos</i>	29
Polarsnipe <i>Calidris canutus</i>	5
Dvergsnipe <i>Calidris minuta</i>	42
Temmincksnipe <i>Calidris temminckii</i>	3
Myrsnipe <i>Calidris alpina</i>	268
Tundrasnipe <i>Calidris ferruginea</i>	6
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	150
Svømmesnipe <i>Phalaropus lobatus</i>	1
Hettemåke <i>Larus ridibundus</i>	6
Dvergmåke <i>Hydrocoloeus minutus</i>	1
Tårnseiler <i>Apus apus</i>	1
Låvesvale <i>Hirundo rustica</i>	20
Taksvale <i>Delichon urbicum</i>	11
Kråke <i>Corvus cornix</i>	2
Kjøttmeis <i>Parus major</i>	6
Blåmeis <i>Parus caeruleus</i>	2
Granmeis <i>Parus montanus</i>	11
Toppmeis <i>Parus cristatus</i>	1
Svartmeis <i>Parus ater</i>	17
Trekryper <i>Certhia familiaris</i>	1
Gjerdesmett <i>Troglodytes troglodytes</i>	1
Måltrost <i>Turdus philomelos</i>	1
Steinskvett <i>Oenanthe oenanthe</i>	4
Buskskvett <i>Saxicola rubetra</i>	2
Blåstrupe <i>Luscinia svecica</i>	1
Rødstrupe <i>Erithacus rubecula</i>	5
Rørsanger <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	12
Munk <i>Sylvia atricapilla</i>	1
Hagesanger <i>Sylvia borin</i>	2
Tornsanger <i>Sylvia communis</i>	1
Gransanger <i>Phylloscopus collybita</i>	2
Løvsanger <i>Phylloscopus trochilus</i>	12
Fuglekonge <i>Regulus regulus</i>	10
Jernspurv <i>Prunella modularis</i>	1
Heipiplerke <i>Anthus pratensis</i>	6
Linerle <i>Motacilla alba</i>	38
Gulerle <i>Motacilla flava</i>	12
Tørnskatte <i>Lanius collurio</i>	1
Stær <i>Sturnus vulgaris</i>	7
Grønnfink <i>Carduelis chloris</i>	2
Grønnsisik <i>Carduelis spinus</i>	1
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	6
Sivspurv <i>Emberiza schoeniclus</i>	23
Totalt	861

Artsgjennomgang fra undersøkelsesperioden fra og med høsten 1970 til og med høsten 1972

Smålom *Gavia stellata*

To ganger. Et indiv. observert 4.-5.9.1972 og 1 indiv. observert 14.-15.9.1972.

Toppdykker *Podiceps cristatus*

Regelmessig i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 7.4. (1972) og 14.5. (1972), og for høsttrekket: 25.8. (1972) og 27.9. (1972). Største registrerte antall: 8 indiv. 17.9.1972. Dessuten ble 4 indiv. observert 13.7.1972.

Horndykker *Podiceps auritus*

Regelmessig i lite antall på høsten med ekstremstider 30.8. (1972) og 19.9. (1972). På våren ble 2 indiv. observert 2.5.1972. Største registrerte antall: 2 indiv. 6.+8.9.1972 og 2.5.1972.

Gråhegre *Ardea cinerea*

Regulær i lite antall på våren og mindre antall på høsten. Ekstremstider for vårtrekket: 9.4. (1972) og 23.5. (1972), og for høsttrekket: 10.7. (1972) og 24.10. (1971). Kulminasjonen på høsttrekket var i månedsskiftet juli/august. Største registrerte antall: 11 indiv. 29.7.1972.

Chileflamingo *Phoenicopterus chilensis*

En gang. Et indiv. observert 4.-11.10.1970. Individet var åpenbart rømt fra fangenskap.

Stokkand *Anas platyrhynchos*

Registrert hekkende i 1972. Påtruffet året rundt med størst antall i trekketidene. Hovedtrekket på våren foregikk fra slutten av mars til begynnelsen av mai, med kulminasjon i første halvdel av april. Største registrerte antall på våren: 1.200 indiv. 9.4.1972. Hovedtrekket på høsten foregikk mellom månedsskiftet juli/august og til slutten av september. Største registrerte antall på høsten: 200 indiv. på Åven 10.8.1972.

Krikkand *Anas crecca*

Regulær i større antall vår og høst, med ekstremstider på våren: 26.3. (1972) og 26.6. (1972), og for høsttrekket: 1.7. (1972) og 5.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk fra siste halvdel av mars til begynnelsen av mai. Største registrerte antall på våren: 450 indiv. 9.4.1972. Hovedtrekket på høsten foregikk mellom medio

juli og slutten av september. Største registrerte antall på høsten: 200 indiv. 4.9.1972.

Knekkand *Anas querquedula*

Regulær i lite antall på våren. Våren 1971: 12 indiv. observert 21.4., 6 indiv. observert 23.4., 2 indiv. observert 24.4. og 2 indiv. observert 2.6. Våren 1972: I tiden 18.4. til 15.5. ble arten registrert på 18 av observasjonsdagene, med største antall: 14 indiv. den 7.5. Gjennomsnittsantallet pr. observasjonsdag lå på 5 indiv.

Snadderand *Anas strepera*

Tre ganger. I alt 4 indiv. observert 9.5.1972, 1 indiv. observert 10.-13.5.1972 og 2 indiv. observert 15.5.1972.

Brunnakke *Anas penelope*

Regulær i større antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 1.4. (1972) og 15.6. (1972), og for høsttrekket: 7.7. (1972) og 16.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk fra tredje uke i april til første halvdel av mai, med største registrerte antall: 46 indiv. 3.5.1972. Hovedtrekket på høsten foregikk mellom slutten av august til midten av oktober, med største registrerte antall: ca. 50 indiv. henholdsvis 16.9., 25.9. og 27.9.1972.

Stjertand *Anas acuta*

Regelmessig i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 7.4. (1972) og 4.6. (1972), og for høsttrekket: 26.7. (1971) og 5.10. (1970). Største registrerte antall på våren: 6 indiv. 16.-17.4.1972, og på høsten: 7 indiv. 8.9.1972.

Skjeand *Anas clypeata*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 22.4. (1971) og 19.5. (1972), og for høsttrekket: 13.7. (1972) og 20.8. (1970). Dessuten ble 1 indiv. observert 15.6.1972. Største registrerte antall på våren: 11 indiv. 2.5.1972, og på høsten: 9 indiv. 20.8.1970.

Bergand *Aythya marila*

Fem ganger. I alt 4 indiv. observert 10.4.1972, 3 indiv. observert 11.4.1972, 3 indiv. observert 14.-18.4.1972, 2 indiv. observert 12.5.1972 og 1 indiv. observert 17.5.1972.

Toppand *Aythya fuligula*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 1.4. (1972) og 17.5. (1972),

og for høsttrekket: 1.7. (1972) og 27.8. (1972). Dessuten ble 1 indiv. observert 17.1.1971. Største registrerte antall på våren: 16 indiv. 1.5.1972, og på høsten: 6 indiv. 29.8.1972.

Taffeland *Aythya ferina*

Tre ganger. 1 indiv. observert 1.4.1972, 2 indiv. observert 15.4.1972 og 2 indiv. observert 18.4.1972.

Kvinand *Bucephala clangula*

Regulær fra tidlig høst til sen vår, med største antall sen vinter og vår. Ekstremumstider var 1.7. (1972) og 27.5. (1972). Største registrerte antall på høsten: 50 indiv. 19.9.1972.

Havelle *Clangula hyemalis*

En gang. Et indiv. observert 9.7.1972.

Sjøorre *Melanitta fusca*

To ganger. I alt 4 indiv. observert 12.11.1971 og 2 indiv. observert 17.5.1972.

Svartand *Melanitta nigra*

To ganger. I alt 15 indiv. observert 11.9.1971 og 1 indiv. observert 11.4.1972.

Ærfugl *Somateria mollissima*

Registrert hekkende i ytre Kurefjorden helt inn til Knappholmene både i 1971 og 1972. Innerst i Rosnesbukten ble arten registrert 6 ganger i lite antall mellom 29.4. (1972) og 8.9. (1971), med største antall: 10 indiv. 8.9.1971.

Siland *Mergus serrator*

Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall sommer, høst og vinter, og i størst antall på våren. Hovedtrekket på våren foregikk de tre første ukene av mai, med største registrerte antall: 50 indiv. 15.5.1972.

Laksand *Mergus merganser*

Regulær i større antall vinter og vår med ekstremumstider: 3.1. (1972) og 2.5. (1972). Arten opptrådte mest tallrik i måneden januar. Største registrerte antall: 73 indiv. 17.1.1971.

Lappfiskand *Mergellus albellus*

En gang. I alt 2 indiv. observert 17.1.1971.

Gravand *Tadorna tadorna*

Flere hekkende par registrert i 1971 og 1972. Opptrådte i større antall fra vår til høst med eks-

tremumstider: 14.3. (1971) og 19.9. (1972).

Hovedtrekket på våren foregikk fra de første dagene i april til midten av måneden. Største registrerte antall: 150 indiv. 9.4.1972. Dessuten ble 3 indiv. observert 12.12.1971.

Rustand *Tadorna ferruginea*

Et individ observert i tidsrommene 14.–16.5.1972 og 30.5.–20.8.1972. Fuglen hadde trolig rømt fra fangenskap.

Stripegås *Anser indicus*

Et individ observert henholdsvis 4.–6.9.1972 og 10.9.1972. Fuglen hadde trolig rømt fra fangenskap.

Grågås *Anser anser*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremumstider for vårtrekket: 17.4. (1971) og 26.5. (1972), og for høsttrekket: 25.7. (1971) og 17.11. (1971). Dessuten ble 2 indiv. observert 11.–13.7.1972. Største registrerte antall på våren: 11 indiv. 26.5.1972, og på høsten: 17 indiv. 27.7.1971.

Sædgås *Anser fabalis*

Tre ganger. I alt 2 indiv. observert 18.3.1971, 2 indiv. observert 13.4.1972 og 1 indiv. observert 22.5.1972.

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus*

Tre ganger. I alt 120 indiv. observert 15.9.1971, 1 indiv. observert 2.6.1972 og 130 indiv. observert 27.9.1972. Da rapporten ble skrevet høsten 1972 var kortnebbgås betraktet som en underart av sædgås. Flokkene observert henholdsvis 15.9.1971 og 27.9.1972 ble den gangen feilnotert som sædgås.

Kanadagås *Branta canadensis*

En gang. Et indiv. observert 11.5.1972.

Knoppsvane *Cygnus olor*

Et par gjorde hekkeforsøk på Knappholmene i 1972, men på grunn av store forstyrrelser skydde paret reiret. Fuglene holdt seg innerst i Kurefjorden fram til 5.6. Arten opptrådte i lite antall vår og høst med ekstremumstider for vårtrekket: 14.2. (1971) og 27.5. (1972), og for høsttrekket: 6.9. (1972) og 29.12. (1971). Største registrerte antall på våren: 7 indiv. henholdsvis 5.4.1971, 14.4.1971 og 2.5.1972. Største registrerte antall på høsten: 8 indiv. 8.–18.10.1972.

En flokk med tjeld raster på mudderflaten i den nordvestlige delen av Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972. I bakgrunnen sees beitemarkene på eiendommen til Søndre Kure og hyttebebyggelsen i Kureskogen. Foto: Viggo Ree.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Fire ganger. I alt 3 indiv. observert 24.10.1971, 6 indiv. 19.3.1972, 2 indiv. observert 21.3.1972 og 1 indiv. observert 1.4.1972.

Musvåk *Buteo buteo*

Regulær i lite antall på vårtrekket med ekstremumstider: 27.3. (1972) og 13.5. (1972). Største registrerte antall på en dag: 4 indiv. 27.3.1972. Dessuten ble 1 indiv. observert henholdsvis 4.6.1972, 20.8.1972 og 17.9.1972.

Fjellvåk *Buteo lagopus*

To ganger. Et indiv. observert 27.3.1972 og 1 indiv. observert 6.4.1972.

Spurvehauk *Accipiter nisus*

I 1971 ble arten observert i lite antall mellom 4.3. og 9.5. på våren, og mellom 11.9. og 12.12. på høstparten. I 1972 ble arten registrert i lite antall gjennom hele året fram til 18.10. Observasjonene gjennom hele våren og sommeren kunne tyde på hekking i nærliggende skogsområder.

Hønsehauk *Accipiter gentilis*

Opptrådte regelemessig i vinterhalvåret med ekstremumstider: 11.9. (1971) og 16.5. (1972).

Vepsevåk *Pernis apivorus*

En gang. Et indiv. observert 26.7.1972.

Sivhauk *Circus aeruginosus*

En gang. Et indiv. observert 17.5.1972.

Myrhauk *Circus cyaneus*

Tre ganger. Et indiv. observert 21.4.1971, 1 indiv. observert 3.5.1971 og 1 indiv. observert 29.8.1971.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremumstider for vårtrekket: 3.4. (1972) og 28.5. (1972), og for høsttrekket: 9.7. (1972) og 4.9. (1972). De fleste observasjonene stammer fra juli (individer på næringsjakt), trolig var dette individer fra hekke-lokalitetene i Vannsjøområdet.

Lerkefalk *Falco subbuteo*

En gang. Et indiv. observert 14.5.1972.

Dvergfalk *Falco columbarius*

To ganger. Et indiv. observert medio august 1971 og 1 indiv. funnet død 11.9.1971.

Tårnfalk *Falco tinnunculus*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremumstider: 26.3. (1972) og 22.9. (1972). I 1971 ble ikke arten registrert mellom 9.5. og 5.8. I 1972 ble 2 indiv. registrert på næringsjakt innerst i Kurefjorden gjennom hele våren og sommeren. Trolig skyldtes dette hekking i nærliggende områder.

Fasan *Phasianus colchicus*

Hekkefugl i området. Påtruffet i lite antall året rundt.

Trane *Grus grus*

Regulær i lite antall på vårtrekket med ekstremstider: 7.4. (1972) og 24.4. (1971). De individer som blir observert hver vår (tranetrekket på våren har vært kjent i lang tid i Kurefjorden) benytter indre deler av Kurefjorden som raste- og furasjeringsplass for ca. 2–3 dager. Våren 1972 ble tilsammen ca. 10–15 forskjellige individer registrert. Største registrerte antall: 5 indiv. 23.4.1971.

Sivhøne *Gallinula chloropus*

Muligens hekking i Heiabekkens utløp i 1972. Da ble en adult fugl observert 1.7., en juvenil fugl 14.7., 17.7. og 19.7., en adult fugl 21.7. og 30.7. – og 2 juvenile fugler 1.8.

Sothøne *Fulica atra*

En gang. Et indiv. observert i mars 1971.

Tjeld *Haematopus ostralegus*

Flere hekkende par registrert i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 16.3. (1971) og 2.10. (1971). Hovedtrekket på våren foregikk i første halvdel av april, med største registrerte antall: 75 indiv. 8.4.1972. Større mengder av arten samlet seg i begynnelsen av juli og furasjerte her i noen uker før de dro videre. I midten av august var mesteparten forsvunnet. Største registrerte antall på høsten: 100 indiv. 2.8.1972.

Vipe *Vanellus vanellus*

Flere hekkende par registrert i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 14.3. (1971) og 11.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk fra ultimo mars til primo april. Større mengder, fra ca. 50 til 200 individer, samlet seg fra begynnelsen av juli for furasjering før de dro videre. Først i slutten av september begynte dette antallet å minke. Største registrerte antall: 350 indiv. 2.8.1972.

Sandlo *Charadrius hiaticula*

Flere hekkende par registrert i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 18.3. (1971) og 9.10. (1970). Hovedtrekket på våren foregikk omkring medio mai, med største registrerte antall: 40 indiv.

9.4.1972. Hovedmengden av trekkende fugl på høsten ble registrert i august, med kulminasjon i midten av måneden. Største registrerte antall på høsten: 200 indiv. 14.8.1972.

Dverglo *Charadrius dubius*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 24.4. (1971) og 17.5. (1972), og for høsttrekket: 17.7. (1972) og 8.10. (1970). Største registrerte antall: 4 indiv. 31.7.1971.

Tundralo *Pluvialis squatarola*

Regulær i lite antall på høsten med ekstremstider: 26.7. (1971) og 18.10. (1972). Hovedmengden på høsten passerte fra medio september til medio oktober. Største registrerte antall: 30 indiv. 1.10.1972. På våren ble 1 indiv. observert 2.6.1971.

Heilo *Pluvialis apricaria*

Regulær i lite antall på våren med ekstremstider: 6.4. (1972) og 16.6. (1971), og i større antall på høsten med ekstremstider: 14.7. (1972) og 16.10. (1972). På høsten ble hovedtrekket registrert mellom primo august og primo oktober, med kulminasjon de siste to ukene av september. Største registrerte antall på høsten: 250 indiv. 26.9.1972.

Steinvender *Arenaria interpres*

Registrert hekkende på Taralden i 1971 og 1972. Idet hekkelokaliteten kun ble undersøkt svært få ganger i hekketiden, foreligger ingen ekstremstider for arten. Arten ble observert i lite antall i indre deler av Kurefjorden mellom 5.6. (1972) og 10.9. (1972). Største registrerte antall innerst i Kurefjorden: 6 indiv. 16.6.1971.

Enkeltebekkasin *Gallinago gallinago*

Regulær i mindre antall på våren med ekstremstider: 6.4. (1972) og 3.5. (1972), og i større antall på høsten med ekstremstider: 15.7. (1972) og 12.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk i de tre siste ukene av april, med største registrerte antall: 30 indiv. 21.4.1972. Hovedtrekket på høsten foregikk fra siste uke i juli til primo september, med kulminasjon i siste uke av august. Største registrerte antall: 100 indiv. 24.8.1972.

Dobbeltbekkasin *Gallinago media*

Tre ganger. Et indiv. observert 2.5.1972, 1 indiv. observert 21.8.1972 og 1 indiv. observert 24.8.1972.

To nettfangete storsniper klare for slipp på Kanaholmen i Rosnesbukten etter undersøkelser og ringmerking høsten 1972 – en IK skogsnipe (venstre) og en IK grønnstilk. Foruten forskjeller i lyd skilles disse artene bl.a. på undervingenes farger. Legg også merke til de ulike nebb lengder. Foto: Viggo Ree.

Kvartbekkasin *Lymnocryptes minimus*

Tre ganger. Et indiv. observert 16.4.1971, 1 indiv. observert 8.8.1972 og 1 indiv. observert 25.9.1972.

Rugde *Scolopax rusticola*

Påvist hekkende i 1971. Regulær i lite antall på våren, med tidligste registrering: 5.4. (1972).

Storspove *Numenius arquata*

Muligens hekking i ytre Kurefjorden sommeren 1972, idet 4 indiv. ble registrert ut i juni. Opptrådte i større antall vår og høst med ekstremumstider: 27.3. (1972) og 8.10. (1970). Hovedtrekket på våren foregikk i løpet av april, med største registrerte antall: 200 indiv. 28.4.1971. Returtrekket av hunnene var allerede i gang da undersøkelsene startet høsten 1972. Dette trekket pågikk til ca. 15.7. I slutten av måneden ble kun få individer registrert, mens hovedtrekket av hannene og ungfuglene startet i første uke av august og fortsatte til begynnelsen av september. Største registrerte antall på høsten: 100 indiv. 6.7.1972.

Småspove *Numenius phaeopus*

Regulær i mindre antall på våren med ekstremumstider: 30.4. (1971) og 25.5. (1972), og i lite antall på høsten med ekstremumstider: 14.7. (1972) og 17.8. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk rundt midten av mai, med største registrerte antall: 48 indiv. 12.5.1972. Under høsttrekket ble kun få individer registrert, med største antall: 4 indiv. 25.7.1971.

Svarthalespove *Limosa limosa*

En gang. Et indiv. observert 30.4.1971.

Lappspove *Limosa lapponica*

Regulær i lite antall på våren med ekstremumstider: 19.4. (1972) og 2.6. (1972), og i mindre antall på høsten med ekstremumstider: 30.7. (1971) og 16.10. (1972). Største registrerte antall på våren: 6 indiv. 4.5.1972. På høsten foregikk hovedtrekket de tre siste ukene av september. Største registrerte antall på høsten: 30 indiv. 10.9.1972.

Skogsnipe *Tringa ochropus*

Regulær i lite antall på våren med ekstremumstider: 26.4. (1971) og 2.6. (1972), og i mindre antall på høsten med ekstremumstider: 1.7. (1972) og 11.9. (1971). Hovedtrekket på høsten foregikk fra begynnelsen av juli til ca. tredje uke i august, med kulminasjon i siste halvdel av juli. Største registrerte antall på høsten: ca. 15 indiv. henholdsvis 25.7. og 27.7.1972.

Grønnstilk *Tringa glareola*

Regulær i større antall på høsten med ekstremumstider: 1.7. (1972) og 30.9. (1972). Hovedtrekket foregikk fra primo juli til medio august, med kulminasjon rundt månedsskriftet juli/august. Største registrerte antall: ca. 40 indiv. i dagene 30.7.–5.8.1972.

Rødstilk *Tringa totanus*

Flere hekkende par registrert i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall på våren og i større antall på høsten, med ekstremumstider: 30.4. (1972) og 24.10. (1971). Hovedtrekket på våren foregikk i begynnelsen av mai. Hovedtrekket på høsten

foregikk fra primo juli til midten av august (gjennomsnittlig 15–20 fugler pr. dag). Trekket hadde i 1972 en kraftig nedgang tredje uke i juli. Største registrerte antall: 50 indiv. 1.8.1972 og 60 indiv. 10.7.1972.

Sotsnipe *Tringa erythropus*

Regulær i lite antall på høsten med ekstremumstider: 1.7. (1972) og 18.9. (1972). Våren 1972 ble 6 indiv. observert 6.5., 2 indiv. observert 7.5., 2 indiv. observert 9.5., 2 indiv. observert 12.5. og 2 indiv. observert 17.5. Høsten 1972 ble 1–2 individer registrert omtrent hver dag i månedene juli og august. Største registrerte antall på høsten: 5 indiv. 1.8.1972.

Gluttsnipe *Tringa nebularia*

Regulær i mindre antall på våren med ekstremumstider: 1.5. (1972) og 2.6. (1972), og i større antall på høsten med ekstremumstider: 1.7. (1972) og 11.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk i andre uke av mai, med største registrerte antall: 43 indiv. 12.5.1972. Hovedtrekket på høsten pågikk gjennom hele juli og august med kulminasjon i de

En myrsnipeflokk går inn for landing i den nordøstlige delen av Kureffjorden høsten 1972. I bakgrunnen strandengen og skogen på Taskenlandet i Råde – som utgjør den sørøstlige delen av våtmarksområdet. Foto: Viggo Ree.

En 2K hettemåke fanget i mistnett i Rosnesbukten i Rygge for undersøkelser og ringmerking høsten 1972. Fuglen er i full fjærfelling og på vei inn i 2. vinterdrakt. De juvenile ytre håndsvingfjærene skiller seg klart fra de nye indre håndsvingfjærene. Også to juvenile stjertfjær viser tydelig fuglens alder. Foto: Viggo Ree.

to første ukene av august. Største registrerte antall på høsten: 35 indiv. 29.7.1972.

Strandsnipe *Actitis hypoleucos*

Regulær i lite antall på våren med ekstremumstider: 2.5. (1972) og 4.6. (1972), og i større antall på høsten med ekstremumstider: 5.7. (1972) og 12.9. (1972). Hovedtrekket på høsten foregikk fra siste uke i juli til siste uke i august med kulminasjon i første uke av august. Største registrerte antall på høsten: 40 indiv. 2.–3.8.1972.

Polarsnipe *Calidris canutus*

Regulær i mindre antall på høsten med ekstremumstider: 18.7. (1972) og 25.9. (1972). Hovedtrekket foregikk rundt andre uke av september, med største registrerte antall: 35 indiv. 12.9.1972.

Fjæreplytt *Calidris maritima*

En gang. I alt 2 indiv. observert 13.5.1972.

Dvergsnipe *Calidris minuta*

Regulær i lite antall på høsten med ekstremumstider: 8.7. (1972) og 26.9. (1972). Hovedtrekket på høsten registrert i slutten av august. Høsten 1972 opptrådte arten mer tallrik enn tidligere år. Da foregikk et betydelig trekk fra siste uke i august til siste uke i september med kulminasjon 28.8, da ca. 100 indiv. ble registrert.

Temmincksnipe *Calidris temminckii*

Regulær i lite antall vår og høst med ekstremumstider for vårtrekket: 11.5. (1971) og 24.5. (1972), og for høsttrekket: 6.7. (1972) og 3.9. (1972). Hovedtrekket på høsten foregikk ca. medio august, med største registrerte antall: ca. 10 indiv. 15.–18.8.1972.

Myrsnipe *Calidris alpina*

Regulær i lite antall på våren med ekstremumstider: 9.4. (1972) og 23.5. (1972), og i større antall på høsten med ekstremumstider: 1.7. (1972) og 18.10. (1972). Hovedtrekket på våren foregikk gjennom andre og tredje uke i mai, med største registrerte antall: 13 indiv. 22.5.1972. Hovedtrekket på høsten pågikk fra medio august til medio oktober med kulminasjon i siste halvdel av september. Største registrerte antall på høsten: 500 indiv. 25.9.1972.

Tundrasnipe *Calidris ferruginea*

Regulær i lite antall på høsten med ekstremumstider: 12.7. (1972) og 3.10. (1971). Hovedtrekket ble registrert mellom siste uke i juli og første uke i september. Største registrerte antall: ca. 15 indiv. 26.7.1971. På våren ble 3 indiv. observert 19.–20.3.1971, 1 indiv. observert 2.–3.4.1971 og 2 indiv. observert 4.4.1971.

Fjellmyrløper *Limicola falcinellus*

Tre ganger. I alt 2 indiv. observert 20.8.1970, 1 indiv. observert 13.8.1972 og 1 indiv. observert 25.8.1972.

Brushane *Philomachus pugnax*

Regulær i mindre antall på våren og i større antall på høsten med ekstremumstider for vårtrekket: 26.4. (1971) og 31.5. (1972), og for høsttrekket: 1.7. (1972) og 26.9. (1972). I innerste deler av Rosnesbukten har det de siste årene vært to spillplasser, men noen hekking har trolig ikke forekommet i områdene som blir benyttet som beite for storfe. Hovedtrekket på våren foregikk i første halvdel av mai, med største registrerte antall: 25 indiv. 11.5.1972. Hovedtrekket på høsten foregikk gjennom hele juli og august, med kulminasjon medio august. Største registrerte antall på høsten: 150 indiv. 15.8.1972.

Avosett *Recurvirostra avosetta*

En gang. Et indiv. observert 30.4.1972.

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus*

To ganger. Et indiv. observert 16.–18.8.1972 og 1 indiv. observert 21.8.1972.

Tyvjo *Stercorarius parasiticus*

Arten registrert skutt høsten 1970 og medio september 1971.

Svartbak *Larus marinus*

Registrert hekkende på Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Sildemåke *Larus fuscus*

Registrert hekkende på Lade, Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall

fra vår til høst med ekstremumstider: 14.3. (1971) og 9.10. (1970).

Gråmåke *Larus argentatus*

Registrert hekkende på Lade, Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall året rundt.

Fiskemåke *Larus canus*

Registrert hekkende på Lade, Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremumstider: 14.3. (1971) og 24.10. (1971). Største registrerte antall: ca. 2.000 indiv. 10.9.1972.

Hettemåke *Larus ridibundus*

Registrert hekkende på Lade, Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet året rundt med størst antall i trekketidene.

Kanadahettemåke *Larus philadelphia*

En gang. Et indiv. observert 8.8. og 10.–11.8.1972.

Dvergmåke *Hydrocoloeus minutus*

En gang. Arten ble påtruffet i tidsrommet 9.–12.8.1972. I alt 3 indiv. ble observert 9.–10.8. og 1 indiv. ble observert 11.–12.8.

Krykkje *Rissa tridactyla*

To ganger. Arten ble påtruffet i tidsrommet 6.–9.8.1972. Et indiv. ble observert 6.8., 2 indiv. observert 7.8. og 1 indiv. observert 8.–9.8. Dessuten ble et kadaver funnet 29.8.1972.

Makrellterne *Sterna hirundo*

Registrert hekkende på Lade, Knappholmene og Taralden i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremumstider: 1.5. (1972) og 14.9. (1972).

Rovterne *Hydroprogne caspia*

To ganger. Et indiv. observert 5.8.1972 og 1 indiv. observert 8.8.1972.

Alke *Alca torda*

Registrert skutt inne i Kurefjorden vinteren 1970/71.

En juvenil (1K) dvergmåke fanget i Rosnesbukten i Kurefjorden i Rygge den 9.8.1972. Dette var det første individet av denne arten som ble ringmerket i Norge. Foto: Viggo Ree.

Lomvi *Uria aalge*
Registrert skutt inne i Kurefjorden vinteren 1970/71.

Skogdue *Columba oenas*
Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremstider: 1.4. (1972) og 7.10. (1972).

Ringdue *Columba palumbus*
Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 19.3. (1972) og 9.10. (1970).

Tyrkerdue *Streptopelia decaocto*
Registrert hekkende i nærliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet uregelmessig i lite antall fra vår til høst.

Gjøk *Cuculus canorus*
Regulær i lite antall vår og høst med ekstremstider for vårtrekket: 3.5. (1972) og 15.6. (1972), og for høsttrekket: 1.8. (1972) og 30.8. (1972).

Spurveugle *Glaucidium passerinum*
En gang. Et indiv. observert 1.-7.1.1971.

Kattugle *Strix aluco*
Påtruffet uregelmessig i lite antall året rundt.

Jordugle *Asio flammeus*
To ganger. Et indiv. observert 26.4.1971 og 1 indiv. observert 24.10.1971.

Perleugle *Aegolius funereus*
To ganger. Et indiv. observert 17.7.1971 og 1 indiv. observert 28.8.1972.

Nattravn *Caprimulgus europaeus*
To ganger. Et indiv. skutt høsten 1970 og 1 indiv. observert 25.-26.8.1972.

Tårnseiler *Apus apus*
Registrert hekkende i nærliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 24.5. (1972) og 1.9. (1972).

Grønnspekk *Picus viridis*
Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Gråspekk *Picus canus*
To ganger. Et indiv. observert 5.2.1971 og 1 indiv. observert 14.9.1972.

Flaggspekk *Dendrocopos major*
Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet uregelmessig i lite antall året rundt.

Dvergspett *Dendrocopos minor*
Påtruffet uregelmessig i lite antall året rundt.

Tretåspekk *Picoides tridactylus*
Tre ganger. Et indiv. observert 20.12.1970, 1 indiv. observert 6.-7.3.1971 og 1 indiv. observert 2.10.1972.

Svartspekk *Dryocopus martius*
Påtruffet uregelmessig i lite antall året rundt, med flest observasjoner fra høsten.

Vendehals *Jynx torquilla*
Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Regulær i lite antall på våren med ekstremstider: 1.5. (1972) og 5.6. (1972). Dessuten ble 1 indiv. observert 10.7.1972.

Topplerke *Galerida cristata*
En gang. Et indiv. observert 12.4.1972.

Sanglerke *Alauda arvensis*
Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 14.2. (1971) og 24.10. (1971).

Fjellerke *Eremophila alpestris*
En gang. Et indiv. observert 8.10.1970.

Låvesvale *Hirundo rustica*
Registrert hekkende på omliggende bondegårder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 3.5. (1971) og 23.9. (1972).

Taksvale *Delichon urbicum*
Registrert hekkende i nærliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremstider: 9.5. (1971) og 16.9. (1972).

Sandsvale *Riparia riparia*
Regulær i mindre antall vår og høst.

Ravn *Corvus corax*
En gang. Et indiv. observert 27.8.1972.

Kråke *Corvus cornix*
Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall året rundt.

Kaie *Corvus monedula*

Registrert hekkende i omliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Kornkråke *Corvus frugilegus*

En gang. Et indiv. observert 10.9.1971.

Skjære *Pica pica*

Registrert hekkende i nærliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Nøtteskrike *Garrulus glandarius*

Regulær i lite antall året rundt.

Kjøttmeis *Parus major*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall året rundt.

Blåmeis *Parus caeruleus*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Svartmeis *Parus ater*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i lite antall året rundt. I 1972 opptrådte arten invasjonspreget i siste halvdel av september, med største registrerte antall: 50 indiv. 24.9.

Toppmeis *Parus cristatus*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i lite antall året rundt.

Løvmeis *Parus palustris*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i lite antall året rundt.

Granmeis *Parus montanus*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall året rundt.

Spettmeis *Sitta europaea*

Trolig hekking i omliggende skogstrakter. Påtruffet i lite antall året rundt.

Trekryper *Certhia familiaris*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i lite antall året rundt.

Gjerdsmett *Troglodytes troglodytes*

Påtruffet i lite antall vår og høst.

Duetrost *Turdus viscivorus*

En gang. Et indiv. observert 22.9.1972.

Gråtrost *Turdus pilaris*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet året rundt med størst antall vår og høst. Største registrerte antall: 2.000 indiv. 24.10.1971.

Måltrost *Turdus philomelos*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall vår og høst med ekstremumstider: 26.3. (1972) og 24.10. (1971).

Rødvingetrost *Turdus iliacus*

Registrert hekkende i omliggende skogstrakter i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall vår og høst med ekstremumstider: 28.3. (1972) og 24.10. (1971).

Ringtrost *Turdus torquatus*

To ganger. Et indiv. observert 14.4.1971 og 1 indiv. observert 21.4.1971.

Svarttrost *Turdus merula*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall vår og høst med ekstremumstid på våren: 17.3. (1972).

Steinskvett *Oenanthe oenanthe*

Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall fra vår til høst med ekstremumstider: 6.4. (1972) og 8.10. (1970).

Buskskvett *Saxicola rubetra*

Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstider: 15.5. (1972) og 6.9. (1971).

Rødstjert *Phoenicurus phoenicurus*

Registrert hekkende i omliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst.

Rødstrupe *Erithacus rubecula*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall fra vår til høst med ekstremumstider: 9.4. (1972) og 27.9. (1971).

Blåstrupe *Luscinia svecica*

Påtruffet i lite antall i tidsrommet 26.8.–4.9.1972.

Rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*

I alt 2–3 par registrert hekkende i 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstider: 28.5. (1971) og 13.8. (1972).

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Få individer registrert høsten 1970.

Gulsanger *Hippolais icterina*

Registrert i lite antall vår og høst.

Munk *Sylvia atricapilla*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall vår og høst.

Hagesanger *Sylvia borin*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall vår og høst.

Tornsanger *Sylvia communis*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall vår og høst. Ekstremumstid for vårtrekket: 7.5. (1972).

Møller *Sylvia curruca*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall vår og høst.

Gransanger *Phylloscopus collybita*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall vår og høst.

Løvsanger *Phylloscopus trochilus*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremumstider: 3.5. (1972) og 17.9. (1972).

Bøksanger *Phylloscopus sibilatrix*

Påvist i lite antall på vårtrekket.

Fuglekonge *Regulus regulus*

Trolig hekking i omliggende skogsområder. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Gråfluesnapper *Muscicapa striata*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall vår og høst.

Svarthvit fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall vår og høst. Ekstremumstid for vårtrekket: 3.5. (1972).

Jernspurv *Prunella modularis*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i lite antall vår og høst. Ekstremumstid for vårtrekket: 28.3. (1972). Et overvintrende individ ble observert 16.1.1972.

Trepiplerke *Anthus trivialis*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstider: 10.5. (1970) og 11.9. (1972).

Heipiplerke *Anthus pratensis*

Regulær i større antall vår og høst med ekstremumstid for vårtrekket: 8.4. (1972), og ekstremumstider for høsttrekket: 8.8. (1972) og 9.10. (1970).

Skjærpiplerke *Anthus petrosus*

Registrert hekkende i ytre deler av Kurefjorden i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstider: 23.3. (1972) og 21.9. (1972).

Linerle *Motacilla alba*

Registrert hekkende i tilstøtende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til høst med ekstremumstider: 5.4. (1971) og 9.10. (1970).

Gulerle *Motacilla flava*

Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstid for høsttrekket: 16.9. (1972). Hovedtrekket foregikk i siste halvdel av august, med største registrerte antall: ca. 100 indiv. 24.8.1972.

Sidensvans *Bombicilla garrulus*

Påtruffet uregelmessig i lite antall i vinterhalvåret.

Varsler *Lanius excubitor*

Regulær i lite antall på høsten med ekstremumstider: 23.9. (1972) og 29.12. (1971). På våren ble 1 indiv. observert 17.4.1972.

Tornskate *Lanius collurio*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i lite antall fra vår til høst med ekstremumstider: 28.5. (1972) og 25.8. (1972).

Stær *Sturnus vulgaris*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i større antall fra vår til

høst med ekstremumstider: 6.2. (1972) og 9.10. (1970).

Grønnfink *Carduelis chloris*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet året rundt med størst antall i trekk-tidene.

Stillits *Carduelis carduelis*

Fire ganger. Et indiv. observert 25.9.1970, 3 indiv. observert 13.–14.7.1972, 2 indiv. observert 12.8.1972 og 10 indiv. observert 5.9.1972.

Grønnsisik *Carduelis spinus*

Påtruffet året rundt med størst antall i trekk-tidene.

Tornirisk *Carduelis cannabina*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall fra vår til høst med ekstremumstider: 27.3. (1972) og 24.10. (1971).

Bergirisk *Carduelis flavirostris*

Regulær i lite antall i trekk-tidene med ekstremumstider: 9.4. (1970) og 25.9. (1970).

Gråsisik *Carduelis flammea*

Påtruffet uregelmessig høst, vinter og vår med ekstremumstider: 5.11. (1972) og 26.3. (1972). Største registrerte antall: ca. 200 indiv. 15.3.1971.

Dompap *Pyrrhula pyrrhula*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Grankorsnebb *Loxia curvirostra*

Påtruffet i lite antall i tidsrommet 27.8.–17.9.1972. Dessuten ble 1 indiv. observert 24.10.1971.

Bokfink *Fringilla coelebs*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall fra vår til høst med ekstremumstid på våren: 18.3. (1972).

Bjørkefink *Fringilla montifringilla*

Påtruffet uregelmessig i lite antall høst, vinter og vår med ekstremumstider: 24.10. (1971) og 9.4. (1972).

Gulspurv *Emberiza citrinella*

Registrert hekkende i omliggende skogsområder i 1971 og 1972. Påtruffet året rundt med størst antall i trekk-tidene.

Ringmerket 2K+ hunn gulspurv fanget på Kanaholmen, Kurefjorden, Rygge 2.8.1972. Foto: Viggo Ree.

Sivspurv *Emberiza schoeniclus*

Registrert hekkende i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall fra vår til høst med ekstremumstider: 27.3. (1972) og 25.9. (1972).

Lappspurv *Calcarius lapponicus*

En gang. Et indiv. observert 4.5.1972.

Snøspurv *Plectrophenax nivalis*

Påtruffet uregelmessig i lite antall i vinterhalvåret med ekstremumstider: 8.10. (1970) og 26.3. (1972). Største registrerte antall: 35 indiv. 9.1.1972.

Gråspurv *Passer domesticus*

Registrert hekkende i nærliggende bebyggelse. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Pilfink *Passer montanus*

Registrert hekkende i nærliggende områder i 1971 og 1972. Påtruffet i mindre antall året rundt.

Referanser

Mohr, G. T. 1970. Flamingo i Kurefjorden i Østfold. *Fauna* 23 (4): 301–303.

Ree, V. 1972. *Resultater fra 2 års ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold*. Rapport til Østlandske Naturvernforening. 17 s.

Ree, V. 1974. Kanadisk hettemåke observert i Norge°. *Sterna* 13 (2): 109–115.

Ytreberg, N.-J. 1967. Snadderand stadfestet som rugende art i Norge. *Sterna* 7 (1): 223–237.

Kurefjorden – en av Østlandets beste fuglelokaliteter

De ornitologiske undersøkelsene avsluttet for i år

Rapport fra arbeidsgruppen av Østfold Ornitologiske Forening ved Viggo Ree¹

Årets takseringer og ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden ble avsluttet 18. oktober i høst. Arbeidsgruppen innen Østfold Ornitologiske Forening (ØOF) vil her kort gi et lite utdrag av resultatene fra to års registreringsarbeid.

Innledende registreringer ble startet høsten 1970 for å undersøke den betydning stedet har for fugl under trekket, vesentlig for vannfugl (vade- og andefugler). Undersøkelsene ble fulgt opp i 1971, men da noen av notatene fra høsten 1971 ble mistet, foreligger dessverre ikke så fyldige resultater som man kunne ha hatt. Først i 1972 fikk undersøkelsene bredere omfang. Da ble området besøkt regelmessig i løpet av vårssongen. Arbeidsgruppen innen ØOF, ledet av Tore Hoell og Viggo Ree, ble dannet 7. juni 1972 for å lede et utstrakt ringmerkings- og registreringsarbeid i løpet av høstsesongen dette år.

Bedre arbeidsmetoder og ytterligere arbeidsinnsats i årene framover vil selvsagt bidra til å danne seg et bedre bilde av vannfugltrekkets omfang.

Oversikt over arbeidsdager:

Høsten 1970: 8.8.–9.10. (8 dager)

Våren 1971: 17.1.–30.6. (42 dager)

Høsten 1971: 25.7.–29.12. (30 dager) (pluss mistede data)

Våren 1972: 3.1.–15.6. (80 dager)

Høsten 1972: 1.7.–18.10. (93 dager) (sammenhengende 5.7.–28.9.)

Forfatteren vil med denne rapporten på vegne av arbeidsgruppen få rette en takk til de personer og instanser som har ydet den bistand og hjelp som har muliggjort undersøkelsesarbeidet. En spesiell takk rettes til grunneierne av de indre deler i Kurefjorden: Arne Rosnes, Nicolai Roer, Jens Weel og

Ivar Prytz, som har gitt deltagerne i undersøkelsene tillatelse til å ferdes i området. Grunneierne gikk i høst, etter oppfordring fra arbeidsgruppen, sammen og fredet området mot jakt fram til 1. oktober. Det hadde i tidligere år vist seg at mesteparten av fuglene forsvant fra området når andejakten startet. Fredningen høsten 1972 resulterte i at store mengder fugl gjennomførte en naturlig raste-, furasjerings- og trekkprosess. En interessant hendelse i denne forbindelse fant sted i slutten av august i høst. En dvergsnipe, en art som hos oss ruger i Finnmark og som trekker gjennom Europa ned til vinterkvarterene i Afrika, ble ringmerket lørdag 26.8. i Øraområdet ved Fredrikstad. Søndag 27.8. foregikk en intens jakt i Øra og store mengder fugl ble skremt vekk fra området den dagen. Dagen etter, mandag 28.8., ble samme fuglen fanget og kontrollert i Rosnesbukten i Kurefjorden. På grunn av lite fett (dårlig kondisjon) måtte fuglen oppholde seg lenger i området for furasjering og feiting, men den måtte altså utføre et nordliggående returtrekk for å finne et egnet sted for hvile og matsøk. Fuglen oppholdt seg minst en uke i Kurefjorden, idet den ble gjenfanget og kontrollert senere.

Følgende personer har deltatt aktivt i ringmerkings- og registreringsarbeidet: Jon Eivind Ansmo, Jeløy, Tore Hoell, Ski, Tellef Kjellesvik, Fredrikstad, Tor Lindberg, Jeløy, Jon Markussen, Rygge, Morten Nilsen, Jeløy, Stig Olavesen, Jeløy, Bjørn Pettersen, Jeløy, Viggo Ree, Jeløy, Asgeir Rosnes, Rygge, Hallstein Rosnes, Rygge, Asgeir Skjelhaugen, Moss.

En spesiell takk går til Hallstein Rosnes og Jon Eivind Ansmo. Rosnes har utført mesteparten av observasjonene fram til i høst. Ansmo har foretatt mesteparten av ringmerkingen i høst.

Dessuten har rapporter og lister kommet fra: Morten Brandt, Oslo, Leif Bunes, Fredrikstad, Morten

¹ Denne artikkelen ble først offentliggjort som en reportasje i *Moss Avis* lørdag den 18.11.1972 på s. 6 og 12.

Didriksen, Moss, Helge Eek, Jeløy, Bjørn Richard Eriksen, Jeløy, Timothy Greenwood, London, Alex Jenkins, London, Steinar Koht, Fredrikstad, Ottar Krohn, Fredrikstad, Steve Mills, Oxford, Hardy Pedersen, Jeløy, Bengt Rydin, Fredrikstad, Jan Ove Skjelhaugen, Moss, Kjell Stubberud, Jeløy, Rolf Sørensen, Rygge.

METODER

Nesten samtlige av observasjonene er utført innerst i Kurefjorden, i Rosnesbukten. De øvrige stammer fra Åven og øyene i Kurefjorden.

Fra undersøkelsesperioden foreligger svært få observasjoner av fugl på direkte trekk. Kurefjorden er først og fremst et raste- og furasjeringssted for fugl på vei sør- og nordover. Dette gjør at det er lett å få et noenlunde korrekt tall av de tilstedeværende arter fra dag til dag. Observasjonene er for det meste utført fra Kanaholmen midt i Rosnesbukten. Ved hjelp av teleskoper og kikkerter har man fra dette stedet kunne artsbestemme og telle samtlige fugl i hele Rosnesbukten og langt utover i Kurefjorden uten å forstyrre fuglene. Resultatene fra hver observasjonsdag er blitt nøye journalført sammen med værobservasjonene.

Ringmerkingsarbeidet er utført ved fangst i canadiske og engelske fuglenett. De fleste fuglene er blitt fanget om natten, idet nettene er svært synlige mot åpen himmel. Fuglene ser de da lett og flyr over eller til siden. De innfangede fuglene er blitt ringmerket, identifisert, aldersbestemt og om mulig kjønnsbestemt. Fuglenes standardmål (ving, hale, tars, nebb) er blitt tatt, samt kondisjonsavlesninger (fuglenes fettmengde) og veiinger. Dessuten er notater om fuglenes fjærskiftestadium fort opp bl.a. på spesielle mytekort. Ringmerkingen er utført av Jon Eivind Ansmo, Tore Hoell og Viggo Ree.

RESULTATER

Observasjoner. Totalt ble det registrert hele 177 forskjellige fuglearter. Tidligere er minst 12 andre arter påtruffet i området, slik at det totale antall arter for Kurefjorden er minst 189. Det store artsantallet er i og for seg imponerende, men spesielt viktig å merke seg er at stedet som trekkfugllokalitet for vannfugl både kvalitativt og

Reportasjen om Kurefjorden på s. 6 i Moss Avis lørdag 18.11.1972. Foto: Viggo Ree.

kvantitativt har vist seg å være en av de rikeste og viktigste i hele Sør-Norge. På våren dominerer andefugler og på høsten vadefugler. Av andefugler ble 26 forskjellige arter funnet, fordelt på 20 arter ender, 4 arter gjess og 2 arter svaner. Gressendene er de dominerende, spesielt stokkand og krikkand. Også store mengder gravand finnes i området, spesielt under trekket. Opptil 2000 rastende og næringssøkende ender kunne bli sett samtidig (9.4.72). Sjeldne arter som f.eks. skjæand og knekkand, som rundt i landet kun blir observert spredt og tilfeldig under trekket, ble funnet regelmessig i for disse arters stort antall i Kurefjorden. Av hekkende arter ble stokkand, ærfugl, siland, gravand og knoppsvane påvist.

På 2 år ble det påvist 31 forskjellige vaderarter i Kurefjorden. Til sammeligning kan nevnes at 32 arter er påvist i det kjente naturreservatet Presterødskilen i Tønsberg. Av disse forekom hele 24 arter regelmessig på trekket, bl.a. arktiske vadere som tundralo, polarsnipe og tundrasnipe, som ikke ruger i Norge. Seks av disse artene ble påvist rugende. Den tallrikkeste av vadefuglene på høsten er

myrsnipe. Flokker på opptil 500 individer kunne iakttas i Kurefjorden i september. Ringmerkingsarbeidet gav resultater som viste at fuglene oppholdt seg i området for lengre tid. Enkelte fugler ble kontrollert opptil 23,5 dager etter at de var blitt ringmerket. Tore Hoell har utført endel analyser av veiingene fra i høst. Resultatene viser at hovedmengden av de kontrollerte fuglene har lagt på seg under oppholdet. Et ekstremt eksempel kan nevnes. En myrsnipe hadde økt sin kroppsvekt 18 prosent i løpet av 16 timer.

Registreringsarbeidet har i første omgang blitt konsentrert om vannfugl, men alle tilstedeværende arter pr. dag er blitt journalført. En gruppe som f.eks. spurvefugler (som gjerne går under navnet småfugl) har det blitt ofret lite tid på, men etter de resultater som foreligger kan man si at småfugl-trekktet berører Kurefjorden i liten grad.

Flere av de 177 artene er mer eller mindre sjeldent forekommende arter i Norges fauna. Rustand, stripegås og flamingo ble funnet, men for disse arters vedkommende dreier det seg muligens om fugler rømt fra fangenskap. Rustanden finnes nærmest i Nord-Afrika, Lilleasia og Svartehavsområdet. Stripegåsen er innført til Europa fra Asia (Pakistan og India), men ruger i forvillet tilstand på noen få steder i Skandinavia. Flamingofunnet fra 1970 dreier seg om den chilenske rasen av flamingo. Sivhauk, lerkfalk og avosett er alle sjeldne fugler i Norge. De har sine utbredelsesområder sør for Norge. Dvergmåke og rovterne er også uvanlige, disse har sine hekkeområder i Østersjølandene.

Ringmerking. All ringmerkingen ble utført denne høsten. Totalt ble 861 fugler av 57 forskjellige arter fanget og ringmerket. Av disse utgjorde vadefugler 629 av 20 forskjellige arter. De tallrikeste vaderartene var: myrsnipe (268), brushane (150), sandlo (52), dvergsnipe (42) og strandsnipe (29). Foreløpig har 4 rapporter om gjenfangster innkommet, hvorav 3 fra utlandet. En myrsnipe ringmerket 4.9. ble skutt i Port Luis i Frankrike 17.10. En myrsnipe merket 13.9. ble fanget og kontrollert av ringmerkere i Oxford 2.10. En sandlo merket 19.8. ble skutt i Somme i Sør-Frankrike 8.9. Her må man legge merke til en ting som går igjen når det gjelder gjenfunn i utlandet. Nesten all fugl som blir rapportert fra England blir fanget og kontrollert av ringmerkere. De ca. 600 000 jegere av et folk på 60 millioner skyter svært lite fugl (noen ender). Rapp-

orter fra Øst-Europa og Middelhavslandene dreier seg nesten bestandig om fugler som er skutt, enten det gjelder linerle, løvsanger eller myrsnipe. Når det gjelder fugler som blir gjenfanget i Norge må vi beklageligvis enda sette oss sammen med sistnevnte gruppe.

Gruntvannsområdene inne i Kurefjorden ligger i dag temmelig urørte. De består av store leire- og mudderbanker som ved høy vannstand er dekket av vann. Avrenningsvann, kloakk og grønnsaksskyllevann inneholdende mindre grønnsakspartikler fra bekkene gjør sammen med slam, tang og næringsstoffer fra havet området meget næringsrikt. Tang og algevekst som føres inn med havet blir ved lavvann liggende igjen og råtner, og dette gir gode levevilkår for en rekke smådyr som f.eks. vaderne lever av. Brakkvannsdyr og fisk inne i bukten gjør også stedet attraktivt for ande- og vadefugler.

Rundt mudderbankene ligger store områder uoppdyrket mark, strandenger, som blir brukt til beitemarker for husdyr. Disse områdene er viktige for rastende fugl, spesielt gressender og enkelte vadefugler. Ved høyvann, når mudderflatene er dekket av vann, blir mange av vadefuglene presset opp på disse engene. Som furasjeringssted blir disse engene benyttet av bl.a. gressender, gjess og enkelte vadere. Her finnes også den lokale hekkebestand av vadefugl. Ved utløpet av Kureåa og Heiabekken finnes noe siv og takrør. Denne vegetasjonen tiltrekker de såkalte sumpfugler, f.eks. sivhøne, enkelte vadere og enkelte sangere. Sett ut fra et botanisk synspunkt er Rosnesbukten i høy grad også interessant og verneverdig, idet det her finnes noen av Norges siste marsklandskap.

Resultatene av de foreløpige undersøkelsene har vist at Kurefjorden i dag er et av de mest verdifulle og verneverdige raste- og furasjeringsplassene for ande- og vadefugler på hele Østlandsområdet. De grønne lunger som er livsviktige for en rekke ande- og vadefugler som om høsten drar ned til Sør-Europa og Afrika, har i de siste årene skrumpet inn til et minimum. Skal disse fuglene fra Skandinavia komme ned til sine overvintringsområder og tilbake, må de ha sine raste- og hvileplasser som fuglene har benyttet i århundrer. Kurefjorden er et av de siste urørte og attraktive våtmaksområdene i Østfold. Skal området ha noen betydning som raste- og furasjeringsplass for fremtiden, må det forbli slik det ligger i dag.

Gjenfunn av fugler ringmerket i Kurefjorden i Østfold i perioden 30. juli – 28. september 1972

Av Eivind Sørnes¹, Viggo Ree og Tore Hoell

I tilknytning til dokumentasjon av verneverdiene i Kurefjorden i Rygge og Råde kommuner i Østfold ble det i perioden sommeren 1970 – høsten 1972 gjennomført ulike ornitologiske undersøkelser. Det siste året ble innsatsen intensivert, og «Kontaktgruppen for Kurefjorden» ble dannet i april. Fra begynnelsen av juni 1972 foregikk dette arbeidet i regi av Østfold Ornitologiske Forening (ØOF). Fangst av fugl og ringmerking ble i all hovedsak utført i Rosnesbukten i Rygge fra 30.7. til 28.9. dette året. Majoriteten av fuglene ble fanget i mist-nett – de øvrige ved hjelp av ruser.

Ringmerkingsjournalen i 1972

Alle ringmerkingsnotater ble ført i en egen journal. Det var en tykk protokoll/loggbok i A4-format. Opplysninger om bl.a. vekter på gjenfangede vadere ble hentet fra denne protokollen og inkludert i rapporten om vektanalyser. Den ble ferdigstilt i oktober (Hoell 1972). Det tok noe tid før merkeresultatene ble oversendt Stavanger Museum. Disse ble ikke fylt ut på de tradisjonelle ringmerkings-skjemaene, men Eivind Sørnes sendte protokollen i posten til Holger Holgersen på Stavanger Museum. Det ble ikke tatt kopier av sidene i denne originalprotokollen. Herfra ble samtlige resultater overført ringmerkingssentralens skjemaer og arkiver. De første resultatene ble inkludert i Stavanger Museums oversikt over gjenfunn for perioden 1971–1973 (Holgersen 1974 a, b). Etterfølgende gjenfunnsversikter for 1974 og 1975 omfatter også tilbakemeldinger fra ringmerkingene i Kurefjorden i 1972 (Holgersen 1975 b, 1976). En del av disse gjenfunnene er omtalt av Fløseth (1991).

Ringmerkingsjournalen for Kurefjorden-arbeidet i 1972 ble aldri sendt tilbake til Eivind Sørnes eller andre i kontaktgruppen. Under beskjeftigelsen med det nesten 40 år gamle Kurefjorden-materialet tidlig i 2010 ble det klart at denne protokollen kunne vært en viktig kilde for eventuell fordypning og ytterligere bearbeidelse av disse ringmerkingsnotatene. I mars 2010 ble det derfor sendt en henvendelse til Stavanger Museum i anledning den innsendte ringmerkingsjournalen fra Kurefjorden-arbeidet i 1972. Håpet var at det skulle være mulig å finne den. Dessverre har det ikke lyktes å spore opp denne protokollen på museet (Alf Tore Mjøs pers. medd.). Mange år har gått, og ulike personer har vært ansatt i stillingen som Holger Holgersen hadde den gang. Man får håpe at ringmerkingsprotokollen en dag kommer for dagen.

Kommentarer til enkelte divergerende tallopplysninger

Oversikt over anvendte ringer og ringmerkete fugler ble inkludert i Kurefjorden-undersøkelsen slutttrapport (Ree 1972). Her oppgis tallet 867 ringer fra de ulike ringseriene. Av disse ble 6 mistet eller ødelagt, slik at tallet på ringmerkete fugler var 861. Journalføringen i merkeprotokollen dannet grunnlaget for denne oversikten. Ved henvendelse til Stavanger Museum i mars 2010 ble det medsendt oversikt over anvendte ringserier i Kurefjorden i 1972, og dette resulterte i tilsendte datafiler fra ringmerkingssentralens arkiver. Her er det enkelte forskjeller i tallmaterialet sammenlignet med det kontaktgruppen opererte med på begynnelsen av 1970-tallet. Antall ringer Stavanger Museum opplyser for kontaktgruppens ringmerking i Kurefjorden i 1972 er 862. I tillegg kommer 4 fugler merket våren 1972 med ringer fra Statens Viltundersøkelser (Stat. Vilt. 963501–963503 og 704554).

¹ Jon Eivind Ansmo endret i 1986 sitt navn til Jon Eivind Sørnes. Han bruker i dag kun fornavnet Eivind.

Den nordre og nordvestre delen av Rosnesbukten innerst i Kurefjorden en høstdag i 1972. Bak strandpartiene – i vestlig retning – ligger eiendommene Søndre og Vestre Kure samt Mellegård i Rygge. Foto: Viggo Ree.

Disse ringnummerne har ikke Stavanger Museum klart å spore opp i verken datafiler eller på papirark. Antall mistete ringer høsten 1972 er i følge ringmerkingssentralen 5 (i 1972-rapporten opplyses som nevnt ovenfor at 6 ringer er mistet eller ødelagt). Det betyr at antall merkete fugler som Stavanger Museum har skrevet inn på sin datafil er 857. Med de 4 fuglene merket våren 1972 blir totaltallet 861. Det er i overensstemmelse med totaltallet for kontaktgruppens opplyste ringmerkingsresultat for 1972 – jf. Ree (1972).

Øvrige forskjeller mellom kontaktgruppens ringmerkingsoversikt (jf. Ree 1972) og Stavanger Museums datafiler for Kurefjorden-resultatene i 1972 dreier seg om antall merkete individer for noen arter. Kontaktgruppen opplyser at det ble merket 12 grønnstilk og 29 strandsniper. Tilsvarende tall i ringmerkingssentralens datafil er 11 og 30. Disse artene ble merket med samme ringstørrelse (8-ringer). Det er nærliggende å tro at det kan ha skjedd en innskrivingsfeil da opplysninger fra merkeprotokollen ble overført listene til ringmerkings-

sentralen i 1973 eller 1974. Øvrige forskjeller mellom kontaktgruppens ringmerkingsoversikt og Stavanger Museums datafiler gjelder antall merkete individer for artene rødstilk (15 – 14), buskskvett (2 – 1), rørsanger (12 – 11) og sivspurv (23 – 22). Om man antar at det har skjedd en forveksling mellom grønnstilk og strandsnipe så passer de øvrige differansene med antall fugler som ble merket med Stat. Vilt.-ringer våren 1972. Også de benyttete ringstørrelsene stemmer med disse 4 artene, idet rødstilk ble merket med 7-ringer og de 3 spurvefuglartene buskskvett, rørsanger og sivspurv ble påsatt 9-ringer (se ovenfor).

Det er også en liten forskjell i rapportgruppens opplysninger om siste ringmerkingsdag i Kurefjorden sammenlignet med datafilene til Stavanger Museum (jf. Ree 1972). I rapporten fra 1972 står det at ringmerkingen ble avsluttet den 26.9. Dette var definitivt siste dag med fangst og merking av vadere (2 myrsniper). I følge Stavanger Museums datafiler ble det også ringmerket fugler de to etterfølgende dager. Den 27.9. ble det merket et individ

Hallstein Rosnes frigjør en rødstilk fra et av fangstnettene i Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972. I alt ble det fanget 15 individer av denne arten under ringmerkingsarbeidet denne sesongen. Foto: Viggo Ree.

av artene gransanger, fuglekonge, trekryper og granmeis, mens det den 28.9. ble ringmerket en heipiplerke. Det er trolig innen ringmerkingsgruppen man har skrevet feil sluttdato i samlerapporten for 1972-sesongen (Ree 1972).

Egne kontroller og gjenfunn

Ringmerkingsresultatene fra Kurefjorden i 1972 er inkludert i landsoversikten for dette året fra Stavanger Museum (Holgersen 1975 a). Dvergmåken fanget i Rosnesbukten denne høsten var det første individ av denne arten som ble merket i Norge. Av de 861 ringmerkete fuglene i Kurefjorden i

Det ble også satt opp mistnett for fangst av fugl i takrørvegetasjonen ved de to bekkeutløpene i Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972. Her er Eivind Sørnes i ferd med å hente en spurvefugl som har gått i et nett ved utløpet av Heiabekken. Kommunegrensen mellom Rygge og Råde går langs dette utløpet. Det betyr at Eivind Sørnes på dette fotografiet står på Rygge-siden, mens takrørskogen i bakgrunnen er i Råde kommune. Foto: Viggo Ree.

Eivind Sørnes med Norges første ringmerkete dvergmåke – fanget i Rosnesbukten i Kurefjorden, Rygge den 9.8.1972. Fuglen har fortsatt sine juvenile drakt (1K). Foto: Viggo Ree.

1972 var hele 629 vadere fordelt på 20 arter (Ree 1972). Majoriteten av mistnettene ble satt opp over de åpne salturt- og mudderbankene (marskland) der disse fuglene hovedsakelig oppholdt seg. Nettene var lukket på dagtid. På kvelden ble de åpnet, og fangsten fant sted helt fram til morgentimene. Flest fugler ble fanget i skumringen og ved daggry. De tre artene det ble ringmerket flest av var myrsnipe (268), brushane (150) og sandlo (52). Dette utgjør 75 % av antall merkete vadere denne sesongen. I alt ble 40 ringmerkete vadere gjenfanget og kontrollert i Kurefjorden. Dette fordelte seg på 19 myrsnipen, 10 dvergsnipen, 8 brushaner og 3 sandloer. Noen av fuglene ble gjenfanget opp til 3 ganger, og resultatene av samtlige kontroller ble inkludert i vektanalyserapporten til Hoell (1972). Et fåtall mistnett ble montert i kanten av takrørforekomster og i vegetasjon på Kanaholmen. Det var først og fremst på disse stedene andre fuglearter ble fanget. Dette gjaldt i første rekke spurvefuglene.

Med 629 ringmerkete vadere var det forventet at det skulle bli enkelte tilbakemeldinger. Totalt har ringmerkingsgruppen i Kurefjorden mottatt 23 gjenfunnsrapporter. Av disse gjelder 21 gjenfunn

av vadere fordelt på 7 arter. De fleste tilbakemeldinger dukket opp relativt kort tid etter merketidspunkt, men noen gjenfunn kom etter ett eller flere år. Ett av gjenfunnene dreier seg om en kontroll etter over 13 år. Med unntak av 4 tilbakemeldinger fra 2 nabolokaliteter i Østfold var de 19 øvrige utenlandsgjenfunn. Disse er fordelt på i alt 7 land og vist på ulike figurer.

Gjenfunnene – artsvis kommentarer

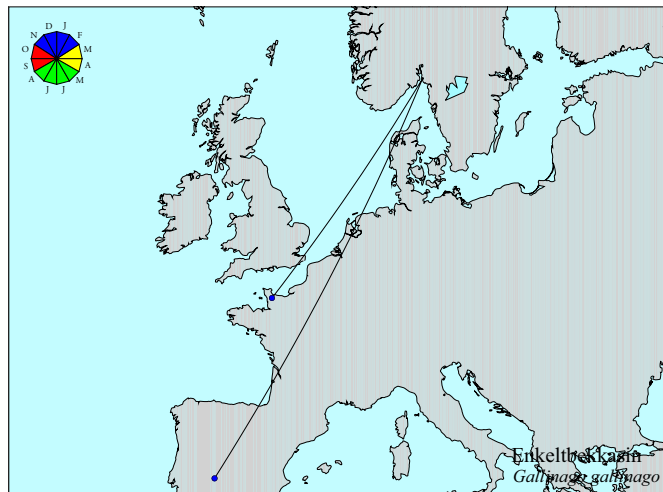
Hele 21 av de 23 gjenfunnene dreier seg om vadere fordelt på 7 arter. De 2 øvrige gjelder spurvefuglarter. Under ringmerkingsarbeidet i Kurefjorden i 1972 ble det kun fanget én fugl med ring påsatt på annen lokalitet. Det dreier seg om en dvergsnipe *Calidris minuta* som ble fanget på Øra i Fredrikstad, Østfold på kvelden den 26.8.1972 (Stat. Vilt.-ring 964086 – ringmerket som temmincksnipe). Denne fuglen ble fanget, kontrollert og veid to døgn senere i Kurefjorden – den 28.8.1972 kl. 21 (Hoell 1972). Den 3.9. ble den på nytt kontrollert og veid på denne lokaliteten. Dette dvergsnipegjenfunnet er også omtalt av Fløseth (1991).

Sandlo *Charadrius hiaticula*

Av 52 merkete sandloer har det kommet ett gjenfunn (1,9 %). Det var en fugl i sitt første kalenderår (1K) fanget i Rosnesbukten den 19.8.1972 og skutt 20 dager senere i Somme i Frankrike. Dette faller inn i mønsteret for artens forflytning mot sørvest i Europa (Bakken mfl. 2003). Ved utgangen av 1945 var det ringmerket 121 sandloer i Norge. Dette tallet var steget til 11.750 ved utgangen av 1999. Totalt er det 184 gjenfunn (1,6 %). Dette inkluderer kontroller på merkeplassen. I alt 149 norskmerkete sandloer er gjenfunnet i utlandet (87 %). Flest gjenfunn stammer fra Frankrike (44 %) og Storbritannia (19 %). Totalt 122 fugler er blitt rapportert døde, og av disse var 70 skutt (57 %). Av disse ble hele 56 (80 %) skutt i Frankrike. Etter 1991 har det ikke kommet rapporter om ringmerkete sandloer som er skutt i dette landet (Bakken mfl. 2003). Overvintringsområdene for de norske fuglene strekker seg fra De britiske øyer og sørover i Vest-Europa. Noen trekker også videre til Vest-Afrika. Det er gjenfunn av 2 norskmerkete fugler på vinteren i Ghana. De nordlige bestandene av sandlo i Europa overvintrer lenger sør enn de sørlige bestandene.

Enkeltebekkasin *Gallinago gallinago*

Antall fangete og ringmerkete enkeltbekkasiner i Rosnesbukten var 21. Det ble derfor en bra gjenfunnsprosent siden 2 fugler ble innrapportert (9,5 %). Begge ble ringmerket den 21.8.1972, og begge ble skutt. Den ene kom seg til Manche i Frankrike. Datoen var 11.11.1972 – altså et gjenfunn etter 82 dager. Det andre individet ble innrapportert fra Badajoz i Spania etter 839 dager – eller 2 år, 3 måneder og 17 dager. Disse to gjenfunnene føyer seg pent inn i mønsteret for tilbakemeldinger av norskmerkete enkeltbekkasiner. Ved utgangen av 1945 var tallet på merkete fugler i Norge 60, noe som var steget til 3.308 ved årtusenskiftet (Bakken mfl. 2003). Antall gjenfunn var 98, hvorav 88 (90 %) i utlandet. Flest fugler med ring er rapportert fra Storbritannia (26 %), Frankrike (20 %) og Danmark (14 %). Den viktigste rapporterte dødsårsaken for norskmerkete enkeltbekkasiner er jakt. På 1970-, 1980- og 1990-tallet var andelen av skutte fugler henholdsvis 84 %, 93 % og 78 %. Trekkretningen mot sørvest er tydelig i gjenfunnsmaterialet. De viktigste overvintringsområdene for norske enkeltbekkasiner er Storbritannia og kysttraktene fra Nederland og sørover til Pyre-

Ringsnummer	NOS 8124505
Art	Sandlo (<i>Charadrius hiaticula</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1K
Ringmerkingdato	19.08.1972
Ringmerkingplass	ROSNESSSTRANDA
Fylkekommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	08.09.1972
Gjenfunnslokalitet	PL ST-FERMIN-L-CROTO
Fylke/land	France, Somme
Koordinater	50°16'00"N, 001°37'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnomstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	1165 km
Retning fra merkeplass	214° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	20 dager (0 år, 0 måned(er) og 20 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT-“FRP)

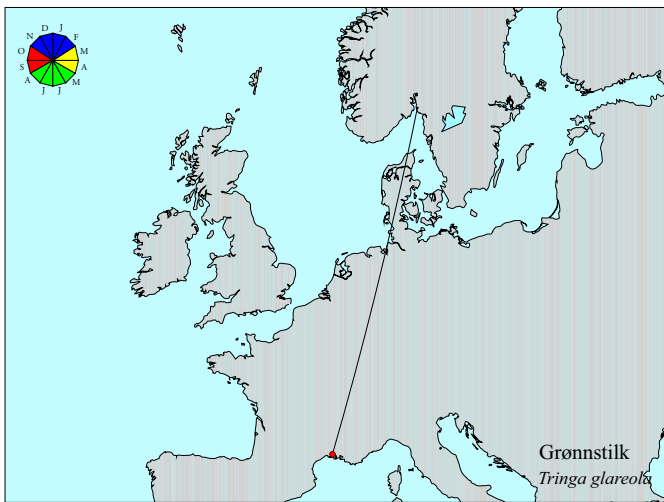
Ringsnummer	NOS 778683
Art	Enkeltebekkasin (<i>Gallinago gallinago</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1K
Ringmerkingdato	21.08.1972
Ringmerkingplass	KUREFJORDEN
Fylkekommune	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°44'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	11.11.1972
Gjenfunnslokalitet	TRISEHOU
Fylke/land	France, Manche
Koordinater	49°13'00"N, 001°14'00"W
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnomstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	1305 km
Retning fra merkeplass	220° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	82 dager (0 år, 2 måned(er) og 21 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT-“FRP)

Ringnummer	NOS 77884
Art	Enkeltbekkasin (<i>Gallinago gallinago</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1K+
Ringmerksdato	21.08.1972
Ringmerksplass	KUREFJORDEN
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°44'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	

Gjenfunnsdato	08.12.1974	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	VILLAN DE LA SERENA	
Fylke/land	Spain, Badajoz	
Koordinater	38°58'00"N, 005°48'00"W	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	2547 km	
Retning fra merkeplass	215° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	839 dager (2 år, 3 måned(er) og 17 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:"ES")	

néhalvøya. I gjenfunnsmaterialet er det også en fugl fra Italia. Det sørligste gjenfunnet stammer fra Marokko. Arten overvintrer også i Vest-Afrika sør for Sahara til Guineabukten (Bakken mfl. 2003).

Grønnstilk *Tringa glareola*

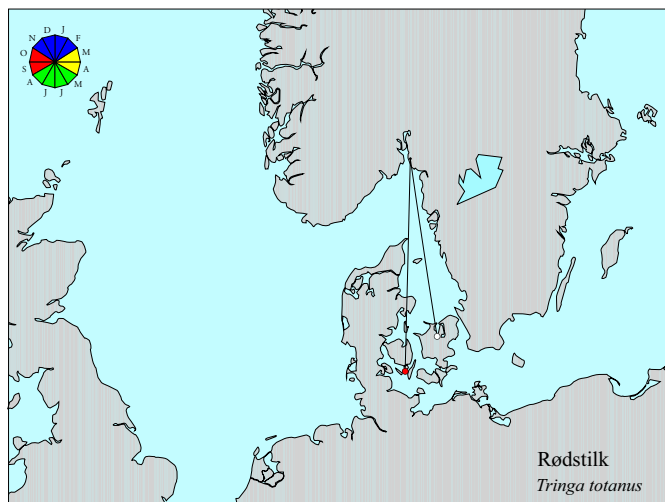

Én av totalt 12 merkete grønnstilker i Kurefjorden ble gjenfunnet. Det er også en rimelig høy gjenfunnsprosent (8,3 %). En 1K-fugl fanget og merket i Rosnesbukten den 6.8.1972 ble skutt i Bouches-du-Rhône i Frankrike. Den hadde vært død rundt en uke da den ble funnet den 15.8.1974. Funndatoen var 739 dager etter merkingen – eller såvidt over 2 år. Det var fram til utgangen av 1999 ringmerket 879 grønnstilker i Norge. Av disse er det kun 16 gjenfunn, hvorav samtlige i utlandet. Hele 12 fugler er rapportert døde. Av disse er 11 skutt i henholdsvis Frankrike (6), Spania (1), Nederland (1) og Italia (3). I alt 3 individer er kontrollert av andre ringmerkere. Det gjelder en fugl som er fanget 2 ganger i Danmark og 2 som er kontrollert i Tyskland (Bakken mfl. 2003). Grønnstilk fra Kurefjorden passer godt inn i gjenfunnsmønsteret for de norskmerkete fuglene, som viser en mer sørlig forflytning nedover i Europa enn eksempelvis sandlo og enkeltbekkasin. De nors-

Ringnummer	NOS 8119321	
Art	Grønnstilk (<i>Tringa glareola</i>)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmerksdato	06.08.1972	
Ringmerksplass	ROSNESSSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	15.08.1974	Nyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	ALBARON	
Fylke/land	France, Bouches-du-Rhône,	
Koordinater	43°37'00"N, 004°28'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	1801 km	
Retning fra merkeplass	197° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	739 dager (2 år, 0 måned(er) og 9 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:"FRP")	

ke gjenfunnene av arten kan tyde på et høsttrekk på bred front gjennom vår verdensdel til to viktige rasteplasser i Frankrike (Camargue) og Italia (Posletten). Det foreligger ingen gjenfunn av norskmerkete fugler fra artens viktige overvintringsområder i Afrika sør for Sahara. Enkelte kan tilbringe vinteren rundt Middelhavet, og en norskmerket fugl er funnet igjen i Nederland i november (Bakken mfl. 2003).

Rødstilk *Tringa totanus*

I alt 2 av totalt 15 ringmerkete rødstilker i Kurefjorden i 1972 ble gjenfunnet. Det representerer en meget høy gjenfunnsprosent (13,3 %). Begge ble skutt i Danmark en god stund etter at de ble ringmerket. En 1K-fugl merket 18.8.1972 ble skutt på Sjælland. Den ble funnet nylig død den 1.1.1976 – altså 3 år, 4 måneder og 14 dager etter at den ble fanget i Rosnesbukten. Den andre rødstilken (1K+) ble ringmerket den 29.8.1972. Nær 3 år senere – den 18.8.1975 – ble den skutt på Fyn. Fram til utgangen av 1999 var det ringmerket 3.426 rødstilker i Norge. Antall gjenfunn var 93 (2,7 %). De merkete rødstilkene i Kurefjorden i 1972 utgjør følgelig 2,2 % av det norske gjenfunnsmaterialet. Av 92 gjenfunnete fugler ble 9 kontrollert levende

Ringnummer	NOS 7133085	
Art	Rødstilk (Tringa totanus)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmerksdato	18.08.1972	
Ringmerkingsplass	KUREFJORDEN	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		

Gjenfunnsdato	01.01.1976	Nøyaktighet +/- noen år
Gjenfunnslokalitet	TEMPELKROG	
Fylke/land	Denmark, Sjælland,	
Koordinater	55°40'00"N, 011°47'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	414 km	
Retning fra merkeplass	171° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	1231 dager (3 år, 4 måned(er) og 14 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT, 1972/78, DATERT 140579:N.NIELSEN)	

Ringnummer	NOS 7133843	
Art	Rødstilk (Tringa totanus)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k+	
Ringmerksdato	29.08.1972	
Ringmerkingsplass	ROSNESSSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		

Gjenfunnsdato	18.08.1975	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	BREDHOLM	
Fylke/land	Denmark, Fyn,	
Koordinater	54°54'00"N, 010°33'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	495 km	
Retning fra merkeplass	181° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	1084 dager (2 år, 11 måned(er) og 21 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:*DKC)	

og 83 rapportert døde. Hele 55 av de døde ble skutt. To land skiller seg ut i denne sammenheng, nemlig Danmark og Frankrike. Av 29 gjenfunn i Danmark ble 25 skutt, mens 17 av 21 innrapporterte fugler fra Frankrike led samme skjebne (Bakken mfl. 2003). De to ringmerkete rødstilkene fra Kurefjorden føyer seg følgelig pent inn i dette gjenfunnsmønsteret. Det norske ringmerksmaterialet viser en sørvestlig trekkretning mot vinter-

kvarterene. Fuglene forflytter seg sørover langs kystene av Vest-Europa. En del overvintrer her, men mange fortsetter videre til Vest-Afrika. Rødstilker merket i Norge er gjenfunnet i Marokko og Senegal i oktober og i Liberia i februar. Man antar at de norske hekkefuglene hovedsakelig overvintrer i Afrika. En del av rødstilkene som tilbringer vinteren i Vest-Europa (inkludert Norge) er island-ske fugler.

En ung rødstilk er hentet i et av fangstnettene i Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972 og brakt til ringmerksstedet på Kanaholmen for nærmere undersøkelser. Foto: Viggo Ree.

Gluttsnipe *Tringa nebularia*

Det ble også en meget høy gjenfunnsprosent for gluttsniper ringmerket i Kurefjorden i 1972. Totalt 7 merkete fugler resulterte i én tilbakemelding (14,3 %). Det gjaldt en 1K-fugl fanget i Rosnesbukten den 15.8.1972. Kun 10 dager senere ble den funnet død i Manche i Frankrike. Den var skutt, og hadde mistet livet innen om lag en uke før den ble funnet. Av 317 ringmerkete gluttsniper i Norge fram til og med 1999 var det 14 gjenfunn (4,4 %). Det betyr at tilbakemeldingen om Kurefjorden-fuglen fra 1972 utgjør 7,1 % av det norske gjenfunnsmateriale for arten. Av de 14 gjenfunnete gluttsnipene er 8 skutt, hvorav 7 i Frankrike og en i Spania. Ringmerkingsmateriale viser at norskmerkete fugler forflytter seg sørover langs kystene av Vest-Europa på høsten – altså i en sørvestlig trekkretning. Det sørligste gjenfunnet er fra Sør-Spania i februar. Norske hekkefugler tilbringer til en viss grad vinteren i Middelhavsområdet, men majoriteten overvintrer i Afrika. Arten trekker på bred front over land, og det meste av den vestpalearktiske bestanden krysser Sahara. Noen kan forflytte seg helt sør til Sør-Afrika (Bakken mfl. 2003).

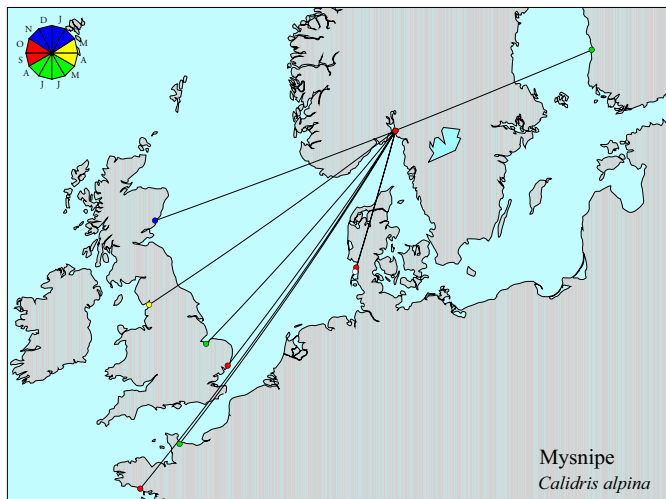
Ringnummer	NOS 7133066
Art	Gluttsnipe (<i>Tringa nebularia</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	15.08.1972
Ringmerksplass	ROSSNESSTRANDA
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	25.08.1972
Gjenfunnslokalitet	ST-MARTIN-DE-BREHAL
Fylke/land	France, Manche,
Koordinater	48°54'00"N, 001°33'00"W
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnmønstre	Funnet skutt.
Avstand fra merkeplass	1407 km
Retning fra merkeplass	220° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	10 dager (0 år, 0 måned(er) og 10 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(FUNNET SKUTT: J. COLLETTE)

Polarsnipe *Calidris canutus*

Antall fangete polarsniper i Kurefjorden høsten 1972 var 5. Allikevel ble det innrapportert ett gjenfunn. Det gir en gjenfunnsprosent på hele 20. En 1K-fugl ringmerket i Rosnesbukten 11.9.1972 ble innrapportert fra Nordre Sletter i Råde, Østfold. Det er en øy 6–7 km sørvest for Rosnesbukten. Gjenfunnsdatoen var 17.9.1972. Det ble ikke gitt mange opplysninger om funnet til Stavanger Museum, men i og med at Hans J. Broen i Moss var ført opp som rapportør så var det for ringmerkingsgruppen ganske klart at fuglen hadde blitt skutt. I Norge var det til og med 1999 ringmerket 12.462 polarsniper. Antall gjenfunnete fugler (inkludert kontroller på merkeplassen) var 487 (3,9 %). Av 462 gjenfunn var 66 fra Norge (14,0 %) og 406 (86,0 %) fra utlandet (Bakken mfl. 2003). Artens hekkeområder, trekkforhold og overvintringslokaliteter i alle verdensdeler representerer et ganske komplisert mønster. Det er også en viss forskjell på trekkruiter hos voksne fugler i forhold til ungfuglene. I Fastlands-Norge opptrer 2 av 5 underarter i trekkperiodene. Nominatformen *C. c. canutus* hekker i sentrale og nordlige deler av Sibir, og en stor del av disse fuglene trekker gjennom Vest-Europa til vinterområder i Vest-Afrika og den sørlige delen av Afrika (en del overvintrer trolig også i Australasia). Noen stanser i Vest-Europa før de på våren returnerer til Asia. Hekkefugler på Grønland og i arktisk Nord-Amerika tilhørende underarten *C. c. islandica* overvintrer i Vest-Europa. På våren raster store flokker fra disse hekkebestandene i Nord-Norge og på Island (Bakken mfl. 2003, del Hoyo mfl. 1996). Den lille hekkebestanden på Svalbard tilhører også denne underarten. De fleste utenlandsgjenfunnene av polarsniper merket i Norge er fra Vest-Europa (særlig Storbritannia, Danmark og Frankrike). Gjenfunn fra Island, Grønland og Canada dreier seg om *C. c. islandica*. Tilbakemeldinger av norskmerkete polarsniper fra Vest-Afrika, Sør-Afrika og Kolahalvøya i Russland omfatter åpenbart fugler tilhørende den sibirske hekkebestanden.

Ringnummer	NOS 8124577
Art	Polarsnipe (<i>Calidris canutus</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	11.09.1972
Ringmerksplass	ROSSNESSTRANDA
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	17.09.1972
Gjenfunnslokalitet	NORDRE SLETTER
Fylke/land	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°18'00"N, 010°40'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Tilstand fullstendig ukjent
Funnmønstre	Ingen informasjon i det hele tatt (f.eks. ringnummeret skrevet på et postkort uten at fuglen er nevnt, hverken at den er funnet eller om den er
Avstand fra merkeplass	7 km
Retning fra merkeplass	220° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	6 dager (0 år, 0 måned(er) og 6 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(UKJENT: H.J. BROEN)

Myrsnipe *Calidris alpina*

Den dominerende vaderarten i Kurefjorden høsten 1972 var myrsnipe. I alt ble 268 individer fanget og ringmerket i Rosnesbukten. Av disse kom det tilbakemeldinger på hele 12 fugler. Det representerer en gjenfunnsprosent på 4,8. Fram til og med 1999 var det ringmerket 100.933 myrsnipen i vårt land. Antall gjenfunn var 2.167 (2,1 %). Gjenfunnsprosenten for fuglene merket i Kurefjorden i 1972 var følgelig svært høy. Av de 12 rapporterte ringfuglene var 3 fra Knappholmene i Råde – om lag 2 km lenger sør i Kurefjorden. Også disse ble skutt av mossingen Hans J. Broen. Hans rapportering til ringmerkingssentralen var datert 22.10.1972

En flokk med rastende myrsnipen i Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972. Dette var den mest tallrike vaderarten under kartlegging- og overvåkingsarbeidet denne sesongen, og hele 268 individer ble fanget og ringmerket. Foto: Jon Markussen.

og med opplysninger om at fuglene nylig var døde. De 3 skutte myrsnipene ble ringmerket i Rosnesbukten henholdsvis 15.9., 21.9. og 25.9., og alle var 1K-fugler. Da kontaktgruppen ble kjent med denne jaktaktiviteten lenger sør i Kurefjorden oppsøkte Viggo Ree og Eivind Sørnes en dag jegeren i sitt hjem på Høyden. Broen fortalte at han jaktet på mange av de fuglene han kom over på sine turer i Østfold-skjærgården. På dette tidspunktet var både polarsnipe og myrsnipe jaktbare arter i Norge. Denne jaktutøvelsen forteller hvor meningsløs datidens forvaltningspraksis var i vadersammenheng. Med hele 3 ringmerkete individer blant de skutte myrsnipene må Broen totalt ha nedlagt flere titalls individer. Rent statistisk må det også ha falt flere polarsnipen for denne jegerens skudd. Men selv et betydelig antall skutte småsniper utgjør en minimal mengde kjøtt i ernæringsammenheng. For å skaffe ett middagsmåltid med myrsnipekjøtt trengs minst 15–20 fugler.

De øvrige 9 myrsnipegjenfunnene stammer fra utlandet. Også de var 1K-fugler. Kun 2 av myrsnipene ble gjenfunnet det samme kalenderåret. En fugl merket i Rosnesbukten den 13.9.1972 ble fanget og kontrollert av en ringmerker i Suffolk i Storbritannia 19 dager senere. Et annet individ merket 4.9.1972 ble skutt i Morbihan i Frankrike den 17.10. – altså etter 43 dager. I alt 4 av de ringmerkete myrsnipene ble gjenfunnet i 1973. En fugl merket 29.8.1972 ble funnet død på Mandø, Jylland i Danmark den 11.8.1973, og et individ merket den 1.9.1972 ble skutt og senere funnet nylig død den 1.7.1973 på Rømø i De nordfrisiske øyer i samme land. Mer

heldig var en myrsnipe fanget den 11.9.1972 som 29.4.1973 (230 dager senere) ble fanget og kontrollert av en ringmerker på Hest Bank, Lancashire i Storbritannia. Den 29.7.1973 ble en nylig død fugl med ring funnet i Calvados i Frankrike. Merkedatoen for dette individet, som også ble skutt, var 18.9.1972. De resterende 3 utenlandsgjenfunnene dreier seg myrsnipen som ble kontrollert av ringmerkere. En fugl merket i Rosnesbukten den 30.8.1972 ble fanget på Terrington March i Norfolk i Storbritannia 21.7.1974 – 1 år, 10 måneder og 23 dager senere. Den fikk påsatt en ekstra britisk ring. En myrsnipe merket 26.9.1972 ble fanget i Yyteri i Turku-Pori i Finland 23.7.1975. Den fikk en finsk ring rundt det andre beinet 2 år, 9 måneder og 27 dager etter at den ble ringmerket i Kurefjorden. Det siste myrsnipegjenfunnet kom ikke før på siste halvdel av 1980-tallet. En fugl merket i Rosnesbukten 24.8.1972 ble fanget den 23.2.1986 på Montrose Basin i Tayside Region, Storbritannia – 4.931 dager senere! Det var 13 år, 5 måneder og 30 dager etter at den ble merket i Kurefjorden. Den norske ringen ble skiftet ut med en ny britisk ring. Selv om dette er en høy alder for en norskmerket myrsnipe, så er rekorden hele 24 år (Bakken mfl. 2003).

Gjenfunnene av de ringmerkete myrsnipene i Kurefjorden i 1972 faller på sett og vis naturlig inn i det store og kompliserte bildet av artens forflytningsmønster. Norske reirunger er gjenfunnet i Storbritannia og nærliggende områder på Kontinentet. Fugler ringmerket i Norge under trekket stammer overveiende fra utenlandske bestander. Vårt land fungerer som rasteplass for eksempelvis russiske myrsnipen som enten overvinter i Vest-Europa eller er på vei til vinterkvarterer i Afrika. Myrsnipen fra Kurefjorden i 1972 som ble kontrollert i Finland 3 år senere kan teoretisk være en hekkefugl langt øst i Russland som overvintrer i Vest-Europa eller Nordvest-Afrika – og som mellomander i vårt land. Over halvparten av de norskmerkete fuglene har vært kontrollert (58,5 %). Den viktigste dødsårsaken har vært jakt (411 individer – utgjør 82 % av de døde fuglene). Majoriteten av myrsnipene som er ringmerket i Norge er vinterstid rapportert fra Storbritannia og den europeiske vestkysten fra Danmark til Frankrike (Bakken mfl. 2003). Enkelte gjenfunn fra denne årstiden stammer fra Middelhavsområdet, og noen få også fra Nordvest-Afrika. Det sørligste norske ringfunnet stammer fra Mauritania, mens det østligste er fra 72° 50' Ø i Russland – altså i den asiatiske delen av landet.

Ringnummer	NOS 884208
Art	Myrsnipe (<i>Calidris alpina</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	15.09.1972
Ringmerksplass	KUREFJORDEN
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	22.10.1972
Gjenfunnslokalitet	KNAPPHOLMENE
Fylke/land	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°44'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	2 km
Retning fra merkeplass	207° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	37 dager (0 år, 1 måned(er) og 7 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT:H.J.BROEN)

Ringnummer	NOS 884245
Art	Myrsnipe (<i>Calidris alpina</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	21.09.1972
Ringmerksplass	KUREFJORDEN
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	22.10.1972
Gjenfunnslokalitet	KNAPPHOLMENE
Fylke/land	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°44'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	2 km
Retning fra merkeplass	207° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	31 dager (0 år, 1 måned(er) og 1 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT:H.J.BROEN)

Ringnummer	NOS 8108606
Art	Myrsnipe (<i>Calidris alpina</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	25.09.1972
Ringmerksplass	ROSNESSTRANDA
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	22.10.1972
Gjenfunnslokalitet	KNAPPHOLMENE
Fylke/land	Norway, Østfold, Råde
Koordinater	59°20'00"N, 010°44'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	2 km
Retning fra merkeplass	207° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	27 dager (0 år, 0 måned(er) og 27 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT:H.J.BROEN)

Ringnummer	NOS 8118276
Art	Myrsnipe (<i>Calidris alpina</i>)
Kjønn	Ukjent
Alder	1k
Ringmerksdato	13.09.1972
Ringmerksplass	ROSNESSTRANDA
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	02.10.1972
Gjenfunnslokalitet	BOYTON
Fylke/land	Great Britain, Suffolk
Koordinater	52°04'00"N, 001°29'00"E
Kjønn	Ukjent
Alder	Ukjent
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker
Funnstendigheter	Fanget eller jaktet.
Avstand fra merkeplass	994 km
Retning fra merkeplass	220° (SV)
Tid mellom merking og gjenfunn	19 dager (0 år, 0 måned(er) og 19 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(KONTROLLERT AV RINGMERKER:GBT)

Ringnummer	NOS 8118207	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	04.09.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	17.10.1972	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	PORT-LOUIS	
Fylke/land	France, Morbihan,	
Koordinater	47°42'00"N, 003°20'00"W	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	1588 km	
Retning fra merkeplass	222° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	43 dager (0 år, 1 måned(er) og 13 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:A.GUILLOT)	

Ringnummer	NOS 884222	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	18.09.1972	
Ringmergingsplass	KUREFJORDEN	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Råde	
Koordinater	59°20'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	28.07.1973	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	BAIE DES VEYS	
Fylke/land	France, Calvados,	
Koordinater	49°20'00"N, 001°10'00"W	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	1349 km	
Retning fra merkeplass	220° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	314 dager (0 år, 10 måned(er) og 11 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:J.HEDOUIN)	

Ringnummer	NOS 8124551	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	29.08.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	11.08.1973	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	MANDØ	
Fylke/land	Denmark, Jylland,	
Koordinater	55°16'00"N, 008°34'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Død, men ingen informasjon om hvor nylig fuglen har dødd (eller blitt drept)	
Funnomstendigheter	Funnet, fuglen nevnt i gjenfunnsbrevet.	
Avstand fra merkeplass	473 km	
Retning fra merkeplass	197° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	347 dager (0 år, 11 måned(er) og 14 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(FUNNET Dp D:*DKK)	

Ringnummer	NOS 8124559	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	30.08.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	21.07.1974	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	TERRINGTON MARSH	
Fylke/land	Great Britain, Norfolk,	
Koordinater	52°48'00"N, 000°18'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker	
Funnomstendigheter	Fanget eller jaktet.	
Avstand fra merkeplass	973 km	
Retning fra merkeplass	226° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	690 dager (1 år, 10 måned(er) og 23 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	:BX43690 (KONTR., LONDON BX43690 I TILLEGG:*GBT)	

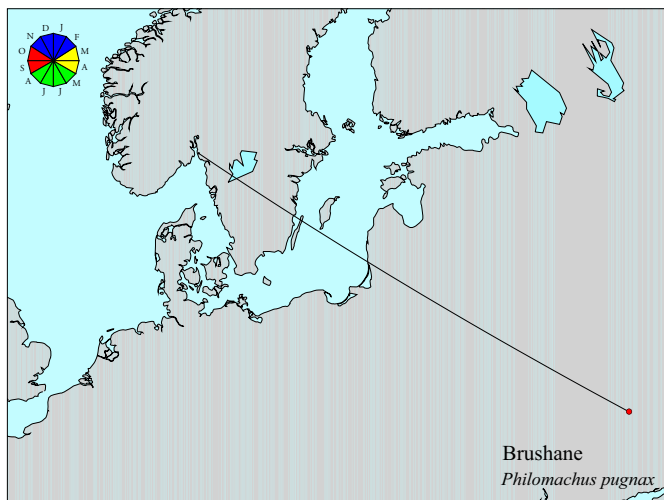
Ringnummer	NOS 8124573	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	01.09.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	01.07.1973	Nøyaktighet +/- 6 måneder
Gjenfunnslokalitet	RØDMØ	
Fylke/land	Denmark, Danske Nord-Frisiske Øyer,	
Koordinater	55°08'00"N, 008°31'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke	
Funnomstendigheter	Skutt.	
Avstand fra merkeplass	488 km	
Retning fra merkeplass	197° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	303 dager (0 år, 10 måned(er) og 0 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(SKUTT:*DKK)	

Ringnummer	NOS 8108607	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	26.09.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	23.07.1975	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	YYTERI	
Fylke/land	Finland, Turku-Pori (Åbo-Björneborg) .	
Koordinater	61°32'00"N, 021°33'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker	
Funnomstendigheter	Fanget eller jaktet.	
Avstand fra merkeplass	639 km	
Retning fra merkeplass	63° (NØ)	
Tid mellom merking og gjenfunn	1030 dager (2 år, 9 måned(er) og 27 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	:PT06677 (KONTR., HELSINKI PT06677 I TILLEGG:*SFH)	

Ringnummer	NOS 8118248	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	11.09.1972	
Ringmergingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	29.04.1973	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	HEST BANK	
Fylke/land	Great Britain, Lancashire,	
Koordinater	54°05'00"N, 002°31'00"W	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker	
Funnomstendigheter	Fanget eller jaktet.	
Avstand fra merkeplass	1013 km	
Retning fra merkeplass	241° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	230 dager (0 år, 7 måned(er) og 18 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(KONTROLLERT AV RINGMERKER:*GBT)	

Ringnummer	NOS 8124521	
Art	Myrsnipe (Calidris alpina)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmergingsdato	24.08.1972	
Ringmergingsplass	KUREFJORDEN	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Råde	
Koordinater	59°20'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		
Gjenfunnsdato	23.02.1986	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	MONTROSE BASIN	
Fylke/land	Great Britain, Tayside Region,	
Koordinater	56°43'00"N, 002°31'00"W	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker	
Funnomstendigheter	Fanget eller jaktet.	
Avstand fra merkeplass	832 km	
Retning fra merkeplass	255° (VV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	4931 dager (13 år, 5 måned(er) og 30 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	:NF64329 (KONTR., NY RING LONDON NF64329:*GBT)	

Brushane *Philomachus pugnax*

Totalt 150 ringmerkete brushaner i Kurefjorden høsten 1972 resulterte i kun ett gjenfunn (0,7 %). Dette representerte til gjengjeld en svært interessant tilbakemelding, og i tillegg skulle denne fuglens skjebne bidra til et merkverdig innslag i ringmerkingshistorien. En 1K hann fanget i Rosnesbukten 31.8.1972 ble av Stavanger Museum journalført som nylig død den 11.8.1973 i Volchansk i Kharkov, Ukraina i Sovjet. Dette var 345 dager etter ringmerkingen, og fuglen hadde blitt skutt. Av 6.314 ringmerkete brushaner i Norge fram til og med 1999 er det 134 gjenfunn (2,1 %). De fleste utenlandsrapportene har kommet fra Frankrike (21 %) og Italia (17 %). Av fuglene med kjent dødsårsak er 75 (82 %) skutt. Av disse er over halvparten rapportert fra Frankrike (26) og Italia (16). Trekkforholdene for denne arten er nokså komplisert. Brushaner ringmerket i Sør-Norge er på høsten hovedsakelig gjenfunnet i vesteuropeiske kysttrakter (spesielt mellom Danmark og Frankrike). En del fugler merket i Øst-Finnmark er under høsttrekket rapportert fra kystområdene i Midt-Norge og sørover i Vest-Europa, men det er også en del funn fra denne årstiden i mer sørlig retning. Disse brushanene forflytter seg gjennom Finland, vestlige deler av Russland og Ukraina mot Middelhavsområdet. Gjenfunn av norskmerkete fugler på vinteren er dels fra vestkysten av Europa og nordlige deler av Middelhavsområdet, dels fra Sahelområdet i Afrika. Flere brushaner merket i både Sør-Norge og Øst-Finnmark er gjenfunnet i Mali. En stor del av fuglene som trekker gjennom Norge på høsten tilhører åpenbart hekkebestander i andre land, særlig Russland. Dette viser gjenfunn på våren og sommeren i dette landet.

Gjenfunnet av Kurefjorden-fuglen fra 1972 ble først offentliggjort av Holgersen (1974 a). Her er koordinatene for funnstedet Volchansk i Ukraina oppgitt til 30° 15' N – 36° 58' Ø. Dette er feil. Denne stedsangivelsen representerer et punkt i ørkenen i Sør-Jordan. Under arbeidet med bokverket *Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 1* (Bakken mfl. 2003) ble ikke denne feilen oppdaget – til tross for at det ikke eksisterer noe gjenfunnskort for denne arten fra dette Midtøsten-landet. På kartet over gjenfunn av rapporterte ringfugler på høsten (n=59) i brushanekapitlet på s. 272 i denne boken er det som må være Kurefjorden-fuglen presentert med rødt sirkelsymbol i Jordan, mens plottet for Volchansk mangler. Feilen ble først oppdaget av Eivind Sørnes etter at han i mai 2008 hadde tatt seg tid til å studere dette kapitlet i ringmerkingsatlasen mer inngående. Forfattergruppen ble deretter kontaktet slik at man der kunne bli orientert om saken. Koordinatene for Volchansk i Ukraina er 50° 15' N – 36° 58' Ø. Innen Kurefjorden-gruppen var oppfatningen at dette trolig skyldtes en ren skrivefeil i 1973. Det er fort gjort å skrive 3 i stedet for 5. I tilbakemelding til Eivind Sørnes 13.5.2008 ble det opplyst at man i tabellen som danner grunnlaget for kartene i ringmerkingsatlasen hadde «brukt koordinatene 30.25N, 36.96Ø (desimale grader)», og at dette skulle rettes opp i hovedtabellen. Desimalgradene 30,25 N og 36,96 Ø tilsvarer (i grader og minutt-er) 30° 15' N og 36° 58' Ø. Tilbakemeldingen inneholdt også en opplysning om desimalgrad fra et atlas. Denne opplysningen førte til spekulasjoner om det innen forfattergruppen kunne finne sted en sammenblanding av desimale grader og bueminutter siden ingen atlas opererer med desimale grader – kun grader og minutter (minutter er det samme som distanseminutter eller nautiske

Ringnummer	NOS 713353
Art	Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>)
Kjønn	Hann
Ålder	1k
Ringmerksingsdato	31.08.1972
Ringmerksingsplass	ROSNESTRANDA
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.
Kommentar	
Gjenfunnsdato	11.08.1973
Gjenfunnslokalitet	VOLCHANSK
Fylke/land	Ukraine, Kharkiv O.
Koordinater	50°20'00"N, 036°58'00"E
Kjønn	Ukjent
Ålder	Ukjent
Tilstand	Nylig død - innen ca en uke
Funnstendigheter	Skutt.
Avstand fra merkeplass	1935 km
Retning fra merkeplass	110° (ØØ)
Tid mellom merking og gjenfunn	345 dager (0 år, 11 måned(er) og 14 dag(er))
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert
Kommentar	(SKUTT:SUM)

Ung brushane fanget i Rosnesbukten i Kurefjorden i Rygge høsten 1972. Etter nærmere undersøkelser og påsetting av ring på merkestedet på Kanaholmen ble den sluppet fri. Totalt ble det denne sesongen ringmerket 150 brushaner i Rosnesbukten. Dette resulterte i ett gjenfunn. Det var til gjengjeld en interessant tilbakemelding – som dessuten skulle bidra til en helt spesiell historie. Foto: Viggo Ree.

mil når det gjelder bredde). Under arbeid med Kurefjorden-materialet i mars 2010 ble det sendt en forespørsel til ringmerkingssentralen på Stavanger Museum om det var mulig å få utskrift av samtlige gjenfunn fra 1972-merkingene. Dette ble mottatt via e-post den 9. mars. Det viste seg imidlertid at koordinatene for brushanegjenfunnet i Ukraina fortsatt var 30° 15' N – 36° 58' Ø. Dette ble påpekt, og opprettet gjenfunnskort ble mottatt en uke senere. Her var imidlertid koordinatene blitt endret til 50° 20' N – 36° 58' Ø. Selv om dette ikke representerer den store forskjellen i terrenget – 9,26 km (1 breddeminutt = 1.852,4 m) – kan det være greit å ha påpekt dette forhold.

Med utgangspunkt i at 50° N i sin tid var blitt til 30° N grunnet en presumptiv skrivefeil, oppsto det innen Kurefjorden-gruppen i oktober 2010 et behov for å finne fram til den eksplisitte årsaken til tallforskjellen. Om originaldokumentet fra Ukraina i 1973 eksisterte ville det kunne gi et

klart svar. Fra Museum Stavangers² ringmerkingssentral ble det opplyst at så gamle gjenfunn ikke hadde noen referanse, og at det var umulig å finne originalbrevet til denne gjenfunnsmeldingen. Med dette som basis ble ulike forklaringer drøftet. Feilskrivningen kunne ha funnet sted på Stavanger Museum i 1973 etter at gjenfunnsrapporten kom fra Sovjet. Holger Holgersen eller en av hans medhjelpere på ringmerkingssentralen kunne ha skrevet 30° enten med skrivemaskin eller for hånd. En annen mulighet kunne være at det var gale koordinater i originalbrevet fra Ukraina – altså at skrivefeilen hadde funnet sted der. Men tallet kunne også ha vært korrekt skrevet. Om meldingen var håndskrevet kunne f.eks. et 5-tall oppfattes som et 3-tall. Utydelig eller slurvete håndskrift har mang en gang forårsaket misforståelser. Et annet forhold man også

² Stavanger Museum endret 1.7.2010 navnet til Museum Stavanger etter sammenslåing med Stavanger kunstmuseum.

må være oppmerksom på er at koordinater i datidens Sovjet ofte ble bevisst skrevet feil. Dette ble gjort av sikkerhetsmessige grunner (kartsensur). Opplysninger om geografiske angivelser til et vestlig land kunne få konsekvenser. Dersom originalmeldingen fra Sovjet i 1973 kun hadde opplysning om funnstedet Volchansk er det teoretisk mulig at brushanen ikke ble skutt i Ukraina. Det eksisterer nemlig to byer som heter Volchansk i det tidligere Sovjet. I tillegg til byen i det nordøstlige Ukraina er det en by med samme navn like øst for Uralfjellene i Russland. Koordinatene for denne byen er 59° 59' N – 60° 04' Ø. Dette er innenfor det området hvor norskmerkete brushaner er gjenfunnet. En fugl er rapportert så langt øst som 67° 42' Ø – altså langt inne i Sibir (Asia). Om kun navnet Volchansk var oppgitt i meldingen fra Sovjet i 1973 kunne det være en mulighet for at Holger Holgersen hadde forvekslet disse to byene. Kanskje brushanen fra Kurefjorden ble skutt like øst for Uralfjellene i Russland? Sannsynligheten for at en tilbakemelding om ringfunn fra Sovjet skulle mangle opplysninger om fylke og republikk er imidlertid svært liten. Selv om koordinater skulle være utelatt er det nesten alltid slik at mennesker i det tidligere Sovjet sørget og fortsatt sørger for å informere om fylke og republikk. Opplysningen i gjenfunnsversikten for 1971–1973 om at Volchansk befinner seg i Kharkov i Ukraina (Holgersen 1974 a) var høyst sannsynlig basert på teksten i tilbakemeldingsbrevet – og ikke et resultat av at Holger Holgersen hadde sporet opp disse geografiske navnene i litteraturen på Stavanger Museum.

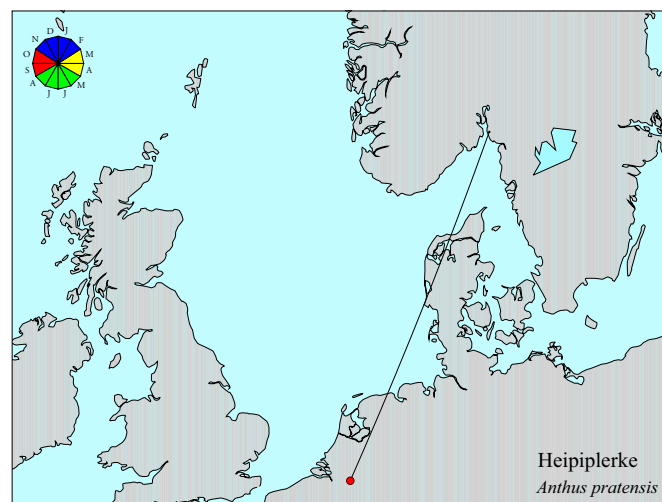
I et siste forsøk på komme til bunns i denne saken ble det den 29.10.2010 tatt kontakt Olav Runde. Han var konservator på Stavanger Museum og leder av ringmerkingssentralen i perioden 1977–2009. Runde opplyste at han visste hvor det gamle gjenfunns materialet befant seg på museet. Dette inneholder originalmeldingene fra utlandet. Han sørget kort tid etterpå for en telefon til ringmerkingssentralen for å orientere om dette materialet, og det tok ikke mange minuttene før en e-post med scannet originalmelding fra Ukraina kunne mottas hos representanter i Kurefjorden-gruppen. Her framgår opplysninger om både sted (by), fylke, republikk og nasjon, og de gale koordinatene (30° 15' N – 36° 58' Ø) er oppgitt i denne meldingen. Om dette var skrevet bevisst eller ubevisst vil vi naturligvis aldri få svar på. Håndskriften på gjenfunnskortet tilhører Holger Holgersen. De korrekte koordinatene må altså være 50° 15' N

– 36° 58' Ø. Siden posisjonen ble oppgitt i hele minutter må man gå ut fra at den er nøyaktig på nærmeste minutt, det vil si at funnstedet ligger mellom 50° 14,5' N og 50° 15,5' N. Via Google Earth ser man at den aktuelle posisjonen befinner seg på noen jorder rett sør for byen Volchansk. Det kan også være at funnstedet kun er meldt inn som Volchansk av jegeren, og at den sovjetiske ringmerkingssentralen i 1973 hentet de aktuelle

Norway 7.133.653 Кольцо – Ring		Paukane Ring – Species	Пол Sex ♂	Возраст Age jun
31.8.72 Дата кольцевания Ringing date		Kurefjorden Место кольцевания – Place of ringing	54°15' - 104°5'	± minor
4	11.08.73 Дата возврата Recovering date	Volchansk (30.15' N, 36.58' E), Kharkov, Ukraine, USSR. Место возврата – Place of recovering	G. L. L.	
		"Charadriidae"		

koordinatene fra et kartverk. I så fall kan brushanen fra Kurefjorden ha blitt skutt hvor som helst i umiddelbar nærhet av Volchansk i Ukraina. Den eksakte posisjonen for Kurefjorden-fuglens endelikt er imidlertid relativt uinteressant. Det viktige er at gjenfunnet nå kan plasseres riktig på Europa-kartet. Og det har nå omsider funnet sted.

Heipiplerke *Anthus pratensis*

At kun 6 ringmerkete heipiplerker i Kurefjorden i 1972 skulle resultere i et gjenfunn var overraskende. Det representerer en utrolig høy gjenfunnsprosent for denne arten (16,7 %). Et 1K-individ ringmerket i Rosnesbukten den 12.9.1972 ble fanget og kontrollert den 3.10.1973 (386 dager senere) i Retie i Antwerpen, Belgia. Fuglen fikk påsatt belgisk ring under gjenfangsten. Fram til og med 2000 var det ringmerket i alt 69.761 heipiplerker i Norge. Dette resulterte i 399 gjenfunn rapportert til ring-

Ringnummer	NOS 9234283	
Art	Heipiplerke (<i>Anthus pratensis</i>)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmerksdato	12.09.1972	
Ringmerkingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		

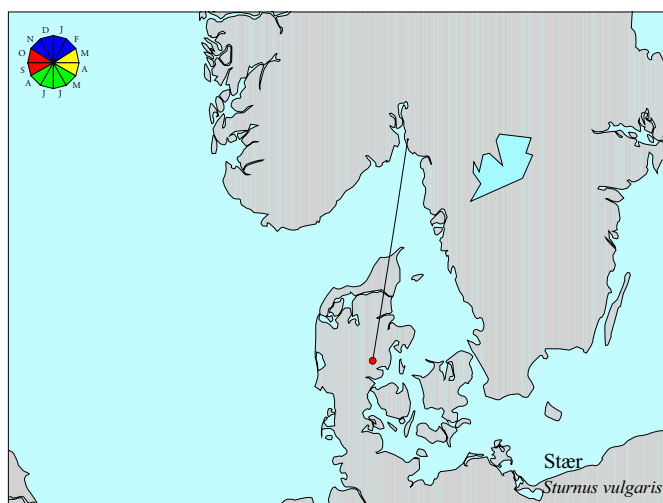
Gjenfunnsdato	03.10.1973	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	RETIE	
Fylke/land	Belgium, Antwerpen,	
Koordinater	51°16'00"N, 005°04'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	I live og sannsynligvis frisk og satt fri av en ringmerker	
Funnmønstendigheter	Fanget eller jaktet.	
Avstand fra merkeplass	967 km	
Retning fra merkeplass	204° (SV)	
Tid mellom merking og gjenfunn	386 dager (1 år, 0 måned(er) og 21 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	:A923446 (KONTR. NY RING:BRUX.A-923.446:"BLB)	

Ringnummer	NOS 8124511	
Art	Stær (<i>Sturnus vulgaris</i>)	
Kjønn	Ukjent	
Alder	1k	
Ringmerksdato	20.08.1972	
Ringmerkingsplass	ROSNESSTRANDA	
Fylke/kommune	Norway, Østfold, Rygge	
Koordinater	59°21'00"N, 010°45'00"E	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ree, V.	
Kommentar		

Gjenfunnsdato	06.09.1975	Nøyaktig på dagen
Gjenfunnslokalitet	ØSTBIRK	
Fylke/land	Denmark, Jylland,	
Koordinater	55°58'00"N, 009°45'00"E	
Kjønn	Ukjent	
Alder	Ukjent	
Tilstand	Død, men ingen informasjon om hvor nylig fuglen har død (eller blitt drept)	
Funnmønstendigheter	Funnet skutt.	
Avstand fra merkeplass	381 km	
Retning fra merkeplass	189° (SS)	
Tid mellom merking og gjenfunn	1112 dager (3 år, 0 måned(er) og 17 dag(er))	
Gruppe/ringmerker	Gruppe ikke registrert (RG)/Ringmerker ikke registrert	
Kommentar	(F.DØD, MEN ANTAS SKUTT.:S.HANSEN)	

merkingssentralen på Stavanger Museum. Av disse utgjør 182 kontroller på merkeplassen. De resterende 217 representerer en gjenfunnsprosent på 0,3 (Bakken mfl. 2006). Av de 173 tilbakemeldingene som har kommet fra utlandet er flest fra Belgia (30 %) og Spania (17 %). Av høstgjenfunnene er hele 45 % fra Belgia, og 94 % av disse fuglene er kontroller (Bakken mfl. 2006). Fuglen fra Kurefjorden føyer seg følgelig pent inn i dette mønsteret. Gjenfunnsmaterialet for denne arten viser en klar sørvestlig trekkretning. De fleste tilbakemeldingene fra vinterperioden er fra Frankrike (19 %) og Spania (42 %). Noen få gjenfunn fra denne årstiden stammer fra Marokko, Algerie og Italia. Den vanligste dødsårsaken er jakt og fangst (40 %). Majoriteten av disse (67 %) ble skutt og fanget i Spania.

Stær *Sturnus vulgaris*

Antall stær ringmerket i Kurefjorden i 1972 var heller ikke spesielt stort – kun 7 individer. Allikevel kom det en tilbakemelding for denne arten. Også det utgjør en meget stor gjenfunnsprosent (14,3 %). En 1K-fugl fanget i Rosnesbukten den

20.8.1972 ble den 6.9.1975 funnet død på Østbirk på Jylland i Danmark. Fuglen hadde blitt skutt. Dette representerer et tidsrom på 3 år og 17 dager (1.112 dager). Totalt er det til og med 2000 ringmerket 111.242 stær i Norge (Bakken mfl. 2006). Dette har resultert i 1.963 gjenfunn inkludert kontroller på merkeplassen (1,8 %). Av 1.682 gjenfunnede individer var 1.193 i Norge (70,2 %), 25 til havs (1,5 %) og 480 i utlandet (28,3 %). Ringmerkingmaterialet viser et nokså tydelig trekk- og overvintringsmønster. Majoriteten av de norskmerkete stærene trekker over Nordsjøen til vinterområder på De britiske øyer. En mindre andel forflytter seg via Danmark og Kontinentet til Storbritannia. Norske hekkefugler som overvintrer på De britiske øyer returnerer via de samme trekkrutene – de fleste via kryssing av Nordsjøen. Vinterkvarterene for de norskmerkete fuglene er hovedsakelig i landområdene rundt Nordsjøen (i Norge hovedsakelig i kysttraktene på Vestlandet). Det er få gjenfunn sør for Nord-Frankrike. Stærer merket i vårt land om vinteren og våren er rapportert fra Finland, Russland og Baltikum. Dette viser at fugler fra østlige bestander også overvintrer i Norge.

Oppsummering

Ringmerkingen gjennom om lag 2 måneder i Kurefjorden høsten 1972 gav en del interessante resultater. Den store andelen av vadere som ble merket – 73 % av alle fangete fugler – må i første rekke tilskrives en systematisk og nøye planlagt innsamling av materiale i tilknytning til denne fuglegruppen. De 23 gjenfunnene medvirket bl.a. til kartleggingen av artenes forflytnings- og overvintringsmønster. I forhold til rundt 8 ukers arbeidsinnsats må dette sies å være et tilfreds-

stillende resultat. Det viktigste bidraget var trolig kontrollene av egne ringmerkete fugler. Vektanalysene presentert av Hoell (1972) gjorde det enklere for beslutningstakerne som var involvert i prosessen med å sikre naturverdier i dette våtmarksområdet. Ringmerkingsdataene og observasjonsmaterialet fra Kurefjorden på begynnelsen av 1970-tallet utgjorde en betydelig del av dokumentasjonen som lå til grunn for fredningen i 1978. I tillegg representerte arbeidet i området spennende opplevelser, utfordringer og et godt samhold mellom naturinteresserte ungdommer.

Takk

Artikkelforfatterne fra «Kontaktgruppen for Kurefjorden» vil takke Museum Stavangers ringmerkingssentral for tillatelse til å presentere aktuelle gjenfunnsopplysninger og kart. Fungerende avdelingsdirektør Alf Tore Mjøs takkes spesielt for bidraget med å finne fram materiale om fuglene ringmerket i Kurefjorden i 1972 – både datafiler og gjenfunnskort. En takk rettes også til Vidar Bakken – en av forfatterne av *Norsk ringmerkingsatlas* – som velvilligst har utarbeidet gjenfunnskartene i farger og bidratt med råd og hjelp under skrivearbeidet.

Referanser

Bakken, V., Runde, O. & Tjørve, E. 2003. *Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 1*. Stavanger Museum, Stavanger.

Bakken, V., Runde, O. & Tjørve, E. 2006. *Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 2*. Stavanger Museum, Stavanger.

del Hoyo, J., Elliott, A. & Sargatal, J. (eds.) 1996. *Handbook of Birds of the World*. Vol. 3. Hoatzin to Auks. Lynx Editions, Barcelona.

Fløseth, L. 1991. Interessante gjenfunn 1936–1973. S. 26–29 i: Fløseth, L. (red.) 1991. Fuglelivet og annen ornitologisk virksomhet i Mossedistriktet. Kysten – Kurefjorden – Jeløya – Vansjø. Moss og Omegn Fugleforening 1978–88. *Østfold-Natur* Nr. 32: 1–278.

Hoell, T. 1972. *Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden i Kurefjorden hos 40 vadefugl, høsten –72*. Stensilert rapport, 5 s.

Holgersen, H. 1974 a. Stavanger Museums gjenfunn 1971–1973. Del 1. Non-passeriformes. *Sterna* 13 (4): 217–251.

Holgersen, H. 1974 b. Stavanger Museums gjenfunn 1971–1973. Del 1. Passeriformes. *Sterna* 13 (5): 279–307.

Holgersen, H. 1975 a. Ringmerkingsoversikt 1972. *Sterna* 14 (2): 95–100.

Holgersen, H. 1975 b. Stavanger Museums gjenfunn 1974. *Sterna* 14 (4): 201–229.

Holgersen, H. 1976. Stavanger Museums gjenfunn 1975. *Sterna* 15 (4): 233–262.

Ree, V. 1972. *Resultater fra 2 års ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold*. Rapport til Østlandske Naturvernforening, 17 s. (Kopiert i 60 eksemplarer.)

Det ornitologiske arbeidet i Kurefjorden i Østfold 1970–72 – bakgrunn, strategier og metoder

Av Viggo Ree

Da viktige deler av våtmarkslokaliteten Kurefjorden i Rygge og Råde kommuner i Østfold ble vernet i desember 1978 skyldtes dette ikke minst datagrunnlaget som var blitt framskaffet av unge fugleinteresserte personer bosatt i Mosseregionen. Det ornitologiske registreringsarbeidet som ble gjennomført i området fra høsten 1970 til høsten 1972 representerte det mest betydningsfulle bidraget i denne sammenheng. Spesielt ble virksomheten den siste trekkseasonen avgjørende. Innsatsen for å sikre Kurefjorden for ettertiden ble nøye planlagt og gjennomført med naturforståelse og idealisme som drivkraft.

Ytreberg-perioden

Fuglelivet i Kurefjorden var tidligere kjent gjennom i første rekke hekkeforekomstene av hettemåke på øyer i den sørlige delen av området fra 1929 (Aagaard 1930, Landsforeningen for naturfredning i Norge 1938, 1941). Her foregikk også måkestudiene til zoologen Nils-Jarle Ytreberg. Han var i en lang periode tilknyttet Universitetet i Oslo – først som student og fra 1954 som ansatt. Fra 1951 og til slutten av 1970-tallet arbeidet Ytreberg hver vår på Åven og øyene i Kurefjorden, hvor han spesielt

Ulike vadere under næringsinntak i den nordlige delen av Rosnesbukten i Kurefjorden i Rygge en høstdag i 1972. Ved fjæresjø blottlegges store mudderflater der fuglene finner sin føde under høsttrekket. I bakgrunnen sees eiendommene Søndre og Vestre Kure. Foto: Jon Markussen.

Hovedfagsstudent Arne Hulaas Godal (venstre) og hans veileder Nils-Jarle Ytreberg i båt ved Knappholmene i den sørlige delen av Kurefjorden, Råde i forbindelse med hettemåke-studiene på begynnelsen av 1960-tallet. Ytrebergs ringmerking på disse øyene fra 1951 fant sted med ringer fra Statens Viltundersøkelser. På 1950-tallet besøkte også andre ringmerkere disse øyene, og mange fiskemåke-, hettemåke- og makrellterne-unger ble merket med ringer fra Stavanger Museum. Gjenfunn fra disse merkingene er publisert i ringmerkingsoversiktene fra 1952 (Holgersen 1953) til 1981 (Runde 1984). Ukjent fotograf.

gjennomførte vitenskapelige undersøkelser av hettemåke (Ytreberg 1956, 1957, 1960 c). Hans studenter var også beskjeftiget med denne arten i forbindelse med hovedfagsoppgaver (Bloch 1967, Godal 1965). Feltarbeidet i Kurefjorden resulterte også i den første dokumenterte hekking av snadderand i Norge (Ytreberg 1967), landets første observasjon av rødhodeand (Ytreberg 1960 b) og funn av mer uvanlige arter (Ytreberg 1960 a, d). Det ble også gjennomført tre års populasjonsundersøkelser av sanglerke på strandengene vest for Åvensundet. Av ulike årsaker ble dette materialet aldri publisert (Nils-Jarle Ytreberg pers. medd.). Den indre delen av Kurefjorden, Rosnesbukten, hadde fram til 1970 aldri vært undersøkt annet enn ved sporadiske observasjonsbesøk.

Moss Feltbiologiske Ungdomsforening

En vesentlig faktor for å kunne gjennomføre et omfattende registreringsarbeid i den innerste delen av Kurefjorden var det naturinteresserte miljøet som eksisterte på slutten av 1960-tallet og begynnelsen

av 1970-tallet i Østfold. I 1965 ble Moss Feltbiologiske Ungdomsforening (MFU) etablert. Tore Hoell fra Jeløy var initiativtaker til denne lokalavdelingen av Norges Feltbiologiske Ungdomsforening (NFU). I 1967 ble Fredrikstad Feltbiologiske Ungdomsforening startet av Hanne Reinertsen fra Kråkerøy. Det var biologistudenten Magnar Norderhaug fra Tønsberg og Bjørn Bjørnsrud fra 4H som etablerte NFU i november 1962 (Norderhaug 1963). Dette var forløperen til den landsomfattende organisasjonen Natur og Ungdom. Avdelingene i Østfold hadde nær kontakt med Oslo-avdelingen og hovedstyret, og det ble jevnlig arrangert møter og ekskursjoner både lokalt og på landsbasis. Etter Tore Hoell tok først Viggo Ree fra Jeløy og senere Jon Markussen fra Rygge over formannsjobben i MFU. Denne lokalforeningen ble nedlagt i 1970. Blant andre aktive personer i avdelingen i Moss var Eivind Sørnes¹, Bjørn Richard Eriksen, Asgeir Skjelhaugen og Odd Jarle Skjelhaugen fra Jeløy samt Kari Aasgaard fra Hobøl.

¹ Jon Eivind Ansmo endret i 1986 sitt navn til Jon Eivind Sørnes. Han bruker i dag kun fornavnet Eivind.

Fra Universitetet i Oslo hovedfagskurs i terrestrisk økologi på Åven i Råde sommeren 1965 under ledelse av Nils-Jarle Ytreberg. Fra venstre: Magnar Norderhaug, Olav Hogstad (kursassistent), Stefan Murak, Leif Lien, Nils-Jarle Ytreberg, Svein Bloch (med hovedfag på hettmåke – se litteraturliste), Petter Larsson, Roar Myhre og Reidar Borgstrøm. Foto: Svein Bloch.

Gunnar Lid fra Oslo var gjennom mange år engasjert med fuglestasjonsarbeidet på Akerøya i Hvaler i Østfold – her med en ringmerket dvergalk på øya en gang under siste halvdel av 1960-tallet. Han ledet Akerøya Ornitologiske Stasjon fra 1960-tallet og fram til 1976, og mange unge fugleinteresserte mennesker fikk sin opplæring på denne øya. På dette tidspunktet tok Gunnar Lid også del i de ornitologiske registreringene på Øra i Fredrikstad. Det var derfor ikke overraskende at han var en av de 4 initiativtakerne som etablerte Østfold Ornitologiske Forening i 1971. Gjennom en årrekke var han formann i Norsk Ornitologisk Forenings fylkesavdeling i Oslo og Akershus. I august 1983 druknet Gunnar Lid, bare 45 år gammel, ved Hernyken på Røst i Nordland i forbindelse med sine studier av lunde og andre sjøfugler. Ukjent fotograf.

Birger Alfred Andersen fra Gressvik ved Fredrikstad var den første lederen i Østfold Ornitologiske Forening, som ble etablert i desember 1971. Her under innfangning av rugende ærfugl for ringmerking på Akerøya i Hvaler i 1967. Foto: Gunnar Lid.

To av personene som innehadde formannsvervet i Moss Feltbiologiske Ungdomsforening på slutten av 1960-tallet. Viggo Ree (venstre) var formann 1967–68, mens Jon Markussen hadde vervet fra 1968 fram til 1970. Bildet er tatt om bord på Bastøferjen under en ekskursjon til Presterødkilen og Ilene i Tønsberg, Vestfold den 12.10.1969. Her er det en plante som skal bestemmes. Foto: Morten Brandt.

Flere av de som på 1960-tallet konsentrerte seg om den ornitologiske delen av feltbiologien ble også med i Østfold Ornitologiske Forening (ØOF). Denne fylkesavdelingen av Norsk Ornitologisk Forening (NOF) ble etablert i desember 1971 (Andersen 1974 a). Initiativtakere til dannelsen av ØOF var Birger Alfred Andersen fra Gressvik, Geir Hardeng fra Halden, Tore Hoell og Gunnar Lid fra Oslo. De tre førstnevnte satt i styret gjennom de to første årene. Birger Alfred Andersen var ØOFs første formann, mens Tore Hoell var foreningens første sekretær i denne perioden. De mest fugleinteresserte i Mossregionen som var med i MFU på 1960-tallet dannet senere kjernen i teamet som gjennomførte det ornitologiske registreringsarbeidet i Kurefjorden i 1970–72. Av disse tre årene var det spesielt 1972-sesongen som ble viktig. Da foregikk det meste av dette arbeidet i regi av ØOF (Hoell 1974).

Fra spisepause under ekskursjonen til Moss Feltbiologiske Ungdomsforening til Tønsberg i Vestfold den 12.10.1969. Et gammelt bord og noen kasserte stoler var tilgjengelig for en rast i utkanten av våtmarksområdet Presterødkilen. Fra venstre: Viggo Ree, Jon Markussen og Bjørn Richard Eriksen. Foto: Morten Brandt.

Parti fra odden sør for Kanaholmen i Rosnesbukten i Rygge en høstdag i 1972. På begge sidene sees marsklandet med de viktige raste- og furasjeringsområdene for vadere og andre våtmarksfugler. I forgrunnen Tore Hoell – en av lederne i arbeidsgruppen innen Østfold Ornitologiske Forening som i 1972 videreførte oppgavene til «Kontaktgruppen for Kurefjorden». Foto: Viggo Ree.

Organisering og feltinnsats

Tore Hoell tok våren 1972 initiativ til å etablere en arbeidsgruppe på tre personer som skulle konsentrere seg om organiseringen og fullføringen av de ornitologiske registreringene i Kurefjorden. Dette representerte en videreføring av feltinnsatsen som hadde funnet sted i dette området tidligere sesonger. De øvrige i arbeidsgruppen var Viggo Ree og Rolf Sørensen. Sistnevnte bodde på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet i Rygge, og hadde besøkt Kurefjorden ved flere anledninger. Det ble utarbeidet en oversikt over hans observasjoner, som vesentlig dreide seg om perioden fra august 1970 til september 1971 (Sørensen 1972). I de samme trekkseongene besøkte også enkelte medlemmer av MFU denne våtmarkslokaliteten.

Feltarbeidet i 1972 ble utvidet til en lang ettervinter- og vårsesong med tellinger på 80 dager i perioden 3.1.–15.6. Aksjonen til arbeidsgruppen startet i april dette året med presentasjon av et notat under tittelen *Orientering om Kurefjorden i Østfold* (Sørensen mfl. 1972). De tre representantene for «Kontaktgruppen for Kurefjorden» var medlem-

mer av ØOF. Notatet ble sendt ut til alle berørte grunneiere, naturvernkonsulenten i Østfold, Universitetet i Oslo og Østlandske Naturvernforening. På et tidligere tidspunkt hadde det vært kontakt med grunneierne, og samtlige stilte seg positive til forespørsler om den biologiske kartleggingen i området. Disse grunneierne var Arne Rosnes, Johannes Rosnes, Nicolai Rosnes, Jens Weel og Ivar Prytz. Notatet beskrev topografi, kjente ornitologiske forekomster og kommunale planer for lokaliteten (utfyllinger til industriformål, søppelplass, oppdyrking og parkeringsplass). På s. 2 ble det summert opp hva ØOF ønsket med undersøkelsen:

- En samlet vurdering av Kurefjorden og Åven som et viktig raste- og trekkområde for fugl.
- Å få hele området plassert på landsplanen for verneverdige områder.
- Samle alle observasjoner av fugl i området, drive aktivt registreringsarbeid og koordinere denne virksomhet blant medlemmene i ØOF.
- Fange og ringmerke fugl innerst i Kurefjorden

vesentlig på begge sider av Heiabekken og ved Kureåa for å underbygge områdets betydning som rasteplass for fugl under trekk.

- Aktivt oppfordre til undersøkelser av Kurefjorden på alle felter innen biologien. Her bør botaniske, entomologiske samt marinbiologiske undersøkelser fortelle noe om områdets næringsgrunnlag og dermed verneverdi.

Avslutningsvis ble det i notatet opplyst hvilke foreninger og enkeltpersoner kontaktgruppen samarbeidet med (Nils-Jarle Ytreberg, Østlandske Naturvernforening, fylkesfriluftssekretær Isak Selenius, botanikkstudenter, berørte grunneiere og andre kontakter).

Den 1.7. startet en meget aktiv registreringsperiode i Kurefjorden. I tidsrommet fram til 18.10. ble det gjennomført et omfattende og systematisk arbeid med observasjons- og ringmerkingsevne på 93 dager, hvorav sammenhengende fra 5.7. til 28.9. De involverte personer visste at datagrunnlaget som ble samlet inn i denne høsttrekkperioden ville være avgjørende for Kurefjordens framtid i naturfaglig og ornitologisk sammenheng. Gjennom flere års engasjement med feltbiologisk arbeid i bl.a. MFU og ØOF hadde deltakerne skaffet seg nok kunnskap og innsikt i økologiske prosesser for å forstå betydningen av å ta vare på de enestående miljøverdiene i Kurefjorden. Alternativet var ødeleggelse ved utfylling, søppeldeponi, oppdyrking, utbygging, båthavner mm. Det ble derfor sørget for et felles krafttak i håp om å sikre denne delen av naturarven for ettertiden.

I løpet av høsttrekksesongen 1972 var det mange som viste ansvar og bidro med feltregistreringer og innsending av rapporter. Blant de engasjerte var det en håndfull unge mennesker som hadde bestemt seg for å bruke det meste av sin fritid på kartleggingen av Kurefjorden som trekkfugllokalitet. De mest aktive personene i tilknytning til de ornitologiske arbeidsoppgavene foruten Tore Hoell og Viggo Ree var Eivind Sørnes, Asgeir Rosnes² og Hallstein Rosnes. Disse fem sørget for brorparten av den videre virksomheten til «Kontaktgruppen for Kurefjorden», som den 7.6. formelt ble underlagt ØOF. Sistemann i arbeidsgruppen på tre

personer, Rolf Sørensen, prioriterte andre gjøremål etter oppstarten i april 1972.

Bakgrunn og gunstige omstendigheter

Verneforslaget var en realitet allerede på slutten av 1972-sesongen. I den forbindelse var det mange som undret seg over hvordan et fåtall personer hadde vært i stand til å samle inn så mye bakgrunnsdata i løpet av disse månedene og deretter bearbeide materialet på kort tid. Grunnen til at denne prosessen ble vellykket skyldtes bl.a. en rekke spesielle forhold knyttet til ulike skole-, studie- og arbeidssituasjoner.

Tore Hoell hadde vært speider og naturinteressert i mange år. Han viste allerede i ung alder organisatoriske evner. Da han startet MFU våren 1965 gikk han på reallinjen på Moss gymnas. Tore hadde ringmerkingserfaring fra egen familie, idet hans far hadde begrenset tillatelse til småfuglfangst med ruse. Hans opplæring med nettfangst fant sted på Akerøya Ornitologiske Stasjon fra midten av 1960-tallet – under ledelse av bl.a. Gunnar Lid. Tore tok i løpet av 1972 kontakt med bl.a. organisasjoner, offentlige etater og nøkkelpersoner innen ulike miljøer for å skaffe tillatelser og legge forholdene til rette for å få gjennomført et effektivt registrerings- og vernearbeid. I juni 1972 avsluttet han sitt toårige studium på Oslo kommunale fysio-kjemikerskole. Fra august 1972 til mai 1973 var det pliktår samme sted. Mesteparten av studie- og praksisperioden bodde Tore på Ski, men mye av fritiden gjennom 1972 ble avsatt til å organisere Kurefjorden-arbeidet og ta del i verneprosessen.

Tore Hoell under opptelling av våtmarksfugl i Rosnesbukten i Rygge høsten 1972. Han tok tidlig på våren dette året initiativ til etableringen av arbeidsgruppen på 3 personer som skulle organisere og fullføre de ornitologiske registreringene i Kurefjorden. «Kontaktgruppen for Kurefjorden» ble ledet av Tore Hoell og Viggo Ree også etter at den formelt ble underlagt Østfold Ornitologiske Forening den 7.6.1972. Foto: Viggo Ree.

² Asgeir Rosnes født 1959, død 1987.

Plum-teleskopet var et viktig hjelpemiddel under arbeidet med å overvåke våtmarksfugl i Kurefjorden i perioden 1970–72. Bildet viser Viggo Ree under opptelling av fugl fra den sørlige delen av Kanaholmen i Rosnesbukten i Rygge høsten 1972. Foto: Tore Hoell.

Under MFU-perioden hadde Tore Hoell og Viggo Ree mye kontakt, og de to gikk dessuten ett år i samme klasse på gymnasen – på naturfaglinjen i 1967–68. Etter gymnastiden tilbrakte Viggo Ree bl.a. tre våruker i 1970 på Store Færder Ornitologiske Stasjon (sammen med Morten Brandt), og fra høsten samme år arbeidet han ett år som observatør og ringmerker i Doñana nasjonalpark i Sør-Spania. De siste tre månedene i 1971 var det rekruttskole på Gardermoen som sto på programmet, og gjennom hele 1972 ble verneplikten avtjent på Rygge flystasjon. Vaktordningen under militærtjenesten sørget for i alt 23 fridager hver måned. Det meste av denne fritiden ble avsatt til det ornitologiske arbeidet i Kurefjorden, og under vaktene senere på høsten var det anledning til å skrive sammen rapporter fra undersøkelsene i perioden 1970–72.

Eivind Sørnes og Viggo Ree ble kjent med hverandre på nyåret i 1967. Resten av dette tiåret tilbrakte de

svært mye tid sammen i tilknytning til naturinteressen. Blant ekskursjonene var 17. mai-feiring ved Borrevannet i 1968 og tur til Mølen i Brunlanes og Store Færder i mai 1969. Eivinds erfaringer med nettfangst av fugl var på Store Færder vårene 1969 og 1972. Han tok realartium på Rygge Flystasjons kveldsskole i juni 1972. Deretter jobbet han på Moss Aktiemøller i sommerferien til ut i juli. Fra slutten av denne måneden og fram til starten på militærtjenesten den 4.10. tok Eivind på seg ansvaret med å lede ringmerkingsarbeidet i Kurefjorden. Han bodde i denne perioden i hytta til Johannes Rosnes på Kanaholmen innerst i Rosnesbukten. I over to måneder fungerte denne bygningen som kontaktgruppens feltstasjon, og flere tok innimellom del i dette arbeidet. Her var det svært enkle forhold. Men Eivind innordnet seg etter situasjonen og sørget for en storslagen innsats med fangst, ringmerking og nærmere undersøkelser av fugl samt journalføring av observasjoner.

Brødrene Hallstein og Asgeir Rosnes var tenåringer i 1972. De bodde da hjemme på Søndre Rosnes gård like nordøst for Kanaholmen. Begge var med i ØOF og hadde deltatt på ornitologiske ekskursjoner til bl.a. Moutmarka, Store Færder og Hornborgasjön. Høsten 1972 var Hallstein 16 år og gikk i 1. klasse på naturfaglinjen på Moss gymnas. Asgeir var 13 år på dette tidspunktet, og gikk i 7. klasse på Halmstad ungdomsskole i Rygge. Nesten hver morgen gikk de ned til Kanaholmen før de dro til

Eivind Sørnes med den ringmerkete juvenile dvergmåken fanget i Rosnesbukten i Kurefjorden den 9.8.1972. I bakgrunnen sees hytta til Johannes Rosnes på Kanaholmen. Denne bygningen fungerte i over 2 måneder som feltstasjon for «Kontaktgruppen for Kurefjorden», og all ringmerking høsten 1972 fant sted her. Hytta ble brent opp i 1994. Foto: Viggo Ree.

Hallstein Rosnes under telling av våtmarksfugl fra den sørlige delen av Kanaholmen i Rosenesbukten høsten 1972. Han var den innen «Kontaktgruppen for Kurefjorden» som tilbrakte mest tid i felt i tilknytning til overvåkings- og observasjonsarbeidet i 1972. Bak til venstre sees Taskenlandet i Råde kommune. Foto: Viggo Ree.

skolen og sørget for opptelling av tilstedeværende våtmarksfugler. Det samme skjedde etter skoletid. Deres innsamling av ornitologiske data representerte en vesentlig del av grunnlaget til rapportene og det etterfølgende verneforslaget. Hallstein Rosnes var den person i kontaktgruppen som tilbrakte mest tid i felt med fugleobservasjoner i 1972-sesongen.

Blant de øvrige fugleinteresserte ungdommer som deltok aktivt i ringmerkings- og registreringsarbeidet i Kurefjorden i 1972 var Jon Markussen, Tor Lindberg, Morten Nilsen og Bjørn Pettersen. Sistnevnte er fetter av Rosnes-brødrene. Jon Markussens førstegangstjeneste ble også avtjent på Rygge flystasjon i 1972, og han sørget bl.a. for å ta en del svarthvitt-fotografier i Kurefjorden. De mange fra Østfold som bidro med feltinnsats og observasjonsmateriale hadde avsatt og benyttet fritid under skolegang og arbeid for at rapportene skulle bli omfangsrike og ha en så høy faglig kvalitet som mulig.

Strategier og nødvendige initiativer

Omtrent samtidig med etableringen av arbeidsgruppen på tre personer i april 1972 ble det sendt søknad til Stavanger Museum om tillatelse til nettfangst og ringmerking av fugl i Kurefjorden (Hoell 1972 a). Museets direktør Holger Holgersen sørget for merkisenser og ringer til denne virksomheten. Den 30.7. ble de ornitologiske undersøkelsene

utvidet med fangst og ringmerking av fugl. I flere sammenhenger ble betegnelsen Kurefjorden Ornitologiske Stasjon benyttet i tilknytning til arbeidet som fant sted på denne lokaliteten senere i 1972. Både Tore Hoell, Eivind Sørnes og Viggo Ree hadde tidligere ringmerket for Statens Viltundersøkelser og Stavanger Museum. Viggo Ree hadde sammen med Morten Brandt og Frode Müller fra Oslo fått ringmerkingsopplæring av Jørgen Fog på slutten av 1960-tallet. Det ble i april 1972 dessuten søkt om økonomisk støtte til det ornitologiske arbeidet i Kurefjorden (Hoell 1972 b). Dette gjaldt et stipend på kr. 500 som Oslo-avdelingen av NOF hadde til rådighet. Søknaden ble innvilget, og stipendmidlene ble benyttet til innkjøp av fangstnett for fugl.

Asgeir Rosnes tilbrakte også mye tid i Kurefjorden i 1972 med registrering og telling av våtmarksfugler – her med et mørkt Plum-teleskop på Kanaholmen i Rosenesbukten høsten 1972. På dette tidspunktet var han 13 år gammel. Foto: Viggo Ree.

Parti fra skogen og strandengen med beitedyr i vannkanten på Taskenlandet i Råde kommune – i den sørøstlige delen av Rosnesbukten. Kommunegrensen går i bekkeløpet, slik at mudderflaten og båten i forgrunnen er på Rygge-siden. Bildet er tatt fra Rosnesstranden høsten 1972. Foto: Jon Markussen.

Våren 1972 var det diskusjoner i forbindelse med forestående renovasjonsutredning for Mosseregionen. Regionplanrådet for Mossedistriktet, Teknisk utvalg, ble den 5.5. innkalt til møte om saken den 19.5. (Eikland 1972). ØOF var representert på dette møtet ved formann Birger Alfred Andersen. Under møtet sørget han for omtale av Kurefjordens naturkvaliteter, men det kom fra ulike hold også ønsker om å kunne benytte deler av området som søppelplass. Birger Alfred Andersen fikk under møtet inntrykk av at deler av fjorden nærmest var øremerket for søppeltømmingsformål (Hoell 1974). ØOFs formann sendte derfor den 31.5. et notat/brev til Fylkesingeniøren for Østfold i Moss der det ble gitt en del supplerende kommentarer i tilknytning til den framtidige utnyttelsen av gruntområdene i Kurefjorden (Andersen 1972 a). Her ble det bl.a. opplyst at Kurefjorden ved siden av Øra i Fredrikstad ble ansett som de mest verneverdige lokalitetene blant 10 undersøkte våtmarker i fylket (jf. Andersen 1974 b). I den forbindelse hadde ØOF på et tidligere tidspunkt sendt Østfold fylke en foreløpig oversikt over de viktigste delene av Kurefjorden, og det ble i notatet/brevet vist til at resultatene av de pågående undersøkelsene ville

komme i rapports form høsten 1972. Samtidig ble det anmodet på det innstendigste at andre alternativer ble utredet i forbindelse med valg av regional søppeldisponeringsplass for Mosseregionen.

Den 6.6.1972 var det kontakt mellom Birger Alfred Andersen, Tore Hoell og Viggo Ree om søppelplassplanene for Kurefjorden. Dagen etter ble det sendt et brev fra «Kontaktgruppen for Kurefjorden» til Østfold fylkes naturvernkonsulent Isak Selenius der det ble opplyst at de to sistnevnte skulle være «utbyggingsavdelingens kontaktmenn» (Hoell & Ree 1972). I brevet ble det dessuten opplyst at kontaktgruppen tidligst ville få samlet sine data innen august 1972, og at en foreløpig oversikt på dette tidspunktet ville inneholde både entomologiske, ornitologiske og botaniske synspunkter vedrørende verneverdien av Kurefjorden. I svarbrev fra naturvernkonsulenten av 14.6.1972 ble det opplyst at Oslo-firmaet Samfunnsteknikk VBB A/S skulle ha ansvaret for utredningsarbeidet i nært samarbeid med utbyggingsavdelingen (Selenius 1972 a). Samtidig ble det orientert om at Kurefjorden bare var ett av flere steder som skulle undersøkes i forbindelse med søppeldeponerings-

I årene før de ornitologiske undersøkelser fant sted i Kurefjorden i 1972 forsvant det meste av vadere fra området, idet andejakt-en tok til i august. Høsten 1972 gikk grunneierne med på å utsette denne jaktstarten til 1.10. slik at tellingene og registreringene kunne gjennomføres uten forstyrrelser gjennom august og september. Bildet viser en myrsnipeflokk over Rosnesbukten høsten 1972. Foto: Jon Markussen.

saken, og at Kjellandsvikbukten på Jeløy og et myrområde øst for Kjesebotten i Våler var blant øvrige alternativer.

I et privat brev fra Tore Hoell til Viggo Ree datert 18.6.1972 kommer noe av strategien i forbindelse med Kurefjorden-arbeidet tydelig fram. Her står det bl.a.: «NB! Jeg antar at du er den som blir kontaktet først mht. søppelanlegget: Husk – du må være meget forsiktig med å uttale deg om verneverdig område kontra ikke verneverdig. M. a. ord, vi kan ikke trekke noen grense!!». Avslutningsvis gav Tore noen råd om hvordan man i kontaktgruppen bør forholde og uttale seg i tilknytning til offentlige myndigheter.

I kontaktgruppens videre arbeid med å framskaffe ytterligere materiale som dokumentasjon av Kurefjordens verneverdier ble det tatt kontakt med Botanisk Museum og Universitetet i Oslo (Hoell 1974). Botanikerne Joar Hovda og Kari Aasgaard påtok seg å undersøke floraen ved Rosnesbukten sommeren 1972. Den 18.6. var de to sammen med Tore Hoell på befaring i Kurefjorden. Allerede på dette tidspunktet var det klart at verneinteressene

ville få bøndene mot seg dersom det ble lagt bånd på planene om oppdyrking. Hovda og Aasgaards hovedarbeid i felt fant sted ved linjeanalyse den 25.6. Stipendiat Finn Wischmann, som på dette tidspunktet var formann i naturvernutvalget ved Botanisk hage/museum, sendte på senhøsten ut rapporten som sammenfattet kartleggingen til de to botanikerne (Wischmann 1972), og senere kom den i utvidet form (Hovda & Aasgaard 1972, 1993 – jf. også Hardeng 1993). Undersøkelsene viste at området inneholdt en god del marskland. Dette er en meget sjelden naturtype i Norge. Innenfor denne strandsonen (mudderflaten) var det næringsrike gressenger med bl.a. engmarihand, hjertegras og dunhavre. Disse orkideengene ble holdt intakt ved beitende storfe. På dette tidspunktet var dette de største strandengene i hele Oslofjordområdet. Samlet sett var det artssammensetningen av de ulike planteartene som gjorde området særpreget, og også fra et botanisk synspunkt var derfor Rosnesbukten verneverdig.

For å kunne undersøke våtmarksfuglenes bruk av Kurefjorden uten større menneskelig påvirkning ble det i begynnelsen av juni 1972 tatt kontakt med

lokale jeger- og fiskerforeninger i håp om å få utsatt andejakten i området. Erfaringer fra tidligere år hadde vist at vaderne forsvant fra Kurefjorden straks andejakten tok til. Den 2.6. ble det sendt brev til Moss og Omegn Jeger- og Fiskerforening og Moss og Våler Jeger- og Fiskerforening der det ble anmodet om at andejakten startet først 1.10. – eventuelt 15.9. (Hoell 1972 c). Kopi av brevet ble sendt Østfold fylkes naturvernkonsulent Isak Selenius. Naturvernkonsulenten kommenterte forespørselen om jaktforbud i sitt brev av 14.6. der søppeldeponeringsplanene var hovedsaken (Selenius 1972 a). Han poengerte at jeger- og fiskerforeningene neppe ville ha mulighet til å gjennomføre lokale fredningsbestemmelser, og at den eneste mulighet til å få utsatt andejakten var å be grunneierne i fellesskap sørge for en begrenset fredning. Selenius skrev at han var enig i at en representativ undersøkelse av trekkforholdene i Kurefjorden ville være avhengig av at området ble fredet under høsttrekket, og at han kunne tenke seg å medvirke til det inntil ØOFs undersøkelser var avsluttet. «Kontaktgruppen for Kurefjorden» sendte også brev til viltneemdene i Rygge og Råde kommuner der det søkt om å få utsatt andejakten til 1.10. (Ree & Hoell 1972 b).

Selenius' anbefaling førte til at brev ble sendt til alle grunneierne i Kurefjorden med oppfordring til utsettelse av andejakten til 1.10. Brevet ble datert juni 1972 (Ree & Hoell 1972 a). Naturvernkonsulentens støtte til ØOF i forbindelse med de ornitologiske undersøkelsene og oppfordringen til fredning førte til at grunneierne velvilligst etterkom kontaktgruppens henstilling om jaktstart først den 1.10. I brev fra Råde viltnemds formann av 15.8.1972 til «Kontaktgruppen for Kurefjorden» ble det for øvrig opplyst at nemnden ikke hadde «myndighet til å innskrenke eller endre de jakttider som er fastsatt i loven eller av Direktoratet» (Haugsten 1972).

I løpet av august 1972 var den første skriftlige oppsummeringen av de ornitologiske undersøkelsene klar. En fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna basert på innsamlet materiale pr. 14.8. ble presentert i 4-siders rapport (Ree 1972 a). Fortegnelsen inneholdt statussymboler for antall, forekomst under de ulike årstider og hekking. Totalt 185 fuglearter var med i oversikten. Denne stensilerte rapporten ble klargjort for Østlandske Naturvernforening. Den 21.8. ferdigstilte Viggo Ree en ny loggliste for det videre ornitologiske arbeidet (Anonymus 1972 a). Listen omfattet 186 fuglearter.

Med en ajourført fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna kunne ØOFs kontaktgruppe supplere eksisterende ornitologisk litteratur for området i tilknytning til utsendelse av informasjon og kontakt med offentlige etater, organisasjoner, grunneiere mm. Samtidig fortsatte feltarbeidet med observasjonsvirksomhet og ringmerking for fullt utover høsten. I begynnelsen av september 1972 sørget Østlandske Naturvernforening for et notat om Kurefjordens verneverdier (Struksnes 1972). Her ble det skissert mulige verneformer for området, og foreningen gikk klart i mot planene om søppelfylling. Derimot ble det hevdet at planene om oppdyrking av de jordarealer som ligger ned mot sjøen ikke behøver å komme i konflikt med det syn Østlandske Naturvernforening har dersom det kan skje i samarbeid med naturverninteressene. Foreningens bemerkninger om oppdyrking ble fra ulike hold oppfattet som betenkelige. Det viste seg nemlig etter hvert at den største faren for ivaretagelsen av Kurefjordens naturkvaliteter ikke var planene om søppeldeponering eller jakt, men den oppdyrkingen som grunneierne lenge hadde ønsket. Dette ville ramme både viktige ornitologiske og botaniske kvaliteter. Grunneierne hadde av hensyn til fuglelivet trukket en planlagt voll bort fra selve flo/fjæresonen og innover til et gammelt beitegjerde, men de var ikke villige til å gå ytterligere inn (Hoell 1974). ØOFs kontaktgruppe mente at den prosjekterte vollen måtte anlegges enda lenger inn siden rasteområdet for mange vaderarter var på strandengene innenfor strandsonen. En usikkerhetsfaktor var dessuten at man ikke hadde oversikt over hvor langt landbruksmyndighetene var kommet i behandlingen av grunneiernes oppdyrkingsplaner.

Grunneiernes motstand til vern av strandengene kom også klart til uttrykk i et brev fra Østfold fylkes naturvernkonsulent til ØOFs formann datert 9.10. (Selenius 1972 b). Her refereres det til en befaring i Kurefjorden den 4.10. der Miljøverndepartementets konsulent Sigmund Hågvar, Rygges herredsagronom Øysten Omberg og naturvernkonsulent Isak Selenius deltok. Foranledningen var en henvendelse fra Miljøverndepartementet om verneverdien av botaniske forekomster i en del av området som bøndene ønsket å tørrlegge. Aksjonsgruppens initiativ til undersøkelsen av botaniske verdier i denne delen av Kurefjorden hadde skapt en del motvilje blant grunneierne. Spesielt ville man møte sterk motstand dersom hele det 300 dekar

En flokk med myrsniper søker føde i marsklandet i Rosnesbukten i Kurefjorden høsten 1972. Foto: Jon Markussen.

ar store beiteområdet som var planlagt oppdyrket skulle bli omfattet av verneforslaget. Selenius gav i sitt brev uttrykk for håp om å finne fram til minnelige løsninger. I brevet vises det til Viggo Rees fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna, og ØOFs formann Birger Alfred Andersen ble i den forbindelse bedt om å gå gjennom listen og bidra med opplysninger om «hvilke fuglearter som er avhengig av gruntvannsbiotopen som hekke-, oppholds- og fursjeringsområde» – eller som det også står: «hvilke arter som vil være avhengig av de næringsforhold som området byr på». Avslutningsvis opplyses det at utredningen om søppeldeponeringsplasser for Mosseregionen var blitt forsinket på grunn av manglende kartmateriale.

ØOFs formann svarte på brevet den 16.10. (Andersen 1972 b). Her opplyses det at fortegnelsen over Kurefjordens fuglefauna fra august må anses som en foreløpig rapport og at et langt fyldigere materiale vil bli framlagt på slutten av året, bl.a. «en nærmere vurdering av de enkelte arters tilknytning til den eksisterende biotop». I brevet vises det også til at kontaktgruppens representanter har utført omfattende vektanalyser for flere vaderarter, og at foreningen for tiden holder på med utarbeidelsen av

et konkret og mer detaljert fredningsforslag. Det var Tore Hoell som arbeidet med både vektanalysene og fredningsforslaget. Vektanalysene ble ferdigstilt i en 5-siders rapport (Hoell 1972 d). Dette var trolig i slutten av oktober. Vektanalysene skulle vise seg å bli et særdeles viktig bidrag i verneprosessen, for var det noe byråkrater og politikere forsto så var det tall og figurer som tydelig viste hvordan de fleste fuglene gikk opp i vekt under oppholdet i Kurefjorden. Han klarte derfor på en lettfattelig måte å vise hvor betydningsfull denne våtmarkslokaliteten var for rastende vadere under høsttrekket.

I oktober 1972 inviterte ØOF representanter for Botanisk forening, Botanisk hage på Tøyen, Zoologisk laboratorium i Oslo og Østlandske Naturvernforening til et orienteringsmøte om Kurefjorden og vernearbeidet (Hoell 1974). Det ble under møtet anbefalt at Østlandske Naturvernforening skulle fremme et fredningsforslag overfor det nyopprettete Miljøverndepartementet. Forslaget gikk ut på at fjorden ble sikret som landskapsvernområde med forbud mot all jakt. Innenfor dette området ble det foreslått to fugle- og botaniske reservater – ett på Rosnesstranden og ett i bukten ved

[illegible]

Kort tid etter at hovedrapporten var klar og kopiert opp ble pressen kontaktet. Det var Viggo Ree som hadde tatt på seg ansvaret med å spre kunnskap om naturkvalitetene og undersøkelsene i Kurefjorden også til allmennheten og samtidig takke bl.a. grunneierne som hadde muliggjort dette arbeidet. Først ut var *Moss Dagblad*. Her sørget journalist Almar Bjørnefjell for et helsides oppslag i lørdagsutgaven den 11.11. (Anonymus 1972 b). En uke senere presenterte *Moss Avis* en reportasje som omfattet hele side 6 med en fortsettelse på en firedel av sistesiden (Ree 1972 e). «Kontaktgruppen for Kurefjorden» hadde sørget for en rekke svarthvitt-fotografier til de to medieoppslagene.

Mot slutten av året lanserte Tore Hoell planer om å få laget en dokumentarfilm om Kurefjordens fugleliv. Filmfotograf Karl Johan Trollerud i Våler hadde sagt seg interessert i prosjektet. I et brev datert 5.12. til Moss Sparebank ble det søkt om midler til dette filmprosjektet (Hoell 1972 e). Det kom svar fra to av bankens representanter i brev

av 27.12. (Thorne & Lauritzen 1972). Her sto det bl.a.: «Ansøkingen har vært behandlet av vårt styre som imidlertid ikke fant at et bidrag til dette formål faller inn under de retningslinjer som legges til grunn for bankens gaveutdeling». Filmplanene for Kurefjorden ble ikke fulgt opp senere.

Like før årsskiftet var fredningsforslaget for Kurefjorden ferdig utarbeidet av Østlandske Naturvernforening (1972 a). Oversendelsesbrevet til naturvernkonsulenten i Østfold var datert 19.12. og ble undertegnet av formann Harald S. Høydahl. Forslaget var framkommet på initiativ fra representanter for Norsk Botanisk Forening, Universitetet i Oslo ved Botanisk laboratorium, Botanisk Museum ved Botanisk Hage og Zoologisk Laboratorium, ØOF og Østlandske Naturvernforening. Det var sistnevnte som fremmet saken formelt. På grunn av tidspress var en del av litteraturlisten håndskrevet. Teksten til fredningsforslaget ble senere noe utvidet, litteraturlisten skrevet på nytt og en oversikt over berørte grunneiere ble framskaffet.

Naturverninteressene tapte kampen for å sikre beitemarkene i Kurefjordens strandområder for ettertiden. Det meste av disse enestående orkidéengene, som også var svært verdifulle for vannfuglene, gikk tapt grunnet landbrukets planer om og realisering av oppdyrking. Bildet viser oppslaget i Norges Bondeblad den 24.5.1973 der jordbrukets syn på konflikten mellom naturvern og næringsinteresser kom klart til syne. Foto: Viggo Ree.

Blant undervedleggene fulgte den ornitologiske hovedrapporten og vektanalysen for vaderne. Dette justerte forslaget ble ettersendt til Østfold fylkes naturvernkonsulent og Miljøverndepartementet fra Østlandske Naturvernforening (1972 b).

Nydyrkingsinteressene vant fram

I midten av mai 1973 ble det arrangert en befaring i Kurefjorden. Her deltok representanter fra Miljøverndepartementet, Østfold landbruks-selskap, Rygge bondelag, herredsagronomen i Rygge, Østfold fylkes naturvernkonsulent, Botanisk Museum, ØOF og samtlige berørte grunneiere (Hoell 1974). For ØOF stilte formann Birger Alfred Andersen. Etter en lang og hard diskusjon ble det oppnådd enighet med jordbrukets representanter og grunneierne om å flytte den planlagte vollen om lag 30 meter innover på tørt land. Miljøverndepartementet mente at denne avstanden burde være 50 meter. Selv en slik nydyrking

ville innebære at det meste av beitemarken med orkideengene ville gå tapt.

Befaringen i Kurefjorden førte ikke overraskende til et stort oppslag i *Norges Bondeblad* den etterfølgende uken. I en dobbeltsidig reportasje torsdag den 24.5. fikk verneinteressene sine pass påskrevet (Randen 1973). Toppoverskriften var «300 mål grønnsaksjord kan innvinnes uten at verdifulle fugleområder berøres» – mens hovedoverskriften var «Grunneierne la forholdene til rette for ornitologene i Kurefjorden. Nå takkes de med trussel om nydyrkingsstopp». I reportasjen ble spesielt de to Rosnes-brødrenes innsats med observasjonsvirksomhet og nedtegnelser nevnt, og at denne dokumentasjonen deretter ble brukt mot grunneierne og deres nydyrkingsplaner. Grunneierne var derfor forarget over behandlingsmåten og de faglige argumenter som ble ført i marken – eller «rettere sagt: over mangel på argumenter». Fra grunneierhold ble det bl.a. uttrykt: «Vi forstår ingen ting. Det er amatørinteressene

Det meste av beitemarkene i Kurefjorden-området ble i løpet av 1970-tallet drenert og dyrket opp. Der hvor det tidligere var strandenger – de største i hele Oslofjordområdet – ble det etablert store kornåkrer. Dermed forsvant en vesentlig del av naturverdiene i Kurefjorden, og mange våtmarksfugler ble fratatt viktige deler av sine leveområder. Storflokket på bildet ble fotografert i Rosnesbukten høsten 1972. Beitedyrene beveget seg ofte fra strandengene og ut i mudderområdene. Foto: Viggo Ree.

på det lokale plan som har prøvd å lure oss. De har ikke opptrådd åpent og kommet til oss. Neida. De har gått bak vår rygg og motarbeidet oss». I samme utgave av *Norges Bondeblad* var lederen viet konflikten mellom naturvernet og landbruksinteressene i Kurefjorden (Anonymus 1973). Her står det bl.a.: «Når kollisjoner får slik avskrekkende form som i det eksempel vi har reportasje fra i Rygge i dette nummer, får vi foreløpig skrive det på kontoen barnesykdommer. Skal bøndene planlegge framtida i det hele tatt, må de kunne stole på at planer som er utført og godkjent av offentlige myndigheter er å stole på. Skal bøndene gå rundt og frykte at plutselige innfall fra naturvernets side bryter all planlegging, blir det uholdbart».

Uttalelsene og kommentarene fra landbrukshold i *Norges Bondeblad* står i sterk kontrast til første-sideomtalen av innsatsen for å sikre «vårt fugleparadis i Kurefjorden» i *Moss Dagblads* oppslag den 11.11.1972: «Reportasjen er samtidig en hyldest til de uegennyttige ungdommer som går i bresjen for å bevare dette for fuglene livsnødvendige 'reservat'» (Anonymus 1972 b). I reportasjen ble det innledningsvis vist til Per Høsts innsats for å redde våtmarkene i Las Marismas i Spania. Journalisten skrev videre: «Per Høst lever ikke lenger, men en masse staut ungdom går i hans spor og arbeider uten tanke på vinning som amatørornitologer i Norge og andre land. Deres hovedoppgave er å registrere alle eksisterende fuglearter, drive undersøkelser vedrørende bestanden, trekkforholdene og levesettet og fremforalt å skaffe fuglene levelige forhold».

Sommeren 1973 tok arbeidet med å anlegge vollen i Rosnesbukten til – etter at nydyrkingsprosjektet var godkjent i Landbruksdepartementet. Det viste seg da at saken, mot vanlig praksis, ikke hadde vært til behandling i Miljøverndepartementet (Hoell 1974). Senere ble det brakt i erfaring at sistnevnte departement hadde frafalt sitt krav om å trekke vollen ytterligere 30 meter tilbake. Dermed kunne det konstateres at jordbrukspolitikken hadde ansvaret for inngrepene i Kurefjorden. Korndyring ble foretrukket framfor beitemark for husdyr. De helt spesielle orkideengene, som representerte viktige områder for våtmarksfugl og man måtte helt til Nederland for å finne maken til, gikk tapt.

Den videre verneprosessen

Verneprosessen for de øvrige delene av Kurefjorden fortsatte imidlertid, og saken havnet i Miljøverndepartementet i 1974. På dette tidspunktet hadde Tore Hoell tatt over formannsvervet i ØOF. Sommeren 1975 ble nok et oppdyrkingsprosjekt satt i gang, denne gang på Taskenlandet (Hoell 1976). Prosjektet var ikke godkjent av myndighetene. Saken ble forelagt Østfold fylkes naturvernkonsulent Isak Selenius, som reagerte raskt og fikk stanset gravingen. Det ble imidlertid bare en midlertidig stans, idet også denne nydyrkingen ble godkjent av Miljøverndepartementet og innarbeidet i fredningsforslaget. Jordvullen ble allikevel trukket noe tilbake.

Saksbehandlingen i Miljøverndepartementet tok lang tid, og sommeren 1976 ble det i en reportasje i *Moss Avis* opplyst at et fredningsforslag trolig ville bli sendt ut på høring kort tid etter (Hjersing 1976). Her ble det vist til uttalelser fra Østfold fylkes naturvernkonsulent Isak Selenius, som syntes at departementets behandling av saken hadde tatt lang tid. Han var imidlertid glad for at saken på det nærmeste så ut til å være ferdigbehandlet, og håpet at de berørte grunneiere ville stille seg positive til planen. Høringsfristen for verneforslaget utsendt av Miljøverndepartementet var 11.10.1976

Førstesideoppslaget i Moss Avis lørdag 17.7.1976 med melding om at et fredningsforslag for deler av Kurefjorden var nært forestående. Beklageligvis inkluderte ikke forslaget de store strandengene innenfor marsklandet. Disse beiteområdene, som også var av stor betydning for fuglelivet, gikk dermed tapt for ettertiden. Foto: Viggo Ree.

(Hoell 1976). Anmerkningene fra NOF, avdeling Østfold ble gjort på en befaring i Kurefjorden sammen med medlemmer av Landskapsvernet i Østfold. Departementets fredningsforslag var betydelig redusert i forhold til det opprinnelige forslaget. De reduserte områdene var i Rosnesbukten langs grensen ved den etablerte jordvullen og Taskenhalvøya som helt ble utelatt. Et annet punkt i Miljøverndepartementets forslag som NOF ikke var fornøyd med var at øyene i Kurefjorden ikke var godt nok sikret mot forstyrrelser i hekketiden (Hoell 1976).

Den 22.12.1978 ble Kurefjorden naturreservat etablert ved kongelig resolusjon (Miljøverndepartementet 1979). Kun de lavereliggende delene av det rike våtmarksområdet ble sikret for ettertiden. Verneområdet var på 4.000 dekar, hvorav 3.700 dekar vannareal. Den 24.7.1985 ble lokaliteten inkludert på Ramsarkonvensjonens liste – sammen med bl.a. Øra i Fredrikstad. I forbindelse med den siste Oslofjordverneplanen ble det den 16.4.2010 foretatt mindre utvidelser og revisjoner av vernebestemmelsene for Kurefjorden naturreservat. Dette gjaldt rester av strandengene og arealer langs bekkene i området.

En oversikt over litteratur om Kurefjorden-området fram til 1980 er presentert av Hardeng (1980).

Referanser

Andersen, B. A. 1972 a. *Ad. fremtidig utnyttelse av gruntområdene i Kurefjorden, Rygge*. Notat/brev til Fylkesingeniøren for Østfold, Moss datert 31.5.1972. 1 s.

Andersen, B. A. 1972 b. *Ad. fredningsplaner og pågående ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden*. Brev fra N.O.F. Østfoldavd. v/ Birger A. Andersen til konsulent Isak Selenius hos Fylkesadministrasjonen for Østfold datert 16.10.1972. 1 s.

Andersen, B. A. 1974 a. Orientering om ØOF's virksomhet. *Østfold-Ornitologen 1 (1)*: 3, 13.

Andersen, B. A. 1974 b. ØOF og Øraområdet. *Østfold-Ornitologen 1 (1)*: 15, 20–21.

Anonymus 1972 a. *Daglig logg – Kurefjorden, Rygge (Artsliste a jour pr. 21/8–1972)*. 4 s.

Anonymus (Bjø.) 1972 b. Lørdags-MD: Sjøppeldyng eller fugleliv? To års ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden avsluttet. Fugleparadiset i Kurefjorden trues med utslettelse. *Moss Dagblad 11.11.1972*: 1, 6.

Anonymus (Redaksjonelt:) 1973. Naturvern og landbruk. *Norges Bondeblad 24.5.1973 (Nr. 11 – 63. årgang)*: 3. (Leder.)

Bloch, S. 1967. *Vekst og næringsforbruk hos unger av hettemåke (Larus ridibundus L.) alet opp i fangenskap*. Hovedfagsoppgave i zoologi ved Universitetet i Oslo. 88 s.

Eikland, I. 1972. (*Uten tittel.*) Brev fra sekretær i regionplanrådet for Mossedistriktet, Teknisk utvalg til medlemmene med innkalling til møte for diskusjon av forestående renovasjonsutredning for Mosse-regionen i Østfold fylkes utbyggingsavdeling 19.5. datert 5.5.1972. 1 s.

Godal, A. H. 1965. *Populasjonsdynamiske faktorer og trekkvaner i den norske hettemåkepopulasjonen*. Hovedfagsoppgave i zoologi ved Universitetet i Oslo. 74 s. + vedlegg.

Hardeng, G. 1980. Naturfaglig litteratur om Kurefjordområdet i Rygge/Råde, Østfold pr. 1980. *Østfold-Natur Nr. 10*: 71–84 (med flere kart).

Hardeng, G. 1993. Oppdyrkingen i Rosnesbukta. *Østfold-Natur Nr. 33*: 46.

Haugesten, H. 1972. *Utsettelse av andejakten i Kurefjorden til 1. oktober 1972*. Brev fra Viltnemnda i Råde ved formann Harald Haugesten til Kontaktgruppen for Kurefjorden v/ Viggo Ree datert 15.8.1972. 1 s.

Hjersing, C. O. 1976. Fredningsforslag for deler av Kurefjorden like rundt hjørnet. Fredningsforslag for deler ... *Moss Avis 17.7.1976*: 1, 10.

Hoell, T. 1972 a. *Søknad om tillatelse til bruk av «mist-net» i Kurefjorden, Rygge/Råde i Østfold*. Brev til direktør Holger Holgersen på Stavanger Museum datert april 1972. 2 s.

Hoell, T. 1972 b. *Søknad om stipend på kr. 500,- til biologiske undersøkelser i Kurefjorden, Østfold*. Brev til Osloavdelingen av Norsk Ornitologisk Forening v/ herr Gunnar Lid, Zoologisk Museum, Oslo 1. 2 s.

- Hoell, T. 1972 c. *Forslag om utsettelse av andejakta i Kurefjorden til 1. oktober (15. september)*. Brev fra sekretæren i Østfold Ornitologiske Forening til Moss og Omegn Jeger og Fiskerforening og Moss og Våler Jeger og Fiskerforening datert 2.6.1972. 1 s.
- Hoell, T. 1972 d. *Vurdering av vekt sammenholdt med oppholdstiden i Kurefjorden hos 40 vadefugl, høsten –72*. Stensilert rapport, 5 s.
- Hoell, T. 1972 e. *Søknad om økonomisk støtte til dokumentarfilm om fuglelivet i Kurefjorden*. Brev fra N.O.F. Østfoldavd. v/ sekr. Tore Hoell til banksjef Rino Thorne, Moss Sparebank datert 5.12.1972. 1 s.
- Hoell, T. 1974. Rapport fra ØOF's arbeidsgruppe i Kurefjorden, Rygge. *Østfold-Ornitologen 1 (1)*: 27–28, 30–31.
- Hoell, T. 1976. Kurefjorden naturreservat en realitet? *Østfold-Ornitologen 3 (3–4)*: 102–103.
- Hoell, T. & Ree, V. 1972. Ad. «Notat» vedr. *Sjøppelfyllingsplass ved Kurefjorden*. Brev fra «Kontaktgruppen for Kurefjorden» til naturvernkonsulent I. Selenius datert 7.6.1972. 1 s.
- Holgersen, H. 1953. Bird-banding in Norway 1952. *Sterna 1 (11)*: 1–33.
- Hovda, J. & Aasgaard, K. 1972. *Kort om floraen ved Rosnesbukta, Kurefjorden i Østfold*. Notat 2 s. + artsliste. Deponert Botanisk Museum i Oslo, Østlandske Naturvernforening, Miljøverndepartementet, naturvernkonsulenten i Østfold mfl.
- Hovda, J. & Aasgaard, K. 1993. Floraen i Rosnesbukta 1972. *Østfold-Natur Nr. 33*: 39–45.
- Landsforeningen for naturfredning i Norge 1938. Koloni av lattermåker. *Naturfredning i Norge. Årsberetning 1937*: 22.
- Landsforeningen for naturfredning i Norge 1941. Lattermåkene i Kurefjorden er fredet. *Naturfredning i Norge. Årsberetning 1938–1939*: 20.
- Miljøverndepartementet 1979. *Oversikt over områder i Norge som er fredet eller vernet etter naturvernloven*. (Reservatnr. 0135 RN 153.) Stensil.
- Norderhaug, M. 1963. Norges Feltbiologiske Ungdomsforening. *Landsforbundet for naturvern i Norge. Årsskrift 1962*: 65–66.
- Norsk Ornitologisk Forening avd. Østfold 1972. *Fredningsforslag Kurefjorden*. Håndskrevet utkast av Tore Hoell på senhøsten (trolig november) 1972. 3 s.
- Randen, P. J. 1973. 300 mål grønnsakjord kan innvinnes uten at verdifulle fugleområder berøres. Grunneierne la forholdene til rette for ornitologene i Kurefjorden. Nå takkes de med trussel om nydyrkingsstopp. *Norges Bondeblad 24.5.1973 (Nr. 11 – 63. årgang)*: 1, 10–11.
- Ree, V. 1972 a. *Fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna (Artsliste pr. 14/8–1972)*. Rapport til Østlandske Naturvernforening, 4 s.
- Ree, V. 1972 b. *Resultater fra 2 års ornitologiske undersøkelser i Kurefjorden i Østfold*. Rapport til Østlandske Naturvernforening, 17 s. (Kopiert i 60 eksemplarer.)
- Ree, V. 1972 c. *Karter over raste- og furasjeringsplasser for regelmessig forekommende arter i Rosnesbukten under undersøkelsesperioden*. Rapport til Østlandske Naturvernforening. 12 s. (Kopiert i 20 eksemplarer.)
- Ree, V. 1972 d. *Fortegnelse over Kurefjordens fuglefauna (Artsliste pr. 14/8–1972) / Karter over raste- og furasjeringsplasser for regelmessig forekommende arter i Rosnesbukten under undersøkelsesperioden (1970–72)*. Rapport til Østlandske Naturvernforening. 4+12 s.
- Ree, V. 1972 e. Kurefjorden – en av Østlandets beste fuglelokaliteter. De ornitologiske undersøkelsene avsluttet for i år. Rapport fra arbeidsgruppen av ØOF ved Viggo Ree. *Moss Avis 18.11.1972*: 6, 12.
- Ree, V. 1974. Kanadisk hettemåke observert i Norge°. *Sterna 13 (2)*: 109–115.
- Ree, V. & Hoell, T. 1972 a. *Oppfordring til utsettelse av andejakta i Kurefjorden inntil 1. okt. 72*. Brev fra Viggo Ree og Tore Hoell til grunneierne i Kurefjorden i Rygge og Råde kommune datert juni 1972. 1 s.

Ree, V. & Hoell, T. 1972 b. *Søknad om utsettelse av andejakta i Kurefjorden til 1. oktober –72*. Brev fra «Kontaktgruppen for Kurefjorden» (ØOF) v/ Viggo Ree og Tore Hoell til viltneemndene i Rygge og Råde kommune datert 25.7.1972. 2 s.

Runde, O. J. 1984. Bird-ringing report 1981, Stavanger Museum. *Sterna* 17 (5): 129-155.

Selenius, I. 1972 a. *Kurefjorden*. Brev fra Østfold fylke v/ friluftsf- og naturvernkonsulenten til Tore Hoell (med gjenpart til Viggo Ree) datert 14.6.1972. 2 s.

Selenius, I. 1972 b. *Kurefjordens fuglefauna*. Brev fra Østfold fylke v/ konsulent I. Selenius til Østfold Ornitologiske Forening v/ Birger A. Andersen datert 9.10.1972. 2 s.

Struksnes, S. 1972. *Vedr. framtidig disponering og bruk av indre deler av Kurefjorden i Østfold*. Notat fra Østlandske Naturvernforening datert 4.9.1972. 1 s.

Sørensen, R. 1972. *Kurefjorden. Ornitologisk oversikt utarbeidet etter spredte observasjoner*. Upublisert rapport datert 20.2.1972. 6 s.

Sørensen, R., Ree, V. og Hoell, T. 1972. *Orientering om Kurefjorden i Østfold*. Stensilert rapport datert april 1972. 3 s.

Wischmann, F. 1972. *Kort om floraen ved Rossnesbukta, Kurefjorden i Østfold*. Notat fra formannen i naturvernutvalget ved Botanisk hage/museum, Universitetet i Oslo. 2 s.

Ytreberg, N.-J. 1956. Contribution to the breeding biology of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus* L.) in Norway. Nests, eggs and incubation. *Nytt Magasin for Zoologi* 4: 5-106.

Ytreberg, N.-J. 1957. Hettemåker med fargeringer. *Fauna* 10 (1): 43-44. (Opprop.)

Ytreberg, N.-J. 1960 a. Dvergterne (*Sterna albi-frons* Pall.) i Kurefjorden i Østfold. *Fauna* 13 (4): 162-167.

Ytreberg, N.-J. 1960 b. Rødhodet and, *Netta rufina* (Pallas), en ny art for Norge. *Sterna* 4 (2): 41-46.

Ytreberg, N.-J. 1960 c. Some observations on egg-laying in the Black-headed Gull (*Larus ridibundus* L.) and the Common Gull (*Larus canus* L.). *Nytt Magasin for Zoologi* 9: 5-15.

Ytreberg, N.-J. 1960 d. Svarthalespoven (*Limosa limosa*) også observert i Østfold våren 1958. *Fauna* 13 (1): 34-36.

Ytreberg, N.-J. 1967. Snadderand stadfestet som rugende art i Norge. *Sterna* 7 (1): 223-237.

Ytreberg, N.-J. 1970. (*Uttalelse om fuglelivet i Kurefjorden*.) Notat til Miljøverndepartementet og Fylkesmannen i Østfold 30.10.1970. 4 s.

Østlandske Naturvernforening 1972 a. *Sikring av Kurefjorden i Østfold*. Brev med fredningsforslag, litteraturliste og kart fra Østlandske Naturvernforening v/ formann Harald S. Høydahl til naturvernkonsulenten i Østfold – I. Selenius, Fylkesmannens kontor, 1500 Moss datert 19.12.1972. 7 s.

Østlandske Naturvernforening 1972 b. *Sikring av Kurefjorden i Østfold – fredningsforslag*. (Fremmet til naturvernkonsulenten i Østfold og Miljøverndepartementet.) Stensil med litteraturliste (2 s.) og oversikt over berørte grunneiere (1 s.). 8 s.

